

SÕDUR

SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK

P. LUTTEIN

9-10

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KULAOTS

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant A. LAATS

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „SÖDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Talitus avat. k. 0800—1500

Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÖDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.

Veerandaastas 1 kr. 50 s.

Üksiknumber 20 s.

SISUSTIK:

Mõtteid Eesti riigi 15. aastapäevast. *Kolonelleitnant A. Laats.*

Ülevaade Kaitsevägede Staabi VI osakonna tähtsamatest töödest ja kavatsustest 1933. a. *Kolonelleitnant V. Kulaots.*

Välisriikide tervitustelegrammid kaitseväele ja 15. aastapäeva kajastus välissõjakirjanduses.

Gaasisõda ja kaitseväe sanitaanteenistus. *Sanitarikolonel M. Jervan.*

Õiendusi kirjutise „Kaitseväe, eriti ratsaväe, varustamisest hobustega mujal ja meil“ kohta. *Veterinaarikonel P. Ruus.*

Landsknechte wurden wir... (Palgasõdureiks saime...). *Kolonel A. Traksmann.*

Rk tule juhtimisest otsesihhimisel. *Leitnant A. Ots.*

Veel pole hilja asuda Vabadusesõja muuseumi korraldamisele. *Kapten N. Rüberg.*

Kaitseväe vormist. *Kolonel V. Rüberg.*

Üks unustatud ala. *Leitnant A. Rääk.*

Taktika alalt:

Taktikaline ülesanne nr. 2. Tagala korraldamine kõvendatud pat. tegevusel.

Dessantoperatsioonid ja dessantide vastu võitlemine. (Järg.) *Kolonel A. Parv ja leitnant H. Roots.*

Relvad ja jalavägi. *Kapten V. Andresen.*

Sõjatehnika alalt:

Lahingumasinad. (Järg.) *Kol. J. Lutsar.*

Prf. A. Tammekann Eesti iseseisvuse võimalust eitamas. *Kol.-lt. O. Kurvits.*

Suur paraad (paraabel). *Kolonel V. Rüberg.*

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Poola Sõjaministeeriumi eelarve 1933/34. a. Sõjaväelised harjutused spordina Saksamaal.

Kaitseväe elu.

Sõjakirjandus.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKAIK

Nr. 9/10 — 11.03.33

Mõtteid Eesti riigi 15. aastapäevast.

Edasi sini-must-valge lipu all!

Omal jõul oleme oma riigi asutanud, omal jõul peame teda rasketest aegadest üle aitama. — Eesti — eestlastele! — Meil ei ole majanduskriisi, — see on ülemineku ajajärk normaalelule. — Meil on vaja usku. — Oleme vana rahvas, 1000 aasta eest oleksime võinud pühitseda meie riiklisi aastapäevi, kui väärilised, võrdsed partnerid teiste suurriikidega. — Oleme saavutanud 15 aastaga seda, mida teised riigid 100 aastaga. — Eesti-Läti föderatsiooni mõte tuleb tõsta päevakorrale.

Eesti riigi 15. aastapäev ilusa ilma tõttu möödus kõikjal üle riigi, nii linnas kui maal, pidulik meeleolus. Meie riigi pidupäevale elasid ligi ka naaberriigid ja eriti liiduriigi Läti pealinn.

Tähtpäevad toovad kaasa elevust, mõjuvad ning loovad meeleolu — tähistagu nad siis suuremaid ajajärke ning sündmusi üksiku inimese, teatud rühmituse või terve rahva elus. Nagu alati ja kõikjal, nii ka 24. veebruaril Eesti rahvas, tehes tagasivaadet kaugemale ja lähemale mineviku elule ja tegevusele, seadis tõsioludest reaalsete järelduste tegemisega üles tulevikule suunatud soovid ning lootused, pidades silmas, et ükski rahvas ei saa elada ainult minevikus rauhana, kes toidab end üksnes mälestustest. Rahvas on ikka vana ja samas alati noor ning tema elu loomulikuks väljenduseks on meheea viis ja tegu.

Riiklised mõtted ja soovid pääsesid esile 24. veebr. sõnas, kirjas, raadios, pildis ja teos. Linnas ja maal oli korraldatud igal pool, igas kui väiksemas garnisonis, alevis ja alevikus paraadid, pidustused ja jumalateenistused avalikel platsidel, mälestusmärkide juures, Vabadusesõjas langenute kalmistutel ja kirikus. Kõigis koolides, teatrites ja teistes seltskondlikes organisatsioonides peeti kontsert-aktusi, milledest väärivad erilist tähelepanu aktused, mis olid korraldatud rohkearvulistelt Eesti-sõbralike riikide kultuurühingult; viimased leidsid aset nii sise kui välisriiges. Et Eesti Vabariigi aastapäev

val kriipsutada eriti alla rahva riiklisi mõtteid, tundeid ja lootusi, uueks paremaks ja ilusamaks ajaks, oli nähtud palju vaeva ja kantud kulusid linnade, alevite ja teiste keskuste ilustamiseks. Juba 23. veebruaril pimeduse tulekuga olid kõik kaitseväge kasarmud ja teised tähtsamad asutised kaunistatud kuuseroheliselega, kõikjal lehvisid riigilipud ja pimeduse tulekuga särasid juubeliteled. Ilustusi auvärvate, lippude ja teiste tehingute näol oli viidud läbi rohkesti ka maal, isegi üksikuis taludes. See kõik näitab rahva suurt tahtet olla vabana rahvana, iseseisvana, keda valitseme ja juhime ise.

Nüüd, kus meil on möödunud pidupäev ja kus igaüks on asunud värskes jõuga oma tööjuurde, ei oleks asjata veel kord mainida siin neid mõtteid, soove ja lootusi, millised on kristalliseerunud teiste hulgas ning väärriksid erilist tähelepanu riigikaitsjaille. Kõigepealt, meil on vaja usku. Usku enda jõusse ja võimesse. Lootma jääda, et küll „inglismannid“ tulevad ning aitavad, on enda alahindamine. Mitte asjata ei rõhuta meie riigi esimene kodanik riigivanem Konstantin Päts nii aktustel kui juhtkirjades, „et ka praegusest kitsast ja karastatud tahtel ja ühemeelsel tegutsemisel. Omal jõul oleme oma riigi asutanud, omal jõul peame teda rasketest aegadest üle aitama. Meid ei aita keegi,

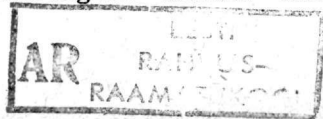
kui meie ise ennast ei aita ja hädaldamisest päästmist ootama jääme.“ Meie usk endasse peaks seda tugevam olema, mida selgemalt laseme oma silmade eest käia läbi neid riiklikke saavutisi, millised on teostatud 15 aasta jooksul. Nii mõneski pidukõnes rõhutati, „et meie oleme saavutanud 15 aasta jooksul seda, mida teised riigid 100 aasta jooksul.“ Igapäevases elus nagu häbeneksime ise tunnustada oma tööd. Täielise õigusega küsib „Sõnumed“ oma juhtkirjas (25. veebr. s. a.): „Kas see maa uus pale pole siiski meie meste tehtud, kas need laevad, mis sõidavad maailmameresid mööda pole meie meste omad? Kas see bensiinilõhn, mis lööb meile näkku kodumaalinnade tänavatel, kas see pole kodune, Kohtla poolt pärit? Viimaks veel üks küsimus: kas me siis olemegi õieti eestlased või mitte?“ Ja kui meie tõesti võtame kokku saavutised alates Vabadusesõjaga, kus meie oma armee löi riigi, hoolimata suurtele raskustele ja ohvritele, mis praegugi seisab ustavalt ja väljõppelt eeskujulikul kõrgusel riigi ja vabaduse kaitsel, kandes endas sama vaimu, mis oli Vabadusesõja kanglaste hinges, siis ei ole põhjusi usu nõrgenemiseks endasse. „Meil,“ nagu väga tabavalt sõnas oma kõnes endine ülemjuhataja kindral Laidoner ühel pealinna aktusel, „on hädaldamine saanud haiguseks. Seltskond on halb, riik on halb ja isegi ilmad on halvad; meil on enam mõtlemise, kui majanduslik kriis. Lähene normaalsele ajale.“ Tähendab, tänapäeva raskused ei või kõigutada meie usku endasse. Oleme seni elanud „üle jõu“, kuna nüüd üleminek normaalsemale elule on muidugi raske ning nõuab esijoones visa tööd ja kindlat usku endasse. Kui kaotame usu, kaotame ka kõik seni saavutatud.

Meie peame rohkem rääkima isamaast, rahvuslikust arengust ja kultuurist ja eestlaste ajaloost. On siiski põhjusi, mis sundisid kaitseministrit kindral A. Tõnissoni kirjutama: „Eesti — eestlastele!“ (ERK nr. 3). Osa meie eesti haritlaskonna vanemast põlvest ei suuda kuidagi loobuda omaaegsest tugevast mentaliteedist, mida paiskas meie rahvasse venestamissüsteem. Nii näeme eestlasi riigiametnikke, kes otsivad igasuguseid võimalusi laste kasvatamiseks mitte-eestluse vaimus, sealjuures ise jäädes võõraks Eestile tema keele mitte ärõppimisega koguni 15 aasta jooksul. Kas siis neile ei kõlba Eesti, sama Eesti, mille kohta tuntud riigi ja seltskonnategelane L. Sepp Eesti-Inglise aktusel tuletas meelde

ajajärku, millal anglosaksid ja eestlased võitlesid taanlaste vastu. „Kui 1066. a. Hastingsi lahingus võideti inglased, jätkasid eestlased alles oma võidukäike,“ sõnas L. Sepp, „laastades isegi rootslaste muistse pealinna Sigtuna. Kahju, et see meeldiv traditsioon, millele paneme täna aluse, ei leidnud sama algatust umbes 1000 aasta eest. Tol ajal oleksime võinud pühitseda meie riiklisi aastapäevi, kui väärilised, võrdsed partnerid, kuna nüüd, peale mitmesaja-aastase karmi saatuse, oleme kaugele maha jäänud.“ Häbenetakse olla eestlane samal ajal kui kogu maailm tunnustab Eesti riiki, ta rahvast ja kanglastegusid. Ei usu, et Rootsi kroonprints ja teiste riikide tähtsamad riigitegelased külastasid nende pealinnades 24. veebruaril korraldatud aktusi eestlaste ilusate silmade pärast.

Meil küll armastatakse ütelda, et riiki on raske luua ja raske on saavutada rahval oma riiklikku iseseisvust, kui aga rahvas on juba iseseisev ja tõestanud, et tal on õigus iseseisvaks riiklikuks olemiseks, siis on raske temalt võtta iseseisvust. Kuid see ei ole alati nii ja eriti meil, kus miljoniline rahvas raputas maha sajamiljonilise impeeriumi ikke ning püstitas oma iseseisvuse kahe suure ja ekspansiivse rahva vahele. Nagu näitavad viimased poliitilised sündmused Euroopas, siis on küllalt põhjusi olla valvel oma iseseisvuse säilitamises. Ja siin tuleb eriti meelestada Napoleoni ütelist: „Võita on kerge, kuid võidu vilja enda käes hoida — see on raskeim osa sõjakunstis.“ Ajalugu aga näitas, et Napoleon ei suutnud tõesti oma käes hoida võitude saavutusi.

Praegusel momendil, kus täieliselt presitiizi kaotanud Rahvasteliidust ei ole loota mingit vahemeest, kus Euroopas on jälle kujunenud kaks vaenulist leeri (ühelpool tiivustatud tahe senise territoriaalse statuudi muutmiseks — Saksa, Itaalia j. t., teisel kindel vastupanu ja tahe status quo säilitamiseks — Prantsuse, Poola, osa Balkani riike j. t.), on seisukord ülipinev, mis tahes tahmata võib seada meid õige suurte sündmuste ette, kohustades meid sisemiselt ajama sirgu, unustama omavahelised väiklused ja põrutama endale vastu rindu täies eneseteadvuses. Veel rohkem, meie peame ühinema veel lähemalt oma naabritega, kellega oleme jaganud ja jagame ka tulevikus ühist saatust. Tuleb teostada Läti-Eesti ühingu aktusel ühingu esimehelt Alberingsilt 24. veebruaril Riias esiletoodud mõtet, kus ta nimetas Läti-Eesti liitu „tüveks, mille kasvab tugevam ja kõigile tormidele vastupanev Balti tamm.“ Samal aktusel prof. Piip toonitas, et

tihedamate sidemete loomine Läti-Eesti vahel peab lõppude lõpuks viima mõlema riigi föderatsioonile. „Jaunakas Sinases“ avaldab Läti tuntum kirjanik K. Skalbe juhtkirja, milles soovitakse, et Eesti rahvuskangelane „Kalevipoeg“ aitaks Eesti Läti kahe raudsõrmusega ühendada ka kolmas sõrmus — Leedu. „Brihva Semes“ Läti sõjaminister kindral J. Balodis kirjutab: „Eesti sõdur on meie ustavam seltsiline lahinguväljal...“ Need on mõtted, nii sõnas kui kirjas, mis ei ole väljendatud mitte „sõnade“ eneste pärast, vaid meie seisava vajaduse ees nende teostamiseks kiiremas korras (tuletame meelde neil päevadel „Figarolt“ ja „Latvijas Kareiviselt“ paljastusi Saksa-Vene kavadeid Baltimaade vallutamiseks). Riias ongi juba asutatud Balti liidu ühing, mille eesmärgiks on edendada Baltimere rahvaste vahel koostööd kultuurilisel, majanduslikul ja poliitilisel alal. Ühingu asutajate hulka kuuluvad end. Läti saadik Moskvast Osols, kindral Eduard Kalninsch,

tuntud parempoolne politikamees Arved Bergs ja end. peaminister Pauluks. Jäeb vaid soovida, et ka Tallinnas, Kaunases ja teistes Baltimere riikide pealinnades pandaks kiiremalt alus samasugustele ühingule; see oleks kindlam ja reaalsem samm Eesti ja teiste uute riikide välis- ja rahvusvahelise politika eeltöös.

Kõiki ilusaid ja asjalikke mõtteid võttes kokku, millised toodi esile 24. veebruaril, peab tunnistama, et nad töid tõesti elevust, nooruse tuld, indu, usku nii riikliku kui iga üksiku isiku ellu; on sündinud jälle uus elu ning toimub lakkamatult looming rahva saatusse kujunemise käigul, mehe- ja iseteadlikul jõul ja kindlal tahtel, sirgjooneliselt kaaluva mõistuse ja soojalt tuksuva südame juures. Oleme ju oma paljukannatanud maa pojad, maa, mis meid kannab, toidab, hoiab... Kuski ei ole meil parem, ilusam ega kodusem. Kaitseme teda truult! — Sest „Eesti vaprad vanemad vaimuvallast vaatavad...“

A. La—.

Ülevaade Kaitsevägede Staabi VI osakonna tähtsamatest töödest ja kavatsustest 1933. a.

Kolonelleitnant V. Külaots.

Avaldades alljärgneva kirjutise, toimetuse näeks heameelega, et ka teised kaitseväeosad ja asutised aegajalt annaksid „Sõduris“ avaldamiseks ülevaate oma tegevuse kohta, niipalju kui see kuulub avalikkusele.

Sealjuures oleks eriti soovitatav tuua päevavalgele kõik tähelepanuväärivamad uudised kaitseväe õppetöö organiseerimise ning teostamise, õppevahendite, majanduse jne. aladel, et väeosades ja asutistes sel alal tehtud tähtsamad leiutised ei jääks kasutada ainult kitsamas ringis, vaid muutuks kaitseväe üldiseks päranduseks.

T o i m e t u s.

Väeosades harilikult tuntakse elavat huvi keskasutiste tegevuse vastu. Mis teeb N osakond, millised määrustikud ja eeskirjad on praegu koostamisel ja millal võib oodata nende ilmumist, kas on mõeldud võtta revideerimisele maksivad õppekavad j.n.e., need on tavalisemad küsimused, millele tuleb vastust anda, kui — kohtamisel riviohvitsridega — kõnelus on kaldunud VI osakonna tööalale.

Peab ütlema, et see teadmise või uudis himu on ka arusaadav ning täiel määral

õigustatud nende poolt, kellel ei ole lähemat ülevaadet keskasutiste tööst ja kavatsustest; sest juhtiva koosseisu tegevus on ju väga lähedalt seotud määrustikkudega, eeskirjadega ja õppekavadega: nende olemasolu suuresti soodustab kaitseväe ühtlast lahingulist ettevalmistust rahuajal, kuna aga nende puudumine seda takistab. Peale selle kuulub ju määrustikkude, eeskirjade j.n.e. koostamine peamiselt keskasutiste ülesannete hulka, mis pärast riviohvitsridel tavaliselt pole selgemat ülevaadet, kuidas see töö edeneb.

Seda arvesse võttes püütakse alljärgnevatel ridades anda kokkuvõtlik ülevaade Kaitsevägede Staabi VI osakonna tähtsamatest töödest ja kavatsustest 1933. a. määrustikkude, eeskirjade j.n.e. koostamise ning jooksva õppetöö korraldamise aladelt, selle kindla veendumusega, et see hõlbustab koostööd ning aitab kaasa üksteisest paremini arusaamisele väeosade ja kaitseväe juhtivate organite vahel.

1933. aastal Kaitsevägede Staabi VI osakonna tööd ja kavatsused on järgmised:

1. Määrustikkude, eeskirjade ja käsiraamatute alal.

Siin osakonna töö sisult jaguneb kaheks osaks:

- määrustikkude, eeskirjade ja käsiraamatute koostamine osakonna oma tööjõududega;
- Kaitseväge Staabi teistelt osakondadelt, väeliigi inspektoridelt j.n.e. koostatud määrustikkude, eeskirjade j.n.e. kavandite väljaandmine ühes komisjoni, redigeerimise ja korrektoori töödega.

Esimesse gruppi kuuluvate tööde hulgast on osakonnas praegu teoksil:

1. **Jalaväe eeskiri I osa, jalaväe rivi** — on praegu kinnitamisel, antakse pärast seda trükki, kust ilmub s. a. aprillikuus.

2. **Jalaväe eeskiri II osa, jalavägi lahingus** — võetakse ümbertöötamise arvesse võttes tegelikul õppetööl omandatud kogemusi, ühes sellega teda kokkukõlla viies möödunud aastal ilmunud uue Lahingueeskirjaga. Väljaandmisele parandatud ning täiendatud kujul tuleks Jalaväe eeskiri II osa järgmise aasta esimesel poolel.

3. **Riigikaitse õpetuse käsiraamat keskkoolidele** on läbi vaadatud ning vastu võetud komisjonilt, kelle koosseisu kuulusid ka hariduse ja sotsiaalministeeriumi esindajad. Tähendatud raamat, mis sisaldab endas üle 300 lehekülje ja ligi 450 joonist, on praegu trükkimisel ja ilmub s. a. aprillikuus.

4. **Ratsaväe eeskiri II osa. Jagu, rühm, eskadron, divisjon ja rügement** — koostatakse ratsaväe inspektuuri juhtnõõride järgi VI osakonnas; eeskirjas tuleb reglamenteerimisele ka rk rühma, rk eskadroni ja tehnikakomando rivilise ettevalmistuse küsimused. Eeskirja kavand valmib s. a. kevadel ja võetakse katsetamisele ratsaväe suvistel õppustel laagris; kavatakse anda komisjoni ja anda välja trükist s. a. sügisel. Peale selle on mõeldud s. a. suvel koostada ratsaväe eeskirja I osa II jagu, kus käsitletakse hobuse ratsastamise küsimust.

5. **Kaitseväge rivilaulik** — on läbivaadatud vastavate asjatundjate komisjonilt, kus esines ka tegelikke rivijuhte, ilmub trükist märtsikuu keskpaigas.

Teise gruppi kuuluvate tööde hulgast tuleb väljaandmisele ühes tarvilikkude redigeerimise ja korrektoori töödega:

1. **Suuskurrutite eeskiri: I osa — rivi, ja II osa — lahing.** Mõlemad osad koostatakse 2 div. juhatuse korraldusel; vastavad kavandid valmivad s. a. sügiseks, pärast seda

antakse komisjoni ja ilmuvad trükist s. a. lõpuks.

2. **Käsigranaadid: materjalosa ja käsitsemine** — koostatakse 3. div. juhatuse korraldusel; kavand valmib s. a. aprillikuuks, pärast seda antakse läbivaatamiseks komisjoni ja ilmub trükist s. a. suvel.

3. **Laskeeeskiri jalaväe relvadele, I osa** — on ümber töötatud jalaväe inspektoris; esialgse kavatsuse järele tuleks läbivaatamisele selleks moodustatud komisjonis s. a. kevadel ja ilmuks trükist suve vältusel.

4. **Laskeeeskiri jalaväe relvadele, II osa. Kk „Madsen“.** On koostatud jalaväe inspektoris; ilmub trükist s. a. aprillikuus.

5. **Jalaväe relvade materjalosa, II osa. Kk „Madsen“.** Relva mehhanismid, nende töötamine ja hooldamine. On koostatud jalaväe inspektoris uutel põhimõtetel, ja algusest lõpuni baseerub relvamehhanismide koostöö selgitamisele, kusjuures osade kirjeldus esineb ainult niivõrra ja selles järjekorras, kuidas see vajalik on relva üksikute tööfunktsioonide selgitamiseks. Ilmub trükist s. a. aprillikuus.

6. **Rk eeskiri: rivi, materjalosa ja käsitsemine** — jalaväe inspektuuri korraldusel on praegu koostamisel; kavatakse anda komisjoni käesoleva aasta vältusel ja lasta välja trükist tuleva aasta esimesel poolel.

7. **Suurtükiväe laskeeeskiri** — koostatud suurtükiväe inspektoris, olnud mitu aastat katsetamisel ja praegu läbivaatamisel komisjonis, ilmub trükist s. a. maikuus.

8. **Suurtükivägi lahingus** — koostamisel suurtükiväe inspektoris; eeskirja kavand valmib s. a. kevadel ja võetakse katsetamisele suurtükiväe suvistel õppustel laagrites ning suvise õppetöö lõpul korraldatavatel taktikalistel õppustel. Pärast seda eeskirja projekt läheb komisjoni; ilmub trükist tuleval aastal.

9. **Suurtükiväe eeskiri soomusrongidele** — koostatud 1. diviisis (1. s.rongi rüg.) ja täiendatud 2. diviisis (2. s.rongi rüg.), kõigis soomusrongide üksustes käsitamisel olevate süsteemide tarvis; antakse s. a. kevadel komisjoni ja ilmub trükist sügiseks.

10. **Pioneerikeskiri IV osa, purustusetööd** — on koostamisel inseneriväe inspektoris; valmib ning ilmub trükist tuleva aasta alul.

11. **Gaasikaitse eeskiri** — praegu koostamisel inseneriväe inspektoris; on kavandatud välja anda trükist tuleval aastal.

2. **Kaitseväge õppetöö organiseerimise ja teostamise alal**

1. **Juhend õppetöö organiseerimiseks ja teostamiseks kaitseväes**, mis sisaldaks üldised põhimõtted aktiiv- ja reservväe ettevalmistamise organiseerimise ning teostamise

K. R. PUSTA 50-aastane.

Eesti saadik Varssavis K. R. Pusta pühitses 1. märtsil 50-a. sünnipäeva.

Juubilar käis Eesti iseseisvuse sünni ajal meie esimesi välissidemeid loomas Soomes, Rootsis, Londonis, Pariisis, Roomas, Hispaanias, Hollandis ja Belgias, sobitades paljude riikide valitsustelt tunnustust Eestile.

Olnud saadikuks Pariisis, Brüsselis ja Roomas, oli ta 1924./25. a. kahes valitsuses välisministriks. Härra Pusta on esindanud Eestit paljudel kordadel rahvusvahelistel konverentsidel ja etendanud silmapaistvat osa Rahvasteliidu töös, on leidnud rahvusvahelise tunnustuse ja on valitud mitmesugustesse rahvusvahelistesse organitesse. Pan-eurooplasena kuulub K. R. Pusta Paneuroopa Liidu Keskkomiteesse.

Juubilar on aeg-ajalt andnud väarikat kaastööd „Sõdurile“. Soovime juubilarile palju õnne ja edu.

kohta ja juhtide kohuseid sellel alal, millised praegu on kokkukõlastamatult laiali paisatud mitmesugustes eeskirjades; see juhend on kavetatud koostada ja esitada kinnitamiseks ning tarvitusele võtmiseks kevade vältusel.

2. Maksvate üldiste (jalaväe) õppekavade parandamine ning täiendamine, aluseks võttes tegelikul kaitseväge õppetööl omandatud kogemusi ja kujunenud tegevteenistuse vältust; see töö on kavetatud võtta ette pärast seda, kui ilmuvad trükist Jalaväe eeskiri I osa, laske-, rk, kgr ja suuskraatturite eeskirjad, ning võiks lõpule jõuda s. a. sügisel. Rööbiti sellega tuleksid revideerimisele ka teiste väeliikide õppekavad, milline töö teostuks esialgsete kavatsuste järgi tuleva aasta alul.

3. S. a. kordamisõppusele kutsutavate reservväelaste: sõdurite, allohvitseride ja ohvitseride õppekavade parandamine ja täiendamine eelmistel aastatel korraldatud reservväelaste õppustel omandatud kogemuste kohaselt. See töö on mõeldud täita sellise ajaarvestusega, et vastavad õppekavad oleksid aegsasti käes nende üksuste ülematel, kus tuleb õppusele reservväelasi.

4. Õppeüksuste õppekavade täiendamine ja parandamine, arvesse võttes kujunenud

tegevteenistuseaega ja õppetööl ammutatud kogemusi.

5. Kehalise kasvatus ala korraldamine, eeskätt kehalise kasvatus ühingute organiseerimine ja nende tööle rakendamine.

6. Kesk- ja kutsekoolide riigikaitse õpetuse õppekavade parandamine, milline töö on osutunud tarvilikuks nüüd, kus ilmub trükist ning võetakse tarvitamisele „Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele“, mis sisult mõnevõrra läheb lahku seni maksvusel olnud õppekavadest. See töö on mõeldud läbi viia s. a. sügiseks.

7. Suvise riigikaitse õpetuse korraldamine kesk- ja kutsekoolidele — endiste aastate eeskujul ja ühenduses sellega lühiajaliste informatsioonikursuste korraldamine riigikaitse õpetuse instruktoritele Tallinnas.

3. Kaitseväge Staabi raamatukogu alal.

Üldise kataloogi koostamine. Viimasest tunnevad eriti suurt tarvidust väljaspool pealinna elutsevad Kaitseväge Staabi raamatukogu kasutajad.

Kõik ülalnimetatud tööd — nagu juba tähendatud — on kavetatud täita käesoleva aasta vältusel ja osalt ka tuleva aasta alul. Milliseid neist osutub võimalikuks tõepoolest

ANTON JÜRGENSTEIN †

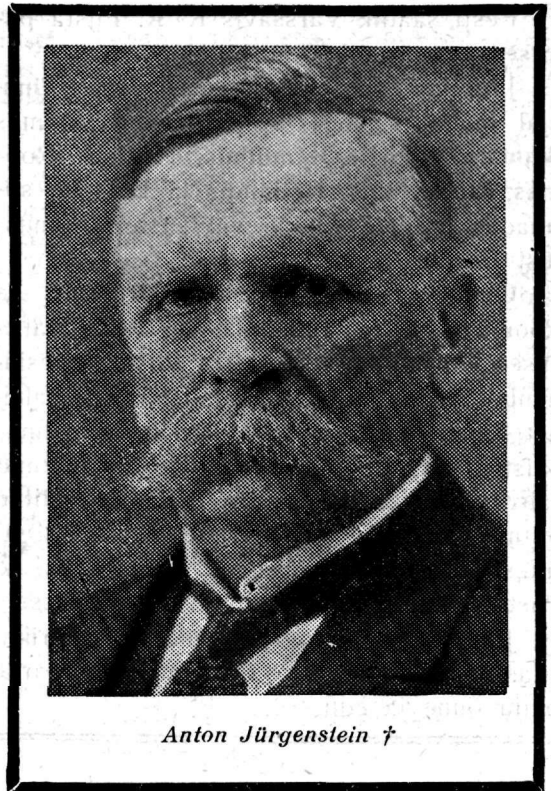
21. veebruaril suri Tartus oma kodus meie vanim ja väga populaarne ajakirjanik Anton Jürgenstein võrdlemisi kõrges vanaduses.

Kadunu sündis 1. nov. 1861. a. Väandras talupidaja pojana, kus kasvas üles ning töötas suure osa oma paremaid eluaastaist, pärides siit ka oma optimistliku, elujaatava ilmavaate. Õppis kodus, kihelkonnakoolides ja lõpetas Valga õpetajate seminari. 23 aastat töötas õpetajana juhatajana mitmes kihelkonnakoolis ja järgmised 23 aastat kuni tervise halvenemiseni ajakirjanikuna. Selle aja kestel on Jürgenstein töötanud „Postimehe” toimetuses tegev-, vastutav- ja peatoimetajana.

Kõige ülalmainitu kõrval kadunu oli alaliselt tegev ka paljudel muudel aladel. Teda tuntakse kirjanikuna, klassiliste tööde tõlkijana, avaliku elu tegelasena ja politikamehena. A. Jürgenstein oli suur isik, kultuuriinimene, kes kandis endas mitmekesiseid harrastusi.

Anton Jürgenstein sängitati maamulda 26. veebr. Tartu Peetri koguduse uuele kalmistule laiate hulkade viimsete austusavalduste ja soojade järelehüetega. Saatma oli ilmunud ka Riigikogu esimees Jaan Tõnisson, kes pikemas kõnes lähemalt iseloomustas kadunu elutööd.

Hinga rahu, sa suur Eesti töömees!

Anton Jürgenstein †

läbi viia, on muidugi praegu raske öelda. Väga tihti tegelik elu tõmbab kõige parematele kavatsustele kriipsu peale: tulevad vahele erakorralised tööd ning korralised tuleb paratamatult edasi lükata, mõnikord isegi pikemaks ajaks.

Eelpooltoodud nimestik, eriti just selle esimeses osas, lugeja kahtlemata leiab määrustikke ja eeskirju, mis teda erilisel huvitavad; võib olla sealjuures temal tekib küsimus, mispärast see või see väga tarvilik eeskiri pole varemini ilmunud.

Sel puhul võiks tähendada, et määrustikkude ja eeskirjade koostamine on üldiselt väga aegaviitev töö. Tõlkida välisriikide omi pole mõtet, kuna meie olud erinevad tunduvalt ükskõik missuguse teise riigi omadest. Oma algupäraste määrustikkude ja eeskirjade sisuliseks kujundamiseks kui ka välispidiseks tehniliseks täitmiseks on vaja suuri kogemusi. Need viimased ei tule muidugi üleöö, vaid nad omandatakse aastate vältusel püsiva tööga.

Suurel määral on pidurdanud eeskirjade ilmumist ka tööjõudude puudus. Välisriikides, näiteks, kus sel alal valitsevad võrratult paremad tingimused, ühe eeskirja kallal on

korraga ametis kümnete kaupa kogenuid asjatundjaid, ning vastava ala eriteadlasi, kuna meil selle vastu tuleb läbi ajada ühe või kahe mehega; on loomulik, et niisugustes tingimustes töö venib pikale.

Kuidas kujundatakse meie oludes eeskiri, selle kohta võiks olla üheks näiteks „Jalaväe eeskiri I osa”. Selle loomisluugu on järgmine:

Materjalide kogumine eeskirja tarvis algas tegelikult juba 1929. a., mil paluti koondiste ning väeosade ülemaid saata Kaitsevägeade Staabi VI osakonda kirjalikult oma arvamused, millised muudatused ja täiendused tuleks läbi viia JM I osas. Küsimust võeti kõigjal tõsiselt ning vastavat materjali tuli kokku kaunis rikkalikult, tublisti üle 100 lehe. Seda kogumit osutus võimalikuks veel täiendada suusõnalistest kõnelustest tegelikkude rivi juhtidega ammutatud arvamustega, kusjuures eriti väärtuslikud olid andmed, mis saadi pataljoni- ja kompaniülemate kursustelt, kus JM I ühes tema hüvede ja pahedega korduvalt tuli kõne alla.

Vahepeal tuli osakonnas ette teisi suurema ulatusega erakorralisi töid, nii et ülalnimetatud JE I materjalide korraldamisele võidi asuda alles 1930. a. Selle töö tulemusena

kujunes välja eeskirja muudatuste ja täienduste üldine n. ö. põhimõtteline kava, mille läbiarutamiseks Kaitsevägede Staabi ettepanekul jaanuari alul 1931. a. 1. diviisi ülemalt moodustati Narvas 1. jalaväerügemendis komisjon. Komisjon, mis koosnes kompani- ja rühmaülematest kolonelleitnant H. Matsoni eesistumisel, töötas ligi kaks nädalat, arutas läbi kava ja andis hulga väärtuslikke näpunäiteid eeskirja sisulise külje kujundamiseks.

Nüüd võis juba JE I kirjutamisele asuda. See töö edenes seevõrra jõudsasti, et kevadeks 1931. a. eeskirja tähtsamad osad, s. o. üksikmees, jagu ja rühm, olid valmis. Töö tuli siiski olude sunnil — teiste erakorraliste tööde pärast — uuesti katkestada. Alles sü-

gisel võis mõelda selle jätkamisele. 1932. a. valmis JE I kava lõplikult, arutati läbi osakonnas kõigi käepärast olevate riviliste kogemustega ohvitseride tõmbamisega tööjuurde, tehti tarvilikuks osutunud parandused, redigeeriti keeleliselt ja anti Kaitseministri käsikirjaga (1932. a. nr. 251) selleks määratud komisjoni. Komisjon töötas eeskirja kallal 9. detsembrist kuni 21. detsembrini, 4. jaanuarist kuni 26. jaanuarini ja 8. veebruarist kuni 14. veebruarini, seega 45 päeva. Peale komisjoni töö lõppu teostus eeskirja lõplik redigeerimine ja esitamine kinnitusele. Milline on tema edaspidine käik, sellest oli kõneldud juba eelpool.

Eesti Vabariigi aastapäeva pühitsemise kajastusi naaber- ja teistes riiges.

Lätis.

Eesti iseseisvuse aastapäeval oli meie liitriigi pealinn lipuehtes. Hommikul saabus Riiga Eesti delegatsioon, professor Piibu ja kindral Lillega eesotsas. Kell 10 algas välisministeeriumis Eesti-Läti sõprusühingu koosolek, kus eestlaste-lätlaste koostöö alarida tähtsaid otsuseid vastu võeti. Kell 1230 avati Riia lossis Eesti etnograafiline näitus. Avamisele olid ilmunud riigipresident, saemi esimees, peaminister, palju kõrgemaid sõjaväelasi ja avaliku elu tegelasi. Kell 2 päeval Riia Rotary-klubi korraldas eine Eesti külaliste auks, kus eestlastele südamlikke tervitusi öeldi.

Õhtul oli Mustapeade klubis Läti-Eesti ühingu traditsiooniline piduaktus, millest võttis osa Läti riigipresident, valitsuse liikmed, diplomaatlik korpus, kõrgemaid sõjaväelasi ja riigitegelasi. Eesti-Läti ühingu esimees Alberings tähendas oma kõnes: „Eesti ja Läti on ja jäävad selleks tüveks, millest sirgub tugev ja kõigile elutormidele vastupanev Balti tamm.“ Prof. Piip kõneles tihedama koostöö vajadusest eestlaste ja lätlaste vahel, tähendades, et ühine saatus peab kutsuma ellu Eesti-Läti föderatiivriigi.

Läti ajakirjandus ilma erandita suhtus Eesti vabariigi aastapäevale väga südamliselt, tuues Eesti kohta hulga sõbralikke kirjutisi, mis illustreeritud eesti tegelaste piltidega. „Latvijas Kareivis“ 24. veebruaril ilmus Eesti numbrina, kus pikemaid artikleid kõrgematelt sõjaväelastelt ja riigitegelastelt. Kindral Balodis juhtkirjas tähendas: Kui tekkisid Balti riigid, siis nende

juhtide vahel instinktiivselt hakkas maksma mesilasteseadus — kõik ühe eest ja igaüks kõigi eest. See mesilasteseadus jäägu meie vahel püsima igavesti.“ Vägede juhataja kindral Penikiselt on avaldatud pikem ülevaade Eesti sõjaväe loomisest ja võitlustest kuni 1919. a. veebruarini (järgneb). Saemi liige O. Nonaš kirjutab: „Eesti-Läti majanduslike suhteid on meil seni korraldatud printsiiibil — samm edasi, kaks tagasi. Nii ei või see edasi kesta. Meie enesekaitse tugevus oleneb majanduslikust edust. Peame panema rõhku just majanduslikule lähemisele, mille saavutame eneseohverdamise ja tiheda koostöö kaudu.“

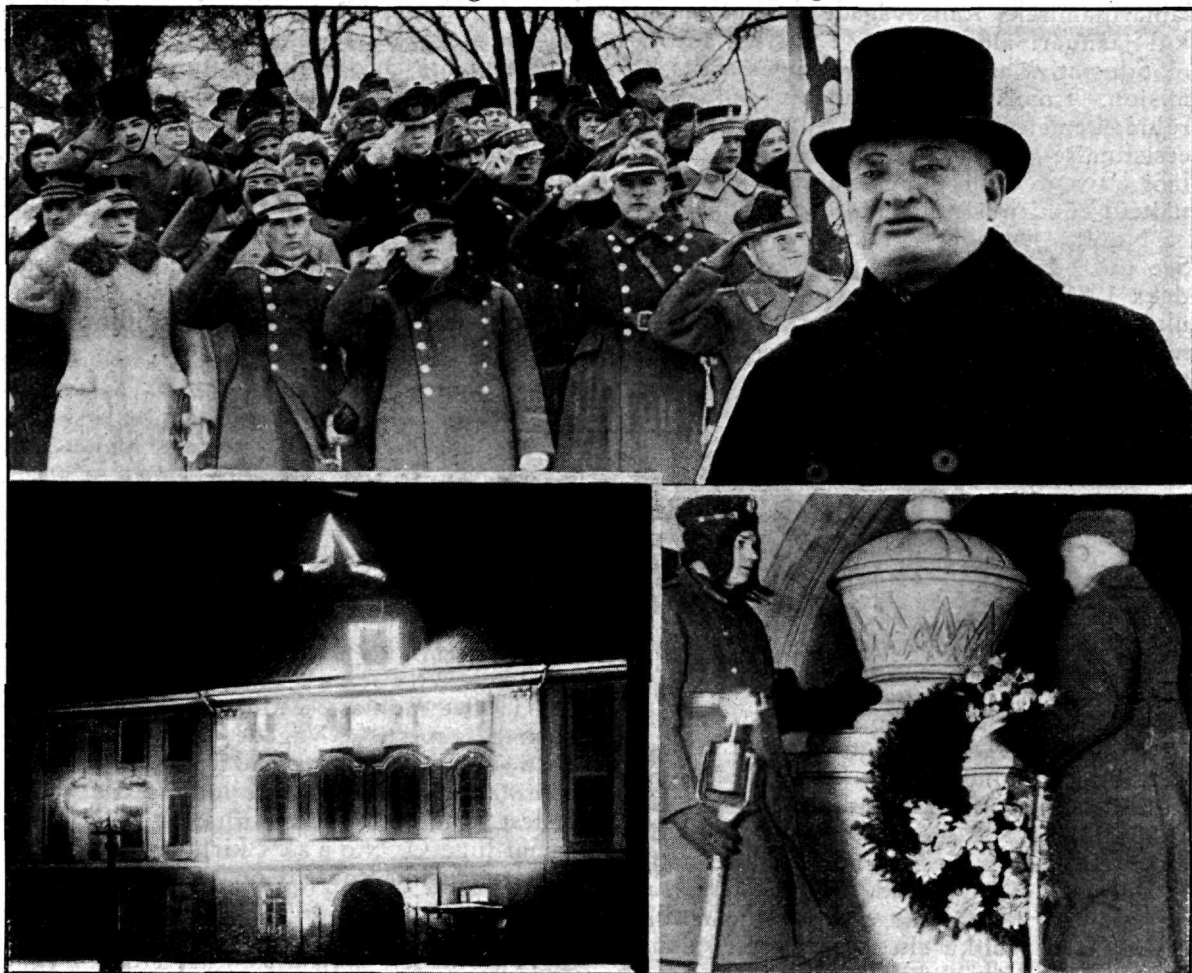
Riia saatejaamast kanti ette eesti luuletusi ja õhtul transleeriti pidulik aktus Eesti hariduseseltsist.

Soomes.

Helsingis korraldas 24. veebr. „Suomalaisuuden Liitto“ konservatooriumi saalis piduaktuse. Soome riigipresident Svinhufvud, kes haiguse pärast ei saanud isiklikult ilmunud, saatis tervitustelegrammi. Kõnedega esinesid prof. Heiskanen, välisminister Hackzell ja meie saadik Rebane.

„Suomen Sotilas“, tuues kindral Laidoneri pildi märgib: „24. veebruaril pühitseb meie vennasrahvas oma iseseisvuse 15. aastapäeva. Ka Eesti pidi oma iseseisvuse lunastama verega nagu Soomegi. Enamlased tungisid noore vabariigi kallale. Soome vabatahtlikud aitasid vennasrahvast, kuni vaenlane oli maalt välja aetud.“

Pilte riigi 15. aastapäeva pühitsemisest Tallinnas.

Ülal vasakul: Osa poodiumi paraadi platsil, millel näha välisriikide sõjaväeesindajad. Ülal paremal: Riigivanem Konstantin Päts peab paraadikõnet Vabaduseplatsil. All vasakul: Toompea lossi tuleilustus öösi. All paremal: Pealinna garnisoni ülem kindral G. Jonson asetab pärja Vabadusesõjas langenud kangelasile.

Soome saatejaamad transleerisid Eesti piduliku aktuse.

Poolas.

Eesti iseseisvuse 15. aastapäeva puhul oli korraldatud Poolas Eesti ühingult Varssavi raekojas pidulik aktus, kus esinesid kõnedega hoolekandeminister Hubicki, Poola kütide ülemkomandant kol. Rusin ja Eesti saadik K. Pusta. Hubicki toonitas, et sõprusesidemed Poola ja Eesti vahel põlvnevad mitte ainult poliitilistel ja majanduslikel huvidel, vaid ka ühistel kannatustel, mis mõlemad rahvad on elanud üle võõra ikke all. Eesti rahvas, kes elab oma pinnal eelajaloolisest ajast saadik, säilitab oma keele ja oma vabadusepüüded, hoolimata tugevamate

naabrite sissetungidest. Kolonel Rusin kiitis Eesti tugevat rahvalikku vaimu ja tema elanike suurt patriotismi. Pusta avaldas oma rahuldust selle kohta, et ümber ringi näeb sõpru, kes on teadlikud rahvaste vabaduse alalhoidmise tarvidusest. Aktus lõppes kontserdiga. Ilmunud olid ka senati esimees Raczkiewicz, täievolituslik minister Schaetzel, Poola kütide organisatsiooni esimees Paschalski ja teised silmapaistvad isikud. Saal oli tulvil.

Poola raadio saatejaamas kanti ette klaverikunstnikult H. Hopfelilt Lemba ja Aviku kompositsioone klaveril.

„Polska Zbrojna“ 24. veebruaril on peamiselt pühendatud Eesti iseseisvuse 15. aastapäevale. Esinevad kirjutised Eesti saadikult K. Pusta'lt: „Tuleviku väljavaateid“. Saa-

Välisriikide sõjaväeesindajate vastuvõtt Tallinna Seltskondlikus majas Eesti riigi 15. aastapäeva puhul.

Istuvad vasakult paremale: *N. S. V. L. sv. es. hra Mazaloff, kindral Reimann, Rootsi sv. es. kapten Juhlin-Dannfelt, Kaitseminister kindral Tõnisson, Prantsuse sv. es. kolonel Archen, Kaitsev. st. ülem kindral Tõrvand, Läti sv. es. kolonelleitnant Streipa, sanitarkindral Lossmann, Leedu sv. es. kolonel Jakutis, kindral Rotberg.* Seisavad vasakult paremale: *major Sinka, kolonelleitnant Freiberg, kolonel Traksmann, Poola sv. es. kolonelleitnant Liebich, kolonel Jaakson, kolonel Kauler, kapten Tõnurist, Rootsi merev. es. abi leitnant Larsson, kolonel Rübberg, kolonel Sternbeck, mereväe-kapten Grenz, admiral Salza, Inglise sv. es. major Firebrace, Soome sv. es. kapten Ingelius, kolonel Maide, kolonel Brede, Poola sv. es. abi kapten Radomski, kolonel Laurits, Prantsuse sv. es. abi kapten Ganeval, kolonelleitnant Laats, kolonelleitnant Külaots, Ameerika Ühendriikide sv. es. major Shipp, kolonel Jakobsen, leitnant Treufeldt, Rootsi sv. es. abi leitnant Stanggren.*

dik K. Pusta kirjutab siin Eesti Vabariigi väljakuulutamist 24. veebruaril 1918. a., s. o. üks päev enne Saksa okupatsiooni ja Vene sõjalaevastiku lahkumist Tallinna reidilt ähvardusega Tallinnat merelt pommitada. See oli ennemini usu katsumine, kui väljakuulutamine, rahva tahte deklaratsiooni, lootuse väljendus tulevikku... ütleb K. Pusta.

Sellest möödus 8 kuud okupatsiooni ajajärku, 15 kuud võitlust uue kallaletungiga ja tervelt kaks aastat peale iseseisvuse väljakuulutamist, kui alla kirjutati rahuleping N. Venega; alles siis tundis Eesti rahvas end oma maa peremehena. Möödus veel aasta diplomaatlike pingutusi, enne kui suurriigid tunnistasid Eestit de jure. See oli 26. jaanuaril 1921. a.

Tulevik oli ees, kuid milline raske!... Ärakurnatud Maailmasõjast, okupatsioonist ja Vabadusesõjast tuli viivitusega alustada riigi ja ühiskonna organiseerimist, sise- ja maareforme, otsida vahendeid ametnikkude ja sõjaväe paljade maksmiseks, sõjas tehtud võlgade tasumiseks...

Inimesed, kes võtsid endale 24. veebruaril 1918. a. eest vastutuse, on enamikus praegugi veel omil kohtadel ega pole 15 aasta jooksul sugugi puhata saanud. Uus generatsioon,

kes 1918. a. veel lapsed olid, on enda peale võtnud oma isade kohustused tunnustades, et isad täitnud isamaa vastu kohustuse, mida neile on näidanud ajalugu, kuid nad pole saanud muuta külgesündinud tingimusi: Eesti on leidnud enesele uusi väärtuslikke sõpruseid, kuid on jäänud samadesse rasketesse tingimustesse... Tuntavat kergendust annab see, et praegu on Eesti tugevaks üksuseks lääneilma süsteemi tasakaalus, ja ei saa teda hävitada ilma, et ei kõigutaks selle süsteemi alusmüüri.

15 aastat on lühike aeg rahvas te elus, kuid tuleb tõeks võtta, et sellest ajast on küllalt selleks, et tublis rahvas kindlustada vabaduse armastust ja järgnevale põlvele uusi abinõusid selle vabaduse kaitsemiseks.

Arvan, et Eesti Vabariigile tema 15. aastapäeval pole vist midagi ette heita. Olen kindel, et sel päeval näeb ta oma ümber omi sõpru ja mul on meeldivaks usuks, et nende sõprustunnustuste hulgas on need tunnused, mida üles näitab Poola, eriti soojad.

Sellele järgneb kirjutis nimeta autorilt: „Eesti kriisi ajajärgul“.

Siin kirjeldatakse Eestit kui maja, mis

asub ajaloolisel teel varjagide juurest Kreekasse, s. o. Lääne-Euroopast ja Skandinaaviast üle Venemaa Itta. See asukoht suurel teel ja Eesti karm kliima on annud ka Eesti rahvale erilise iseloomu: vastupidavuse ja jonnakuse, millega tuletab meele omi naabreid soomlasi. See tee on olnud Eesti muutliku ajaloo ja saatuse aluseks.

Peale rahulepingu allakirjutamist N. Venega kardeti, et see naabus saab olema Ees-

tile väga raskeks riigi konsolideerimisel väljaspoolt tuleva kihutustöö pärast, kuid isegi 1. detsembri 1924. a. relvastatud kommunistide riigipöörde katse ei suutnud midagi ära teha, see oli isegi murrangu aasta, eriti vasta-va õhkkonna puhastamiseks.

Samas artiklis kirjeldatakse Eesti maareformi ja põllumajanduse saavutusi, põlevkivi saadusi ja kaubandust eriti Inglis- ja Saksa- samaaga.

Ei jääta puudutamata ka katset krooni kukutamiseks ja abinõusid viimase hoidmiseks.

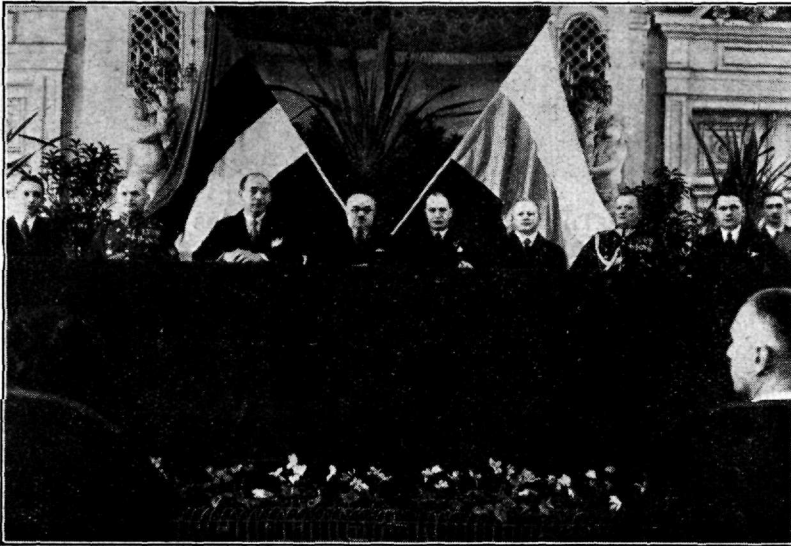
S. Kulakovski artiklis „Noor Eesti“ annab ülevaate praegusaja Eesti kirjandusest ja „Noor Eesti“ kirjastusseltsi tegevusest, käsitles kirjanikke: Gustav Suitsu, Bernhard Linde, Villem Grünthal-Ridala, Ernst Emmo, Anton Hansen-Tammsaare, Jaan Oksa, Friedebert Tuglase, Oskar Lutsu (võrreldes Lutsu kirjatöid Poola kirjaniku J. Kaden-Bandrovski kirjatöödega), Marie Underi, Hendrik Visnapuu, August Alle, Johannes Barbaruse, Eduard Hubeli (Metsanurk) kirjatöid.

Ei jääta puudutumata ka kirjandusgruppide „Siuru“ ja „Tarapita“ kirjanduslikke suuni.

Peale selle on toodud kol. A. Traksmanni kirjutis „Eesti armee väljaõppe ja kasvatus küsimuste põhijooni“ ja major J. Tomsoni artikkel „Eesti ja tema relvastatud jõud“. (Need kirjutised on avaldatud ka teistes naaberriikide sõjaajakirjades).

„Zolnierz Polski“ 21. II avaldab Eesti iseseisvuse 15. aastapäeval kaks kirjutist: „Eesti“ (rahvuspühaks 24. II) ja „Poola-Eesti relvade vendlus“.

Esimeses kirjutises käsitletakse Eesti geograafilist asendit ja rahva arvu, tööstust, Eesti ajalugu XIII sajandist alates kuni 24. II 1933., Poola-Eesti sõprust

**Pilte Poola-Eesti Ühingu kontsert-aktuselt Varssavis
24. veebruaril 1933. a.**

Vasakult paremale: H. Olsenkevitš, kol. V. Rusin, Eesti saadik K. R. Pusta, kindral Hubitski, ref. V. L. Evert, prof. Sliimanski, Kindralstaabi kolonel A. Sokolovski, S. Optulovitš.

Üldvaade Poola-Eesti Ühingu kontsert-aktuselt Varssavis.

ja ühist ideed rahu ja vabaduse alalhoidmiseks.

Teises kirjutises käsitletakse nähtava sümpaatiaga „Sõduris“ nr. 5 — 1933. a. ilmunud kirjutist „Poola vabastamise katse 70 aasta eest“, kus sõna sõnalt ära tuuakse kirjutise viimases lõikes leiduv lause: „See Poola vastuhakkamine õhkus poolakate südames varjatult edasi. Et ta mitte ei kustuks...“ j.n.e. ja kirjutise lõpp: „70 aasta eest teostatud vabastamise katse viis lõpule 1920. a. Tugutule vääriline, kuid õnnelikum riigimees J. Pilsudski“, nõnda kirjutavad meist meie sõbrad eestlased. Samas artiklis tuuakse ära ka „Sõduri“ esikaane ja artikli „Autervitus 1863. a. sõdurile“ fotod.

„Wiarus“ 26. II 1933. a. toob kirjutise: „Eesti Rahvuspüha puhul“, milles samuti antakse ajalooline ülevaade Taani kuningast Valdemar II kuni 24. II 1933. a. Edasi käsitletakse Eesti välispoliitikat, kui rahu püüdvat poliitikat ja koos Poola ja Baltiriikide ühingu idee pooldajat. Edasi öeldakse, et eestlased on agar rahvas, mille tunnustamise kohta ei leia isegi sõnu juba ainult sellepärast, et orjuse seitsme põlve kestes ei suudetud neid maha suruda.

Puudutatakse ka riigikogu ja selle koosseisu ning riigipea valimist. Poola-Eesti suhetest öeldakse, et siin pole mingisugust lahku minekut, neid seob rahu alalhoidmise idee.

Meie olemasolu püsivuse aluseks on, et Poolal oleks võimalikult suurem mõju Balti merel. Üheks teeks, mis sellele eesmärgile lähemale viib, oleks eriline ja püsiv sõprus suhe Eestiga, ütleb ajakiri.

Leedus.

Kaunases kohalik Eesti saatkond pühitses riigi aastapäeva ametliku vastuvõtuga, millest võtsid osa peale diplomaatide ja konsulaarkorpuse Leedu sise-, kohtu- ja kaitseministrid, kõrgemaid sõjaväelasi ja riigi ning seltskonnategelasi. Öhtul kogunes saatkonda pidulikule koosviibimisele kohalik Eesti

Ülal: Vabadusesõjalased austavad kangelasi oma lipuga pealinna Kaitseväge kalmistul. All: Tänuilike kodanike virgad käed asetamas küntrialatulukesi Vabadusesõja kangelaste haudadele.

selts, kus mälestati Eesti loomispäevi ja Vabadusesõda. Kõnedele järgnes eesti helitööde kontsert.

Eesti-Leedu ühing korraldas ohvitseride kasiinos kontsertaktuse, kus kõnelesid ühingu esimees Vileišis ja end. välisminister dr. Purickis. Leedu raadioringhäälingu kavas olid Eesti-Leedu rahvushümnid, kõne Eesti üle ja kontsert eesti helitöödest.

Leedu sõjaajakiri „Karys“ tõi meie aasta-päevaks ajaloolise ülevaate Eestist ühes meie riigitegelaste piltidega (riigivanema, kaitseministri ja Kaitseväge Staabi ülema pildid).

Rootsis.

Stokholmis Rootsi-Eesti ühing pühitses Eesti iseseisvuse 15. aastapäeva suure piduaktusega, millest võtsid osa ka Rootsi kroon-

prints ja kroonprintsess, Eesti, Läti, Poola ja Leedu saadikud, Rootsi haridusminister Engberg ja teisi. Rootsi saatejaamad transleerisid Stokholmist B. J. Bergquisti loengu „Eesti 15 aasta juubel“. Kõne kestis üle poole tunni.

Prantsusemaal.

Eesti võitlus iseseisvuse eest. Selle pealkirja all toob „La France Militaire“ oma 24. veebruari numbris juhtkirjana artikli kindralmajor J. Sootsi sulest meie Vabadusevõitlusest.

Tuues sissejuhatuseks autori eluloo F. M. toimetus kriipsutab alla, et kindral Soots on eriliselt kvalifitseeritud selleks, et oma maale lasta osaks saada sarnast austusavaldust.

Kahel ajaleheveerul on kindral Soots suutnud anda lühikese kuid täieliku ülevaate meie ajaloo käigust, alates muistsest iseseis-

vusest kuni Eesti Vabariigi vastuvõtmiseni Rahvasteliitu. Tähtsamad sise- ja välispoliitilised sündmused on leidnud fikseerimist. Ei ole unustatud meie abistajaid ja ka neid, keda meie oleme abistanud.

Tahame loota, et prantsuse ajakirjandus ka tulevikus ei keela oma veergusid meie kaitsevääre perest tulnud kaastööle.

Londonis.

24. veebruaril oli aastapäeva puhul Eesti saatkonnas pärastlõunane vastuvõtt Eesti kolooniale. Eesti saadik dr. Kallas andis Reuteri esindajale seletuse Eesti-Briti suhetest. Ta toonitas, et rõõmustavaks nähteks Eesti väliskaubanduses on asjaolu, et Eesti ostud Inglismaalt on tunduvalt suurenenud. Lähenedes Suurbritanniale andvat tunnistust ka Eesti-Inglise ühingu loomine Tallinnas.

Gaasisõda ja kaitsevääre sanitaarteenistus.

Sanitarkolonel M. Jervan.

28. augustil 1931. a. Eesti saadik Pariisis deponeeris Prantsuse välisministeeriumis lämmastavate, mürgiste või neile sarnlevate gaaside ja bakterioloogiliste vahendite sõjas tarvitamise keelu kohta käiva protokolliratifitseerimise kirja. Selle protokolliratifitseerimise keelud on kõik meie lähemad ja kaugemad naabrid. Muu seas on protokollis järgmine klausel: „Nimetatud protokoll kaotab täie õigusega sunduslikkuse Eesti Vabariigi Valitsusele iga vaenuliku riigi suhtes, kelle sõjaväed või kelle liitlased ei respekteeri keeldusid, mis selles protokollis ette nähtud.“

Teiste sõnadega: kuidas sina mulle, nii mina sulle.

Sellest järeldus: si vis pacem para bellum, sest kaitset ja garantiid ka see kokkulepe ei paku.

Meid huvitab esijoonel küsimus, kuidas mõjutab sõjagaaside ja bakterioloogiliste vahendite tarvitamine sanitaarteenistust tulevikusõjas. Vastus oleks — nad raskendavad ja takistavad tunduvalt sanitaarteenistust, sest esmaabi andmine gaasitatuile vajab erilist korraldamist, uusi töömeetodeid, vahendeid ja teadmisi.

- 1) Kiire esmaabi andmine hilineb ning on takistatud.
- 2) Esmaabi tarvitajate arv suureneb gaasitatu arvel.

- 3) Tekib tarvidus sanitaarasutusi kaitsta sõjagaaside eest.
- 4) Üksikute sanitaarasutuste tegevus võib ajutiselt paralüüsitud saada sõjagaaside mõjul.
- 5) Ka evakuatsiooni tegevus võib takistatud saada.

Esmajoones vaatleme, kuidas kujuneb sanitaarteenistus meie kaitsevääres harilikus sõjaolukorras — „bakterideta“ ja sõjagaasideta.

Kaitsevääre sanitaarteenistuse üldkorraldajaks on Kaitsevääre Tervishoiuvalitsuse ülem. Temale alluvad kõik rinde ja tagala sanitaarteenistuse organid (vaata skeem nr. 1). Nende ülesandeks on: tarvilise arstiabi võimaldamine haavatuile, gaasitatuile ja haigeile kõrgis sõjaelu tingimuses, nende kogumine lahinguväljalt, otstarbekohane evakuatsiooni organiseerimine ja teostamine, nende mahutamine tagala ravilatesse ning tarvilise ravimise, ülespidamise ja järelvalve kindlustamine, ning lõpuks üldtervishoidlike ja profülaktiliste korralduste kavatamine ja teostamine.

Tähtsamaks sanitaarteenistuse ülesandeks väeüksuses osutub tuleliinilt kiire evakuatsiooni teostamine ohutumatesse varjupaikadesse, kus esmaabi annab kvalifitseeritud arstline personal.

Vabariigi 15. aastapäeva puhul Kaitseministrile saabunud telegrammid:

Läti kaitseministrilt:

Eesti iseseisvuse väljakuulutamise aastapäeva puhul palun Teid võtta vastu minu enese kui Läti kaitseväge nime! kõige otsemad ja südamlikumad õnnesoovid ning need ühtlasi anda edasi vennalikule Eesti kaitsevæele.

Kindral Balodis.

Läti vägedejuhatajalt:

Eesti iseseisvusepüha aastapäeva puhul palun soovitada võtta vastu minu kõige südamlikumad tervitused.

Kindral Penikis.

Soome kaitseministrilt:

Eesti iseseisvuse aastapäeva puhul palun Teid, härra minister, vastu võtta ja Eesti vaprale kaitsevæele esitada minu ja mu kodu Soome kaitsevægede parimad õnnesoovid.

Arvi Oksala, Soome kaitseminister.

Soome kaitsevæeülemalt:

Eesti iseseisvusepäeva puhul on mul au enda ja Soome kaitsevæe nimel saata Teile, härra kindral, parimad õnnesoovid.

Kindralmajor Österman, Soome kaitsevæe ülem.

Kaitsevægede Staabi ülemale saabunud telegrammid:

Läti vägedejuhatajalt:

Iseseisvuse aastapäeva püha puhul saadan omaenda ja Läti kaitsevæe nimel kõige soojemad õnnesoovid.

Kindral Penikis.

Läti Armeestaabi ülemalt:

Eesti iseseisvuse väljakuulutamise aastapäeva puhul palun isiklikult ja läti Armeestaabi nimel võtta vastu ja üle anda eesti kaitsevægede staabile minu südamlikumad ja austavad soovid.

Kindral Kalejs.

Soome Kindralstaabi ülemalt:

Soome Kindralstaabi ja enda nimel palun Teid, härra kindral, vastu võtta kõige paremad õnnesoovid Eesti iseseisvusepäeva puhul.

Kindralmajor Oesch, Kindralstaabi ülem.

Poola Suure Peastaabi ülemalt:

Kindral Gonsiorowskil, Poola Armeestaabi ülemal, on au esitada oma õnnitlused ja parimad soovid Eesti iseseisvuse viieteistkümnenda aastapäeva puhuks.

Kindral Gonsiorowski, staabiülem.

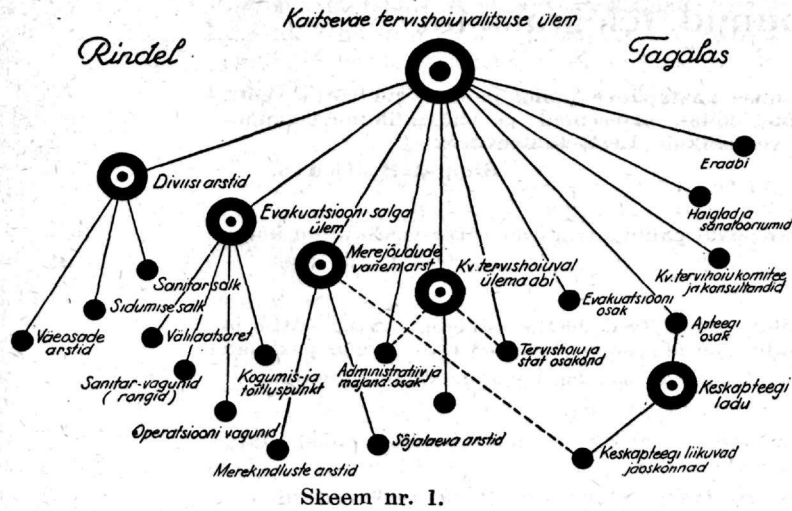
Peale nende telegraafiliselt tervitasid Itaalia sv. esindaja kolonel Pacifici ja Norra sv. es. kapten Lorange, kes aastapäeva pühitsemisest isiklikult osa võtta ei saanud.

Sanitaarteenistuse ülesannete täitmiseks on väeüksuste juures arstid, velskerid ja sanitarid-kandurid ning vastav sanitaarvarustus. Rügemendi sanitaarteenistuse korraldajaks ja vastutavaks juhiks on vanemarst, kes teotseb rügemendi ülemalt ja diviisi arstilt saadud käskude ja korralduste alusel. Tema käsutuses olevate abinõudega rügemendi vanemarst organiseerib lahingus rügemendi sidumispunkti (SP). Pataljonis teotseb üks rügemendi noorematest arstidest tarvilise arvu velskeritega, sanitaride-kanduritega, sanitaarvarustusega ja evakueerimise abinõudega. Tema käsutuses olevate jõudude ja abinõudega organiseerib ta pataljoni sidumispunkti (SP). Kompanis sanitaarala tege-

likuks korraldajaks on kompani velsker, kellele alluvad kompani sanitarid. Velsker on alaliselt varustatud tarviliku esmaabi andmise vahenditega ja arstimatega, milliseid omas paunas kaasas kannab. Lahinguolukorras velsker annab esimest abi nõndanimestatud haavatute pesas, mis moodustatakse vaenlase tule eest varjatud kohas (vaata skeem nr. 2), kuhu haavatud kogunevad iseseisvalt või kandurite poolt kantuina. Iga kaitsevæelane on varustatud veel õhukindlalt suletud esmaabimähisega, mis sisaldab kõige vajalisemaid materjale haava sidumiseks kohapeal.

Vastavalt olukorrale sidumispunktid avatakse neis suundades, kust on oodata kõige

Kaitseväe sanitarteenistuse organisatsioon sõjaajal

rohkem haavatuid. SP asukoha valikul peab pidama silmas järgmisi põhinõudeid: — et koht oleks varjatud vaenlase vaatluse ja tule eest. Patariide, vaatluspunktide, komandopunktide ja teiste eluliste käskkohtade läheduses SP ei ole soovitatav avada, — et ta asuks kõlvulikkude teede läheduses, millised võimaldavad juurdepääsu; maapind punkti raioonis peab olema kuiv, soovitatav on kõlvuliku vee lähedus. Ühtlasi SP tuleb asetada niivõrra kõrvale jalaväe liikumise peasuundadest, et lahingusse minejad ei puutuks kokku SP juure koondatud haavatutega.

Püsivas kaitselahingus SP jaoks ehitatakse erilisel sissesetatud tugevad varjendid.

Kaitsevaelane, kes lahingus on saanud kergesti haavata, seob oma haava kinni iseisvalt või kaasvõitleja abiga, kasutades selleks kaasasolevat „esmaabimähist“.

Raskesti haavatut abistavad velskerid või sanitarid, kes tal haava kinni seovad ja haavatute pessa või lähemasse SP toimetavad. Harilikult seda tuleb teha kanderamil. Pataljoni SP haavatu vaadatakse järgi arsti poolt, kes abi annab ja haavatu edasi toimetab vastavalt olukorrale kas rügemendi SP või Sidumise Salka. Vastavalt haavatu seisukorrale, lahinguolukorrale, maastiku iseäraldustele edasitoimetamine siin sünnib kas kandurite abil või veovahendeil, käsitsi kandes, sanitarkaarikutel või sanitarautodel. Rügemendi SP haavatu pärast arstiabi andmist ja tema jõu karastamist evakueeritakse sanitarvankritel ja sanitarautodel „sidumise salkadesse“ ja sealt edasi raudteejaamades asuvatesse kogumispunktidesse edasitoimetamiseks raudteel tagala sanitarasutistesse (Jalaväe määrustiku §§ 719—721).

Sidumise Salka on koondatud jõud ja abinõud suuremate ja hädapärasemate operatsioonide tegemiseks kvalifitseeritud kirurgide poolt.

Sidumise Salk koosneb juhatusest, kahest rühmast ja sanitarautode transpordist. Kumbagil rühmal on haigla varustus vastavalt 30 voodile.

Nakkushaiguste ilmnemise, arenemise ja levimise ärahoidmiseks rinde piirkonnas tegutseb Sanitaarsalk, kus ravitakse ja isoleeritakse nakkushaigeid, toimitakse desinfitseerimise ja desinsektseerimise, tehakse kaitsevaksinatseerimise ning tarvilikke keemilise bakterioloogilisi uurimusi.

Raudteeliinidel juhatavad evakuatsiooni — Evakuatsiooni Salga ülemad, kes raudteejaamades kogumise, jaotuse ja toitluspunkte avavad. Evakuatsiooni Salga ülemale alluvad sanitarvagunid (rongid), operatsioonivagunid, desinfitseerimise vagunid ja keskapteegi liikuvad jaoskonnad.

Sarnaseks kujuneb üldjoontes kaitseväe sanitarteenistuse organisatsioon sõjaajal.

Tagasi tulles küsimusele, kuidas mõjutab nüüd sõjagaas esmaabiandmist, leiame, et haavatuid, kes kogunenud „haavatute pesadesse“ või lõhkenud kahurmürsu lehtrisse, varitseb eriline hädahoht, kuna sõjagaasid enda erikaalu mõjul enamal jaol kogunevad lohkudesse ja aukudesse. Lõhkemise jõu survel tungib mürkaine mürsust tekitatud „lehtri“ pinnasse, kust ta pikkamööda haihtub, mille tõttu tähendatud kohad on ajutiseks varjendiks kasutamiseks mürgistusohhtlikud nädalate vältel. Haavatute pesas viibimine on piinav haavatule või põrutule, eriti kui tulistamine sõjagaasidega jätkub ning surmav, kui gaasitorbiku kurn lakab töötamast. Need asjaolud nõuavad käskivalt kiiret arstiabiandmist ning gaasitute kiirendatud väljatoomist ohhtlikust piirkonnast. Viimane asjaolu omalt poolt tingib abiandva sanitarpersonalit koosseisu suurendamist ning ühtlasi suuremaid kaotusi sanitarpersonalit kvalifitseeritud jõududes. Teisest küljest raskendab ka väljakandmise protseduuri, kuna töö toimub gaasitorbikus. Üldiselt on teada, et gaasitorbikus tegutsev kaitsevaelane kaotab enda töövõimest 25%. Sellest järgneb, et gaasisõjas sanitarkandurite arvu tuleb paratamatult suurendada 25% võrra, mis omakorda tingib lahingust osavõtvate rivimeeste koosseisu tunduvalt vähendamist.

Edasi osutub vajalikuks sõjagaaside mõjul pataljoni SP ja rügemendi SP nihutamine kaugemale tuleliinilt, seega suureneb haavatute ja gaasitute käsitsi väljakandmise teede pikkus, hilineb varajane esmaabiandmise või

malus, suureneb evakuaatsiooni abinõude tarvidus j.n.e.

Positsioonisõjas sunnib gaasimürskudega tulistamine pataljonide ja rügementide SP asuma kindlatesse maalustesse varjenditesse; sõjagaaside tarvitamine loob olukorra, kus SP arstiabi muutub šablooniliseks, kuna tähtsamaks ülesandeks osutub võimaliku kiirusega gaasitute ja haavatute evakueerimine, et juurdetulijatele ruumi anda. Haavatute ja gaasitute individuaalseks käsitamiseks arsti poolt puudub aeg ja võimalused, mille kõige tagajärjeks arstiabi kvalitatiivne langus. Evakuaatsiooni teostamisel tuleb arvestada saatja personali arvu suurendamist, kuna lennukitelt gaasipommitamise puhul peab leiduma isik, kes liikumisel raskele haavatule või gaasitule torbiku näole asetab mõne hetke vältel.

Lõpuks tuleb Sidumise Salkades, Evakuaatsiooni Salkades ja kogumise punktides organiseerida gaasikaitset mitte üksi sanitarpersonalile, vaid sajadele, võib olla tuhandele haavatuile, gaasitatuile või haigetele.

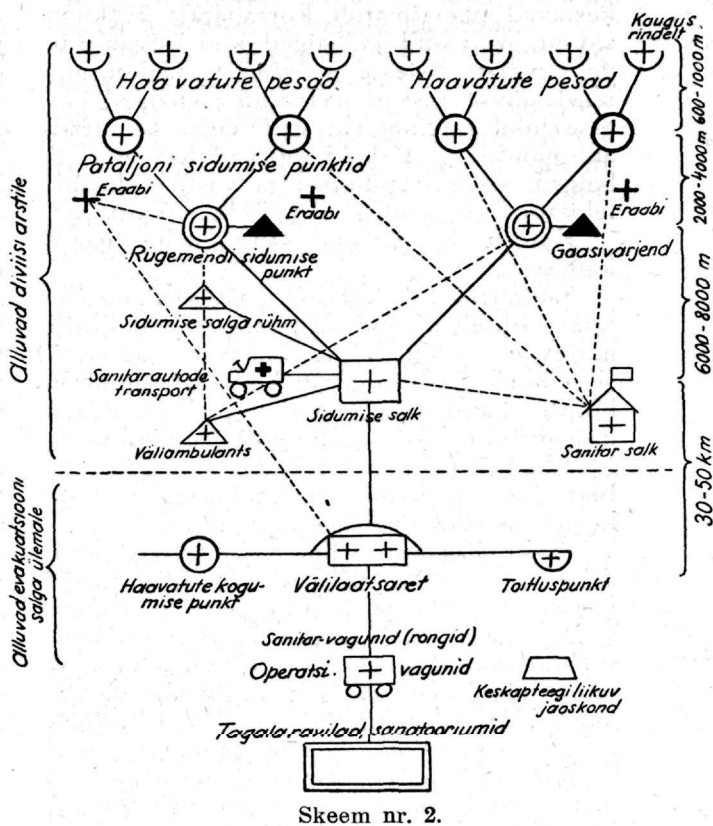
Gaasitatud ilmuvad sidumise punktidesse harilikult lühema aja (1—2 tunni) jooksul pärast rünnakut massiliselt, kontsentreeritult, mis kiiret ja otstarbekohast arstiabiandmist tunduvalt takistab, abivajavate suure arvu tõttu lühikese aja vältel. Haavatute juurevool veriste lahingute järel on rohkem korrapärasem ning kestab päevade viisi ja esmaabi andmiseks jääb rohkem aega.

Ameeriklaste andmetel Maailmasõjas nende üldkaotuste arvust langes 27,4% gaasitute ja 72,6% haavatute arvele. 70.752 gaasitust. suri 1400, andes seega surevuse 2% suuruses.

Töötades sõjagaaside laialdase tarvitamise piirkonnas san. asutised on sunnitud käsutama kõige laiemas ulatuses individuaalkui ka kollektiivgaasikaitse abinõusid, mis takistavad ja raskendavad sanitaarteenistuse ülesannete täitmist. Gaasikaitse aluseks on alaline valmisolek gaasirünnakule. See valmisolek tingib nii juhtiva, kui alampersonali väljaõpet, ettevalmistust ja ettevaatust, alalist õhuluuret ja meteoroloogiliste andmete kogumist. Gaasimürskudega tulistamise tagajärjel on sanitarpersonal sunnitud töötama gaasitorbikutes, mis takistab tööd ja harjutamiseks nõuab palju aega. Väljaõpetamist nõuab ka gaasitorbiku kiire asetamine endale ja haavatuile. Sanitaarasutised on sunnitud korraldama gaasiluuret, ette valmistama n. nim. „gaasipiilureid“, hea haistmisorganiga sõdureid gaasi olemasolu kindlakstegemiseks; on nimelt selgunud, et nina on siiski parim ja tundelikum aparaat mürkgaasi avastamiseks.

Töö üperiidiga mürgistatud raioonis nõuab eririidetust, seega veovankrite ja voort

Rinde sanitaarteenus

Skeem nr. 2.

koosseisu suurendamist selle veoks. Suuremal määral nõuab veoriistu tagavarariietus, pesu ja desipritaasi vahendite vedu. Palju raskusi tekitab toiduainete, mähismaterjali ja muu sanitarvarustuse kaitse sõjagaaside, eriti üperiidi eest, tulikahju kustutusabinõude korraldamine, raskete haigete, haavatute ja gaasitute päästmise ja väljakandmine põlevast hoonest, loomade kaitse, päästmine j.n.e. Palju tööd ja teadmisi nõuab sanitaarasutiste kindlustamine sõjagaaside vastu ja gaasikindla varjendi ehitamine. Lennukit tabavalt allavisatud gaasipomm võib sanitaarasutise täies koosseisus mõne hetke jooksul tegevusvõimeks muuta, halvemal juhul kogu hävitada. See võib sündida sõja alul, kui tegutsev san. personal ei ole küllalt vilunud, et endale ja haavatuile kiiresti gaasitorbikut ette seada. Tagavaravälised, kes ootamata „saha tagant“ on teenistusse kutsutud, ei suuda endale lihtsalt seisukorra tõsidust ette kujutada, eriti juhtudel, kus gaas ei lõhna, ei ärrita ning mürgistuse mõju alles 4—8 tunni jooksul avaldub.

Suurimaks hädaohuks rinde san. teenistuse korrapärasele funktsioneerimisele osutub evakuaatsiooni katkestamine. Õhurün-

naku tagajärjel purustatud raudteejaam, raudteesild, sanitarrongid ja vagunid katkestavad paratamatult korrapäraselt evakuatsiooni; haavatud ja haiged koonduvad rinde sanitarasutistesse ja viimaste ülekoormatusel jäävad rasked haavatud ja haiged saatusel hooliks ning surevad nälga või arstiabi puudusel, kuna kergemad haavatud ja haiged, sisemisi rahutusi ja vastuhakkamisi tekitades san. asutise olemasolu ähvardavad.

Kuidas korraldada san. asutiste gaasikaitset?

Sanitarpersonalit individuaalgaasikaitse ei erine üldiselt rivisõduri gaasikaitsest. Erilist muret teeb arstidele peast haavatu gaasikaitse, kuna harilik gaasitorbik sel juhul ei kõlba. Palju tähelepanu tuleb pühendada gaasitorbiku kiire etteseadmise oskusele. Meeskonda tuleb õpetada töötama gaasitorbikus, joosta, kanda pikemat aega, torbiku kurna vahetada hinge kinni pidades.

Raske haavatu väljakandmiseks üperiidiga mürgistatud raioonist tarvis kandureid varustada vastavalt impregneeritud riietega, kinnastega ja saabastega. Alamt san. personalit tarvis õpetada, et üperiidiga mürgistatud raioonist on erilisel ohtlik viibida kahurmürskudest tekitatud lehtrites ja kõrges rohus, et keelatud on maas istumine, maad mööda roomamine, kinnasteta kätega esemete puudutamine, kehaosa paljastamine loomulikkude tarviduste õiendamiseks, tööjuures näo ja silmade pühkimine, kratsimine, et soovitatav on käte sagedane pesimine. Õnneks, üperiidi aeglast mõju arvesse võttes, väljuvad gaasitatud iseseisvalt ohtlikust raioonist ning kanduritel tuleb harva tungida üperiidiga mürgistatud maaaladesse. Kaotused on seda väiksemad, mida täpsamalt gaasitatud maaalad ära märgitaks, mis võimaldab eemalehoidmist nendest kohtadest.

Kokkuvõtetult — san. personalit tuleb praktiliselt õpetada töötama, jooksmas, kandma ja viibima võimalikult kauem gaasitatud õhkkonnas gaasitorbikus, loomadele gaasitorbiku päheseadmist ja n. n. „saabaste“ jalgapanemist, töötada gaasikindlas riietuses, äratundma õhu, gaasi ja tulekahju häiresignaale; oskama tulekahju kustutada, haavate ja gaasitatute päästmist põlevast hoonest, oskama gaasikindlaks muuta elamut, gaasitatute eest hoolitseda ja neid kaitsta eriti üperiidi eest. Iga mees peab teadma omi kohutusi igat liiki häire puhul, peab oskama desinfitseerida riietust, pesu, inventari, rakmeid, relvi, kanderaame j.n.e.

Sanitarasutise kollektiivkaitse usaldatakse harilikult ühele „gaasikaitse arstile“, kes siis välja töötab kindla plaani, kus iga mehe

kohused gaasihäire puhul täpsalt ette nähtud. Otstarbekohane on personali jaotamine rühmadesse: maskeerijad, varanduse päästjad, loomade kaitsjad, tulekustutajad, evakueerijad, degaseerijad j.n.e.

Harilikult teostavad õhu- ja gaasiluuret lahinguüksused, kes aegsasti informeerivad sanitarasutisi varitsevast hädaohust. Gaasihäire puhul lõpetatakse liikumine teedel, õuedel, öösel kustutatakse tuled, tööd, mis võimalik katkestada katkestatakse, iseseisvalt liiguvad haavatud ja haiged asuvad gaasikindlatesse varjenditesse, lamajad kantakse viimastesse. Lõpuks kõik, välja arvatud need, kes plaani põhjal on määratud teostama gaasikaitset, asuvad gaasikindlatesse kohtadesse.

Gaasikaitset teostav personal seab valmis gaasitorbikud ja gaasikindla riietuse, et iga silmapilk valmis olla avitamiseks ja päästmiseks.

„Gaasikaitse arst“ valvab, et ohtlikudel momentidel gaasitorbikuteta ei töötata, et gaasiluureks väljapandud piilurid kohal oleks, et magajad häire puhul äratataks ja gaasihäire edasiantaks naaberüksustele; teema kohuseks on veel ruumide ja esemete degaseerimise tööde juhtimine ning toiduainetete ja joogivee kõlvulikkuse järelvaatus peale gaasitamist.

Üheks oluliseks kollektiivkaitse abinõuks on sanitarasutise ümberpaigutamine gaasitatud piirkonnast. See ülesanne on võrdlemisi kerge teostada liikuvast sõjas, positsiooniosas aga suurte raskustega seotud, kuna gaasikindlate varjundite ehitamine suurema aja- ja jõukulutusega seotud. Üldiselt on maksev nõue, et gaseeritud ja maha jäetud hoonetesse jäetakse märkmed: millal gaseeritud, mis ainega ja gaasitatud raiooni ulatus.

Gaasivarjend on kindlam kollektiivgaasikaitse abinõu. Varjendiks kõlbab iga kindel blindaaž, dopelt, kindlalt kinnikäivate ustega gaasi sissevoolu takistamiseks ja gaasikurnaga. Varjendi ehitamiseks leiame tulusaid näpunäiteid vastavast erikirjandusest.

Tähelepanu väärivad veel nõndanimetatud „improviseeritud“ gaasikaitse varjendid tagalas sanitarasutistele; nende ülesandeks on kaitsta inimesi ainult gaasirünnaku algmomentidel, andes võimalusi individuaalkaitseks, torbiku näole asetamiseks. Igast kindlamast kivihoonest võib improviseerida gaasivarjendit, vähendades ja kinnitoppides akende, uste ja ventilatsiooni avausi ning korstna lõõrisid. Soovitatav on iga varjendi eeskotta asetada kastikene kloorlubjaga sisestulijate saabaste küljes leiduva üperiidi neutraliseerimiseks.

Mis puutub hobuste gaasikaitset, siis tähendan, et viimased ei ole eriti tundelikud äritavate ja lämmastavate gaaside suhtes; hobuste kabjad ja kumbemenahk selle vastu kannatavad aga tunduvalt üperiidi all.

Gaasitorbiku asetamine hobuse pähe on keerukas ülesanne, eriti öösel; hobune tõrjub vastu ning sagedasti juhtub, et hobuse mehe enda torbik vigastada saab. Siin on tarvilikud sagedased harjutused. Tuleb veel nõuda hobuste varustamist „saabastega“ enne saatmist üperiidiga gaasitatud piirkonda kapjade rikkumise vältimiseks.

Õeldust järeldub, et gaasisõja korral sanitarasutiste koosseisu ja varustust tuleb täiendada vastavalt uutele ülesannetele. Sanitarasutistele tarvis välja anda gaasikindlat riietust ühes saabastega ja kinnastega, rügementidele, vastavalt koosseisule — suur hulk puhast riietust gaasitatute ümberriietamiseks pärast pesemist, varustada gaasikaitse komplektidega gaasitatute abistamiseks ja ravimiseks, salvidega — naha sissehõõrumiseks, kloorlubjaga — üperiidi neutraliseerimiseks, veekeetmise ja dušide seadeldistega, tööriistadega — varjundite ehitamiseks, gaasikindlad abinõud — pesu, riietuse, toiduainete alalhoidmiseks j.n.e. Kõike seda varustust on tarvis kaasasvedada ja sõjagaa-sidest kaitsta, mis tingib veovahendite koosseisu suurendamist.

Erikirjandusest leidub andmeid, et tulevikusõjas vastase hävitamiseks nõndanime-tatud „elektroon“ süütepommid tarvitamist leiavad. Viimased tekitavad plahvatuse ja põlemise juures 3000° C kuumust, ning laialdased tulekahjud on paratamatud, kuna pommid kergekaalulised ja lahingulennukil võimalus neid suuremal hulgal kaasa võtta. Tähelepanu väärib asjaolu, et tulekahjud

tekivad peaaegu korraga, mõnel hetkel mitmes raioonis ning üldises paanikas võib palju väärtuslikku varandust hävineda ning rasked haavatud ja haiged hukkuda.

Säärase tuleohu pareerimiseks peab sanit. asutis väljatöötama kindla kaitseplaani, kus igal üksikul koht ja ülesanded näidatud. Tulikahju häire signaal peab tuntavalt erinema gaasihäire signaalist. Tuleohu ärahoidmiseks on soovitav san. asutisi asetada hõredalt asuvasse hoonetesse, millistes suuremal arvul tagavarauksi. Raskeid haavatuid ja haigeid asetada alaliselt kergemat tüüpi voodidele või kanderaamidele, mis kiiret välja-kandmist võimaldavad. Käepärast tuleb hoida liivahunnikuid süütepommide kustutamiseks, sest vesi neid ei kustuta.

Keelude peale vaatamata osutub tuleviku sõjas paratamatuks ka veel bakterioloogiliste vahendite tarvitusele võtmine vastase hävitamiseks. Teaduse nõuete kohaselt läbi viidud kanalisatsiooni ja puhtave, keskmeeiereide piima, toiduainete ladude, järvede ja kaevude jne. infitseerimine patogeensete pisilastega osutub võimsaks relvaks vaenlase hävitamiseks ja tagala desorganiseerimiseks. Kaalumisel olevat koguni vastavates asutustes kuulide ja mürskude infitseerimise küsimus virulentsete pisilastega või nende poolt väljatöötatud toksiinidega, millised ka vähema kriimustuse ja haavamise juures mürgistust ja sepsist tekitada võivad.

Õeldust järgneb, et tuleviku sõjas sanit. asutiste kohustused suurenevad ja raskenevad, sanit. personalilt nõutakse uusi teadmisi, mitte üksi gaasikaitset vaid ka gaasitavate ravimise alal.

Sanitaartenistuse organite töö muutub senisest vastutusrikkamaks ja tähtsamaks üldises kaitsevæe organisatsioonis.

„Landsknechte wurden wir . . .“

(Palgasõdureiks saime.)

Selle pealkirja all on saksa keeles ilmunud jutustiselaadiline teos, kus keegi asjaosalistest, Erich Balla, kirjeldab saksa rauddiviisi seiklusist Baltikumis 1919. aastal.

See jutustis tohiks olla huvitav ka meie juhtkonnale. Kuuluvad ju võitlused saksa rauddiviisiga heroilisemate sündmuste hulka meie möödunud Vabadusesõjas. Neist sündmustist paljudi veel on kaetud tundmatuse udulooriga. — Mis põhjustel löime langes vääri rauddiviisi? Neid keskaja palgasõdu-

reid, kes võidukalt tunginud välja meieni läbi Leedu ja Kuramaa, juba vallutanud Riia ja lõuna Liivimaa. Mis oli nende landsknehtide nõrkuseks, mis nende tugevaks küljeks; kuidas ja mispärast nad tekkisid? Mis ajas uhkeid preisi junkruid, saksa sõjavæe ilu ja au, välja oma kodumaalt... võõrsile, võõra rahva hulka, kolama ümber põlistes Miitavi ja Koivajõe metsades? Kõik need on küsimused, mis tahtmatult kerkivad üles, jälgides rauddiviisi tegevust. Kes ajaloolistes

sündmustes otsib mitte ainult daatumeid, strateegilisi ja taktikalisi põhimõtteid, vaid püüab avastada ka seda psüühilist ja sotsiaalset keskust, milles arenesid sündmused, see nimetatud jutustisest leiab avitavat ainet mõtlemiseks ülaltoodud küsimusile.

*

Jutustise peategelasteks on ajaloolised isikud: saksa palgaarmee üldjuht, kindral von der Goltz; rauddiviisi juht, major Bischof ja üks ta parimaid pataljoniülemaid, Hauptmann Rodenholm. Peale selle veel palju teisi ohvitseri, allohvitseri, sõdureid. Esinevad ka mõned balti sakslased. Keskkujuks on Rodenholm, kelle saabumist Baltikumi, ta elu, tegevust ja psüühilist arengut uues olukorras jälgitakse pidevalt. Autori peamine tähelepanu on koondunud selle pealtnäha võimatu nähte selgitamisele, kuidas põlisest preisi hauptmannist, Maailmasõja kangelasest, kelle teiseks loomuseks on kujunenud sõjaväeline distsipliin ja autunne, kuidas temast Baltikumi oludes kujuneb tüübiline kesk-aegne palgasõdur. Küll on endiselt julge sõjamees, eeskujulik juht ja inimestetundja, kuid kõige selle juures ometi sootü teissuguse suhtumisega alluvatesse, eriti niisugustesse paratamatuisse nähetesse Baltikumi oludes, nagu reamees omaette, „soomusevõtmine“, vangide hävitamine; tüsedad pummelungid j. n. e. Kaua pami Rodenholm vastu küsatuastele naiste suhtes. Kuni ühel ilusal ööl ta staabi tegelased oma ülemusele teki alla sokutasid ihualasti pereproua, kes enne tubliste täis joodetud.

Rodenholm oli ja jäi siiski aateinimeseks. Ta mõtisklusist vabadel tundidel selguvad lugejale põhjused, miks ta tuli Baltikumisse, nagu paljud teisedki kaasvõitlejad.

„Olnud sõjas neli pikka aastat, alati rindel, oli võimata temataolisel mehel veel elu endale kujutelda sõduriteta ja mürskudeta. Nüüd veel tagasi endisse garnisoni, et seal kasarmuhoovil anduda igasugu „krihvide“ ja „võtete“ õpetamisele, pealegi ülemuse all, kes võib olla ise püssirohtugi pole nuusutanud — ei, pigemini surm ühishauas.“

„...Või kaubelda soldatite nõukogudega, lastes endale käske anda igasugu poisikesekohtu vormikandjail, milleta teenistus ohvitserina saksa sõjaväes oli muutunud võimatuks.“

„...Ei, kodumaal, vähemalt vutiselt pole enam midagi teha, elu seal on väljakannatamatul!“

„Niisuguses lootusetas olukorras kuulutus ajalehes, et Baltikumis on vormeerimisel saksa vägi, kus vajatakse sõjas kogenud

juhte võitluseks bolševismiga, tundus Rodenholmile päästusõnumina.“

„Seal oli veel eesmärke, mille saavutamiseks maksis elada, ülesanne, mis meelitas täitmisele. Ja kui seal kaugel, kaugel, puutumatusena kodumaisest kaosest, ehk moodustub uus armee, siis, võib olla idast tõuseb veel pääsmine kodumaale!“

Kas ei väljenda see mõttekäik puhasstverpreislase „tungi itta“ — Saksamaa au ja hiilguse nimel, mida ei unustata ka siis mitte, kui see Saksamaa kangelast ennast on käidelnud päris võõrasemalikulult.

*

Teisigi tugevaid juhte, peale Rodenholmi, leiame saksa Baltikumi vägede eesotsas.

Kõigepealt muidugi v. der Goltz ise, keda kogu juhtkond näib jumaldavat.

„Peale kuldpagunite Goltz ei kandnud midagi, mis oleks avastanud ta kindrali austust. Ka hiilgamisele aumärkidega ta ei pööranud tähelepanu: ainult „Pour-le-mérite“ säras tal kaelas. Lihtsalt, kuid nagu valatult kattis kindrali tugevat keha „feldgran“; hallidele, lühikeseks lõigatud juustele vaatamata, ta nägi välja veel päris värskena, nagu noommes. Kindrali kogu välimusest hõõgus välja tugev, sisemiselt ideaalselt puhas isik, kes Soome vabastajana oli saavutanud juba ajaloolise kuulsuse. Ka nüüd ta seisib vägede eesotsas, kelle ülesandeks oli võidelda idast pealetungiva kommunismiga, hoides sellest vabana kodumaa idapiiri.“

Väga tugevate joontega kirjeldatakse rauddiviisi juhti, major Bischofi.

„Saksa vabatahtlikkude juht Baltikumis omas kõik tõsise juhi omadused. Ta elas spartaklasena ja moraali suhtes ei lubanud endale vähematki kõrvalekalldumist. Meeskonnale ta oli jumalus. Temas nähti kadunud kodumaa, langenud lootuste ja tuleviku unistuste kehastust. Seepärast järgneti tema male pimesi ka surma, kiites ta nime, millele oldi uhke langemiselgi.“

„Oma raudse tahtejõuga oli see juht mehed nagu maa seest välja hankinud ja oma isiku määratu võluga nad kokku liitnud üheks tugevaks tervikuks. Rodenholmi kohalejõudmisel, veebruaris 1919 oli parajasti käimas diviisi täiendamine värskete meestega, kes iga päev tervete rongide kaupa Saksamaalt Baltikumisse jõudsid.“

„Bischof kasutas igat juhtu, et kohalejõudnud eselone isikult tervitada. Ta tundis oma isiku ja oma nime kõikvõimsat mõju. Hiilgav artist, kes võlus juba oma piinlikult eeskujuliku välimusega, ülesastumisega ja — sõnadega. Ta kõne haaras tunnete sügavaid saladusi. Tuletades meele vana armee

kuulsusrikast minevikku, Bischof piitsutas elavalt revolutsiooni ja enamlust, millega sakslased on tulnud võitlema Baltikumis. Tähelepanematult ta läks siis üle nende hüvede kirjeldamisele, mis võisid avaneda igale sakslasele, kui võitlus lõpeb edukalt — iseseisev, omaette maatükk, oma kodu, milleks balti aadel oli lubanud $\frac{1}{3}$ teemale kuuluvast maast.“

„Vaestele, kodumaast lahtikistud palgasõduritele kõik see kõlas meelitava muinasjutuna, mis neid ihu ja hingega sidus jäädavalt armastatud juhi külge.“

*

Tüüp omaette on Rodenholmi rügemendi ülem, major Frundsberg, „kes Hiinas bokseritega ja Aafrikas hottentootlastega on põhjalikult õppinud tundma, mis tähendab „Buschkrieg.“ Ilmunud diviisi hiljem Rodenholmist, ta otsib viimase isiklikult üles ühel kottpimedal ööl kusagil viletsas majakolkas ning, karabiin õlal, teeb Rodenholmile ettepaneku, kõiki teenistasasju temaga võtta eeskätt seltsimehelikult, „tundes end sealjuures vabana nagu lind õhus.“ Sellele vaatamata Frundsbergi õpime tundma tugeva isikuna, teises olukorras, nimelt lahingus.

„On käimas äge tulevahetus vastasega — 400 meetri peale. Seal, korraga, Rodenholm näeb lähenevat kuusepikkust Frundsbergi, käed sügavasti kuue taskus, karabiin õlal ja tugevasti aurav sigarett näos. Aeglaselt, veidi hõljuvalt läheneb ta, nagu talumees, kes külvamas väljal. Aeglaselt laskubki ta minu juurde, laskuriauku.“

„Kus asuvad need poisid?“ küsitleb F. Samal hetkel on näha mõnd vastase kuulipildurit selgesti peegeldumas taevafoonil. Juba on Frundsbergil karabiin palges. Käib pauk, ning mehel tõusevad jalad ja käed taeva poole.“

„Algus polnud seega sugugi halb. Majori tabavat lasku on näinud mitmed sõdurid. See sünnitab sensatsiooni, mis kannab vilja tuhatkordselt.“

„Mu jumal, lihtne mees ei ole ju sugugi nõudlik oma juhi suhtes. Ta ei nõua temalt rohkem kui veidi inimsust, julgust ja loomulikku lihtsust — on need olemas, siis ta andub temale kogu oma poolehoiuga eluks ja surmaks. Sel Frundsbergil pole enam tarvis pöörduda pataljonide poole pikade kõnedega kohusetruudusest, sõnakulmisest ja muudest sarnastest asjadest. Oma lihtsa ilmumisega laskuriaukudesse tule all, ta on loonud selle vaimse sideme, mis tal tagab jäädavalt kogu juhtkonna ja meeskonna südamed.“

Mitte kõik raudse diviisi juhid pole siiski Rodenholmi ja Bischofi taolised sangarid. Sõjaline avantüür Baltikumis on tõmmanud endaga kaasa ka palju niisugust elementi, kes sõda kasutavad vaid isiklikeks otstarveteks. Nagu näiteks see hauptmann Burger, täis söönud, rasvunud olevus, kelle peamine mure seisis selles, et tal lõunasöök oleks võimalikult rikkalik! Ta pataljoni voor sarnanes rohkem diviisi voorile, kus veeti kõike, mida iganes veel oli võimalik kokku kraapida relvastatud jõuga. Või teine näide, leitnant Levald, üks kompaniülemaid, kes oma alluvatega iga öösi võttis ette laiaulatuslikke röövkäike kohalikes mõisades ja külates, mille tulemused siis koos sõduritega mahaprassiti hiilgavais olenguis. Hiljem see „kangelane“ osutus koguni valeohvitseriks ja anti kohtu alla harilikku kurjategijana. Levaldi laadilisi tüüpe leidus ka allohvitseride hulgas. Prassimine koos sõduritega polnud haruldane asi isegi rauddiviisis.

Vaatamata juhtide ja sõdurite hoolsale valikule, sattus seega koondise koosseisu inimesi, kes sinna poleks kõlvanud ning teda nõrgestasid. Kuid rauddiviisi nõrkuse peamiseks, moraalseks, põhjuseks oli see, et neid inimesi ei kandnud ega hoidnud koos mingi kõrge rahvuslik, riiklik aade. Autor ütleb selle otsekohe välja oma teoses. Teose suurim väärtus õieti selles peitubki, et ta meile elavalt näitab, et ükski sõjavägi meie päevil ei ole elujõuline, ilma kõiki tema liikmeid haarava ja vaimustava kandva aateta. Üsikutel juhtidel see aade rauddiviisis oli olemas. Nad püüdsid teda sisendada ka oma alluvaile. Kuid see püüe ei õnnestunud, selleks olid kokkukogutud inimkarjad siiski liig põhjalikult lahtikistud oma kodumaast. „Võõrsil, võõra rahva hulgas, võõrastes oludes ei nähtud sõdimisel õieti muud mõtet, kui — röövimine, prassimised, omavoli, mõnulemine selle sõna kõige halvemas mõttes. Distipliin ja korratunne kippus libisema ära ka kõige tugevamate juhtide käes. Koguni Rodenholm oli sunnitud oma pataljonis võtma ette aegajalt põhjalikke puhastusi, et vabaneda ebasoovitavast elemendist. Vangimajad kubisesid täis. Kohtud töötasid täie hooga. Lahingutes saadi veel kuidagi hakkama, kuid puhkeaegadel meeskonna valitsemine kujunes võimatuks. Meeste veri oli liiga sügavasti kihvtitatud sõja avantüüriiga; elu normaalne käik neile oli kujunenud väljakannatamatuks. Mehed mängisid kõigega, mis neid ümbritses, sest mäng ja vaheldus ainult suutis rahuldada nende seiklushimulist hinge. Lahinguis see mäng sündis oma eluga. Kuna puhkusel olles viimane polnud võimalik, siis

pandi mängu teiste inimeste elu, ausus, varandus, kõik inimlikud tunded ja arusaamised.“

Ülaltoodud mõtted vast ehk aitavad meile veidi selgitada seda, mis oli õieti rauddiviisi kõige suuremaks nõrkuseks. Nimelt see, et ta oli kujunenud kesk-aegseks palgasõdurite koondiseks, kelle olemasolul puudus igasugune moraalne alus.

Üksikute juhtide andekus ja eeskuju ei olnud suuteline asendada seda elulist puudust.

Teos annab meile huvitavaid, vahelduvaid pilte rauddiviisi elust ja tegevusest 1919. a. talvel. Lahingutegevusist käsitletakse üksikasjalikumalt rauddiviisi järjekindlat edasitungi lõunast põhja poole: lähenemine Miitavile, Miitavi vallutamine, edasitungi jätkamine Riia suunas ja Riia vallutamine. Üldiselt jääb mulje, et lahingud Riia lõunapoole polnud kuigi tõsised — kõikjal edu saavutati vägagi hõlpsasti. Ainult kord Rodenholmi pataljon kandis ebaedu ja sedagi ainult seetõttu, et pataljoni täienduseks saadetud kompani osutus täiesti lahingukõlbmatuks: ta andis end lihtsalt vangi enamlastele.

Huviga küsib nüüd muidugi eesti lugeja: kuidas valgustatakse teoses sündmusi põhjapool Riia, nimelt rauddiviisi kohtamist meie kaitseväega.

„Lätlased sõlmisid eestlastega tumeda (?) lepingu, mis oli pöördud sakslaste vastu. Jägeli järvede juures oli ägedaid lahinguid, mis eesti-läti armeele lõppes verise kaotusega (?)“

Siis segas inglane end vahele.

Tehti vaherahu, mis sundis saksa väeosad tõmbama tagasi.“

Nii autori kirjutis.

Saksa sullemees näib nagu tundvat häbi kirjeldada tõsiselt lahinguid meie kaitseväega — Võnnust, Lemsalust j. n. e., sest et — palgasõdureid seal haledasti löödi rahvuslike vägede poolt. Et sakslased võisid kaotada eestlastele — kuid võib see mahtuda nende kõrki hinge — pigem siis juba vabandada inglasega, mis siiski nagu soliidsem.

Peale lahingutegevuse teoses tuuakse veel palju huvitavaid pilte rauddiviisi sisemisest elust, asumisest puhkusel, joominguist, psüühilisest läbielamusist lahinguis, suhtumisest kohalikele elanikele — balti sakslastele ja lätlastele, j. n. e., j. n. e. Kohalike elanike ülemkiht on sakslased, kes seitsme sajandi välisküljel on hoidnud alal oma rahvuse imetlusväärse puhtusega...

„Rahva“ (jutumärkides) moodustavad lätlased. Neist kõneldakse sügavaima põlguse tundega. Lätlane polegi õieti inimene, vaid kuri loom kõigi võimalike halbade omadustega. „Päästa lätlasele ta elu, ta naine või laps, külva ta üle kingitustega niipalju kui soovid — ta suudleb su käsa, kuid esimesel soodsal hetkel pistab su läbi pussiga.“

Muidugi jätab autor vastuse võlgu küsimusele, kes on lätlase, eestlase selliseks teinud, nagu ta on praegu, vähemalt saksluse suhtes omal maal?

Enamlased, nähtavasti kohalike elanike kaasabil, on metsikuid laastamisi ja tapmisi pannud toime paljudes mõisades. Neile tasub rauddiviisi veel jõledamalt, kui mõrtsukad tabatakse kohapeal teolt.

„... Siis tormab Heyking ainsa hüppega oma ohvri, ühe punaväelase, kallale, kes oma seltsimeestega oli maha tapnud ühe mõisniku perekonna. Ta vajutab temale rusika kõrisse ja kisub ühe võimsa tõmbega tal puruks lõualuud, nii et kondid purunevad. Ühe suure hõbedase lühtriga löödakse punaväelane maha nagu loom.“

„Järkjärgult laguneb rauddiviis — moraalset ja füüsiliselt. Veel enne Riia vallutamist tuleb ette juba sõnakuulmatust; kaasa mõjub ka enamlik kihutustöö. Surmahoobi rauddiviisi olemasolule andis muidugi eesti kaitseväge löök ühes sellele järgneva taandumisega Riia alt, mille tulemusena Saksamaa, liitlaste nõudmisel, kutsus ära sealt v. der Goltzi. Armastatud juhi kaotamine oli asendamatu. Kuid major Bischof ei alistu siiski veel lõplikult oma saatusele: ta keeldub alistumast kodumaa nõudmisele, lahkuda rauddiviisiga Baltikumist ja selleks, et maskeerida oma koondise saksa päritolu, annab end vene valgete ülemjuhatause alla, kellegi vene polkovniku vürst Bermond-Avaloviga eesotsas.“

„Kust Bermond õieti tuli, seda ei teadnud keegi. Kuid, mis väljaspool kahtlust, see oli ta Kaukaasia päritolu. Kahtlemata oli see osav müstiker erakorraline inimene, väga tugeva isikliku sugestiooni-mõjuga. Igasugu legendid oma isiku ümber ta oskas osavasti ära kasutada, et võita tähelepanu ja mõju ümbruskonnas.“

„Kõige vähem kõlbas ta siiski juhiks, juhiks selle sõna saksa mõttes. Venelaste arvates ta pidi aga olema hiilgav juht, olevat tal ju olnud geniaalne plaan üle Riia Moskvasse marssida.“

„Kuid Bermond oskas meisterlikult näidata, oma vägede ees paradeerida ja valmistatud silmadele etendada ahvatlevat näidendit. Pakkus täiesti ülendavat pilti teda

näha täisverd hobuse seljas, oma ihukaitse eskadroni eesotsas, mis säras siidis, hõbedas ja kullas.“

Bermondti juhatusel 1919. a. sügisel asutakse veel kord vallutama Riia. Kuid siis tuleb lõpukatastroof — järkjärguline taandu-

mine, mida autor kirjeldab, kahjuks, siiski väga lühidalt.

Detsembris 1919 Balti palgasõdurid valgu- sid tagasi oma kodumaale.

Annaks saatus, et nad edaspidi meid enam ei tuleks tülitama! —n.

Õiendusi kirjutise kohta „Kaitseväe, eriti ratsaväe, varustamisest hobustega mujal ja meil“.

Veterinaarkolonel P. Ruus.

„Sõduris“ nr. 6 2.II. s. a. kapten Tilli su- lest ilmunud artiklis: „Kaitseväe, eriti ratsa- väe, varustamisest hobustega mujal ja meil“ — toob autor mõningaid väiteid ja seletusi, mis lugejat mõnes küsimuses eksiarvamise- tele ja võõriti arusaamisele võivad viia ja mille selgitamiseks palun alljärgnevatele ri- dadele ruumi lubada.

Käsitledes remonthobustega varustamise üldist korraldust teistes riikides, on autor välja jätnud meie oludele kõige lähedama naaberriigi — Soome. Soomes on sõjaväe veterinaär ja remontasjandus kindralstaabis teeniva veterinaärohvitseri juhtimisel, kes allub vahetult ülemjuhatajale. Tema on ka sõjaväe remonthovitser, kellele alluvad diviiside ja brigaadide veterinaärarstid, kes tegutsevad ühtlasi kui remontkomisjonide esi- mehed. Rahuajal on maa diviiside ja bri- gaadide järgi remontjaoskondadesse jaota- tud. Soomes on praegu 400.000 hobust, kel- le hulgast Soome sõjavägi oma ratsaväe tar- vidused rahuldab, kuna ainult ohvitseridele enamalt ratsahobuseid Ida-Preisist ja Ing- lismaalt osteti.

Eeltähendatud korraldusele vastab ka meie oma, ainult selle vahega, et meil on üks üleriikline remonthobuste ostukomisjon ja veterinaärosakond allub varustusvalitsuse ülemale. Veterinaärosakonna allumine kv. staabile, või tulevasele kaitseväge inspek- torile, oleks eesmärkide saavutamiseks, eriti tervishoiu alal, soovitamav.

Meie kaitseväe hobustega varustamise ja hobuste üldise tervishoiu järelvalve ühenda- mine ühe isiku kätte võimaldab kõige otstar- bekohasemalt hobustematerjali ärakasutamist viimase võimaluseni ja äärmise kokkuhoiu saavutamist (nagu: ümberliigitamised, ümber- paigutamised, praakimine, müümine jne.).

Käsitledes meie kaitseväe varustamist re-

monthobustega, kirjutab artikli autor: „Peru hobuse ratsastamine on raskem, tülikas ja kestvam kui teiste hobuste ratsastamine ja sageli ei anna üldse täielikku tagajärge. Selle- pärast on soovitatav, et perud hobused samuti (nagu õhuneelajad) müüjatele tagasi antaks, samuti ka lampkapjade ja nõrga konditsioo- niga hobused. Remonthobuste ostmise kontroll ja väeosade vahel hobuste jaota- mine peaks kuuluma täielikult ratsaväe inspektori kompetentsi. Et hobuste ratsas- tamises saavutada ühtlust, peaks kõik re- monthobused, nii ratsa-, suurtükiväe kui veohobused, koondatama õppeeskadroni juure ratsastamiseks“ jne.

Pea tarvilikuks tähendada, et meie kaitse- seväes, kui mõni peru hobune peaks kaitse- väkke sattuma, antakse ta müüjale tagasi. Müüjatele antakse tagasi mitte ainult õhu- neelajad, perud vaid ka iga muu vea ja puu- dusega hobused, nagu: roor, puuslak, puu- närimine, õhuneelamine, mao- ja soolte katarr, kurguvilistamine, kukesamm, tõrk- jas peru jne. Üldse kõik vead ja puudused, mis hobuse hinda oluliselt tunduvalt alan- davad ja tema tarvitamist kaitseväes rasken- davad, kui need vead ja puudused ilmsiks tulevad kahe kuu jooksul ostupäevast arva- tes. Niisugune tagasivõtmise kohustus on võetud igalt hobuse müüjalt. Kuid peab tähen- dama, et kaitseväes mõned hobused hakka- vad puid närima ja mõned lähevad peruks, sest et nendega korralikult ja mõistlikult üm- ber ei käida. Lampkapjadega hobuseid ei osteta, kuid mõne aasta pärast leiame neid väeosades ja siis neid muidugi enam tagasi anda ei saa, sest see on rautamise või kabja- põletikkude tagajärg, mis väeosades saadud. Mis puutub nõrga kehaehitusega hobustesse, siis siin on ratsaohvitseride vaated lahku- minevad: üks tahab täisverelist hobust (spor-

dimehed), teine segaverelist түседamat. Viimast, kes kõlbulik ratsa ja ka suurtüki ette, eelistavad suurtükiväe ohvitserid.

Autor arvab, et remonthobuste ostmise kontroll ja jaotamine väeosade vahel peaks kuuluma ratsaväe inspektori kompetentsi. Selle kohta tuleb tähendada, et meil remonthobuste ostukomisjonis algusest peale oli ratsaväe inspektor isiklikult, praegu aga ratsaväe inspektori poolt soovitatud hobuste tundmises kompetentsem ratsaväe ohvitser, kelle arvamist komisjoni esimees arvesse võtab. Arvan, et hobuste jaotamisel veterinaariosakonna ülem, kui erapooletu isik, kõigi väeliikide suhtes õiglaselt ja erapooletult talitab.

Autori poolt soovitatud remonthobuste koondamine ratsastamiseks ja õpetamiseks

õppeeskadroni juure ja remonstrühmadesse on juba sõjanõukogu poolt mitu aastat tagasi maksmapandud.

Mis puutub voorihobustesse, siis need ostetakse juba väljasõidutatult ja neid veel terveks aastaks ratsastamiseks õppeeskadroni juure lähetada oleks absurd ja selleks ei jatkaks riigil raha. Samuti ülearune oleks suurtükihobuste lähetamine üheks aastaks ratsastamiseks õppeeskadroni juure, kuna need juba suurtükiväes remonstrühmadesse on koondatud ja nende väljaõpetamine suurtükiväe ohvitseride kompetentsi kuulub.

Üldiselt peab aga tähendama, et meie ratsahobuste õpetamine viimastel aastatel suuresti on paranenud, kuna see varemalt soovida jättis.

Rk tule juhtimisest otsesihhimisel.

Leitnant A. Ots.

Minult käsitletav küsimus ei ole uus, aga seda on puudutatud tänini sõjaväelises kirjanduses väga vähe ja väeosades, rk üksustes, on olnud selle kohta vaated lahkuminevad. Et praegu on teoksil Kaitsevägede Staabil „rk laskeeskirja“ koostamine, arvasin olevat kohasema aja riviohvitseri vaadete väljendamiseks avalikkusele rk tule tehnilise juhtimise alal.

Minu vaated põhjenevad välisriikide määrustikkudele ja sv. kirjanduste uurimustele ja nende tagajärgede katsetamistele.

Ei oleks halb, kui alljärgnevad küsimused leiaksid vastuväiteid „Sõduri“ lugejaskonnas, sest see aitaks veel enam otstarbekohasemalt neid küsimusi lahendada.

Üldiselt jaguneb tulejuhtimine oma tegevuselt kahte liiki. Need on:

1) Lahingu käigu mõjutamine relvade antavate tuleülesannete abil ja vastavate relvade määramine ülesannete täitmiseks. (Seda osa võiks nimetada tule taktikaliseks juhtimiseks ja need küsimused leiavad lahenduse lahingueeskirjades.)

2) Vahenditult relvade tegevuse juhtimine ja nende tulede organiseerimine, juhtides tuld otstarbekohaselt kõige vajalikkumasse kohta. (Seda osa võiks nimetada tule tehniliseks juhtimiseks.)

Tule tehniline juhtimine koosneb järgmistest elementidest:

- lahinguvälja luure ja vaatlus jalaväeüksuste huvide seisukohalt;
- ilmuvate märkide vaatlemine, hindamine ja nendest tulistamiseks tähtsama välja valimine;
- märgi kättejuhatamine sihturile;
- relvade arvu, tuleviisi ja tule avamise hetke kindlaksmääramine;
- sihiku ja (vajaduse korral) sihtpunkti määramine;

f) lasketagajärgede vaatlus ja tule korrigeerimine;

g) tule ülekandmine ja lõpetamine;

h) laskemoona arvestamine ja juuremuretsimine.

Allpool püüan selgitada lühidalt punktid a, b, f, koos, sest nende kohta on meil juba välja kujunenud ühtlased vaated. Punktide a, b täitmise otstarbekohasus oneneb juhi taktilisest ettevalmistusest, kuna punkt f juhi vilumusest ja kogemusest. Punktide c, d, e ja g juures püüan peatuda üksikasjalikumalt, panna erilist rõhku punkt c-le. Kõigi viimaste punktide kohta puuduvad meie kuulipilduritel ühtlased vaated ja ka välisriikide määrustikkudes on siin seisukohad lahkuminevad. Jätan välja punkt h-i vaatlemise ja teen seda eraldi küsimuse all.

Punktid a, b, f, puudutuvad üldiselt vaatlusteenistust. Rk vaatlusteenistuse võime jagada kolme liiki:

- lahinguvälja vaatlus (vaenlase- ja oma jõud);
- oma tule vaatlus;
- vajalik vaatlus rühma sisemiseks sidepidamiseks.

Rühma koosseisus, kes vaatlusteenistust täidavad, on 3 toimküli ja igas toimkonnas 2 vaatlejat (nr. 3 ja nr. 4). Tekib kohe küsimus, missuguseid ülesandeid kellelegi panna, et vaatlusteenistuse nõuded rk rühmas kõige paremini täidetakse?

Üldiseks rühma tule juhtijaks ja rühma tegevuse valvajak on rühmaülem. Tema ei suuda lahinguvälja vaatlusteenistust täita. Selleks tuleb temal määrata lahinguvälja vaatlejaks normaalselt igast toimkonnast üks vaatleja, kelle vahel nende ülesanded jagab. Hea on, kui vaatlejad on asetatud rühmülide asukoh-

tade lähedale, see kergendaks häälega rühmülile oma vaatuse tagajärgede teatamist.

Rühma tule juhtimiseks ja korrigeerimiseks on välisriikidel vaated lahkuminevad. Näiteks Poolas, kus rk rühmas 4 kuulipildujat, pannakse see ülesanne rohkem poolrühmülidele ja toimkülidele, kuna kaudsel laskmisel juhib tuld ainult rühmül. Mõnes riigis (Vene, Saksa) peab pidama rühmül rühma tulejuhtimise oma käes igal juhul. Ka meil tuleb sellest põhimõttest kinni pidada. Kui rühm tulistab ühist märki, siis on rühma tule korrigeerijaks rühmül. Vahel tuleb rühma tuld jaotada mitmele märgile. Sel juhul tekib küsimus, kes korrigeerib siis kuulipildujate tuld, kas toimkül või toimkonna teine vaatleja? Loomulik on, et seda teeb toimkül, sest viimane kui allohvitsner, omab selleks rohkem teadmisi ja kogemusi. Kui tule korrigeerimine jääb toimkülile, siis ei suuda tema küllaldaselt hästi juhtida toimkonna üldist tegevust ja sidet pidada rühmüliga, sest tema tähelepanu on juhitud lahinguväljale. Eriti tähtis on tulejuhtimisel toimkonna side rühmüliga. Selleks määrata sidevaatlejaks igas toimkonnas toimkonna teine vaatleja. Viimane valigu oma asukoht nii, et ta näeks rühmüli ja 1. numbrit ja oleks toimkülile võimalikult lähedal. Eriti tähtis on sidevaatleja siis, kui rühmül annab tule lõpetamiseks leppemärgi. See korraldus peab kiiresti täidetatama toimkondades, sest rühmül ei saa anda laskmise ajal suure lärmi tõttu uusi käsk. Siin tagab ainult hea side rühmas tule distsipliini ja rühmül võib teotseda oma rühmaga ja kiiresti juhtida tuld sinna, kus seda tarvis.

Eelpool toodud moodus on üks neist, kuidas rühmas täita kõike vaatlusnõudeid edukaks sidadeks ja tulistamiseks.

Endastmõistetavalt võib neid ülesandeid ka teisiti jagada vaatlusteenistust täitva meeskonna vahel, kuid näidatud moodus osutub kõige otsustavaks.

Punktide c, d, e, g nõudeid täidab rk rühmül tulekäsuga. Tulekäsk koosneb järgmistest elementidest:

- 1) sihik;
- 2) märgi asukoht ja iseloom;
- 3) tulistamisviis ja laskemoona hulk;
- 4) tule avamise hetk.

Ka siin tuleb ette lahkuminekuid määrustikkudes. Nii näiteks asub saksa määrustikus sihik tulekäsu keskel.

Tulekäsu headus väljendub tema andmise kiirusest ja kiirus omakorda käsu lühidusest.

Tule kiiret avamist rõhutatakse igas määrustikus ja sv. õpperaamatus. See on ka loomulik, sest märgid lahinguväljal on kiirelt ilmuvad ja ka kaduvad.

Sihturil kulub saadud tulekäsu täitmiseks (sihiku seadmise, klp. väljasihtimine) keskmiselt 9—12 sek. Vastavalt sellele koostada tulekäsk nii, et käsu andmine ei võtaks rohkem aega, kui 10 sek., et sihturil oleks võimalik käsu esimese sõnaga oma tegevust alata ja et käsk lõpeks selleks ajaks, kui sihtur oma tegevuse (väljasihtimise) on lõpetanud. Sellest seisukohast välja minnes algab tulekäsk sihiku määramisega. Käsk sihiku määramiseks koosneb numbritest, näiteks: 8, 10, 15 j. n. e. Kui arvestada sihiku seadmiseks 3—4 sek., siis on see ka ajanormiks, mille jooksul peame sihturile märgi kätte juhatama ja märki iseloomustama, et temal oleks võimalik kohe peale sihiku sead-

mist järgmisele tegevusele, s. o. väljasihtimisele asuda. Väljasihtimise aeg jääks meil laskemoona hulga ja tulistamisviisi kindlaksmääramiseks. Nii lõpeks meie käsk koos sihturi tegevusega ja tule avamishetke võime kohe määrata, kui sihtur on kuulipilduja välja sihtinud — käsklusega „tuld!“

Nii oleks antud käsklus ideaalselt, kuid lähemalt vaadeldes leiame siin rea takistusi.

Esimene element, s. o. sihikumääramine aja suhtes, meile takistusi ei tee, sest sihikumääramine koosneb 1—3 sõnast (kui külgsihik ka arvestatud), küll mõjub aga tema täpsus tule tagajärgedele. Täpsus on ajast, mida meil tule ettevalmistuseks on antud. Kas on meil võimalik märgini kaugus kindlaks määrata silmaga, kaugusmõõtjaga või otsese vaatlemisega ehk arvutamiseega. Kauguse määramise võimalused on hästi selgitatud vastavates raamatutes ja loengutes, mispärast seda siin mina ei puuduta. Tahan vaid meele tuletada kuulipilduri üldist loosungit: hea kuulipildur — esimene valang märki; rahuldav kuulipildur — tule parandus, teine valang märki; nõrk kuulipildur — kolmas valang märki.

Suuremaks komistuskiviks osutub märgi kättejuhatamine sihturile. See on peamine tulekäsu element, mis sageli väga pikaks venib ja seega kogu tulekäsu pikaks teeb.

Märgi kättejuhatamiseks on mitu moodust, kuid ükski neist ei võimalda märki kätte juhatada 3—4 sek. jooksul. Märgi kiireks kättejuhatamiseks peame enne laskmise algust teatavad ettevalmistused tegema, s. t. peame valmistama tuleplaani.

Siin kerkib küsimus, kas jätkub meil igas olukorras tuleplaani valmistamiseks aega? Selle peale julgen vastata, et korralik rk rühmül peab tuleplaani valmistamiseks aega leidma ka igas olukorras. Välisriikide määrustikkudes soovatakse teha võimaluse korral tuleplaani, s. o. määrata tule suunad, millele abil kergem märke juhatada. Isiklikult arvan, vähemalt see peaks võetama üldiseks nõudeks.

Loomulikult on tuleplaani kuju ajast, mis meil tema koostamiseks antud.

Liigitan ja võtan vaatlusele tuleplaani valmistamise*) ja iseloomu järgmiste ajanormide juures:

- 1) 1—10 min.;
- 2) 10 min. — 1 tund;
- 3) 1 tund ja rohkem.

Tähendatud jaotus on juhuslik, kuid langeb kokku umbkaudselt aegadeka, mis rk rühmülil teatud lahingufaasides tule ettevalmistamiseks kasutada.

Esimene ajajaotus on juhtudeks, kus tule avamine positsioonile jõudmisele kohe nõutav. Taktikalise seisukohast vaadates tuleb seesugune olukord ette kallaletungil positsiooni vahetamise, taandumise kattes, teotsedes esijärgu osade ehk luure juures.

Rk rühmül saades tuleülesande positsioonile asumiseks ehk selle vahetamiseks, liigub kiiresti rühmast ette koos toimkülidega, kusjuures neile rühm ka kohe järgi liigub. Rühmül peab jõudma ja jõuab enne uuele positsioonile, kui rühm, sest rühma liikumine on rk-te raskuse tõttu aeglasem. Sel teel võidetud aega kasutabki rühmül uue positsiooni luureks ja tuleplaani

*) Väärivad tähelepanu meie rk juhtkonna väljaõpetamisel lahingutegevuseks. Toim.

loomiseks. Käesoleval juhul loob rühmül tuleplaani toimkülide meelepidamiseks, ilma et seda fikseeritaks paberile (puudub aeg). Käesolev tuleplaani koosneb 3—4 suunast ja nendeni määratud kaugustest (silma järgi ehk kaugusemõõtjaga). See ongi terve see tuleplaani esimesel juhul. Siinjuures juhul tähelepanu sellele, et tuleplaani tähtsust ei tohi siiski üle hinnata.

Tuleplaani ei tohi kunagi olla meie tuleülesande takistajaks. Näiteks on lubamatu nähe, kui sel ajal, mil rühmalt nõutakse tuld, valmistab rühmül tuleplaani ja rühm ootab.

Vastase ootamata tule alla sattumisel, kas liikumisel ehk kiirel positsioonile asumisel, kui rühmülil ei ole võimalik isiklikult rühma tuld juhtida, annab käsklusega „vabalt tuld!“ tulejuhtimise toimkülide hooleks. Sel juhul võivad toimkülid isegi isiklikult sihturite kohtadele asuda ja oma parima arusaamise järgi tulistada. Kuid ka siin peab esimesel võimalusel rühmül püüdma rühma tule üldist juhtimist oma kätte võtta.

Näitena võtame, et tuleplaani koosneb 3—4 suunast ja neile määratud kaugustest, mis on rühmülil ja toimküldidel peas. Kasu seisab siin eeskätt selles, et kaugused teatud esemeni ei ole mitte üksiku isiku silmamõõdu hinne, vaid nelja keskmise, mis mõjub omakorda hiljem antava tulekäsu juures sihiku täpsusele.

Asjaosalistele jääb ühine keel laskeväljal olevate esemete kohta. Viimane ongi see peamine asjaolu, mis võimaldab rühmülil kiiresti juhatada märke. Märki aitab kätte juhatada tulekäsu andmisel juba sihiku määramine. Näiteks: sihik 8, sellega on juba sihturi tähelepanu pöördud umbes 800 m joonele kuulipildujast (sihturil on teada, näiteks, et mets asub 800 m kaugusel, seega on ta tähelepanu pöördud metsa joonele).

Asudes märgi asukoha kättejuhatamisele, tähendatakse ära suunad (S₅). Sellega on sihturi tähelepanu juhitud juba teatud punkti (s. o. S₅ suunas 800 m joonele). Kui märk tähendatud suunast asub kõrval, siis juhatatakse see sihturile kätte tuhandikkude abil (näiteks: S₅ paremale 50).

Tuhandikkude mõõtmiseks kasutatakse mõnes välisriigis tuhandikkudega joonlaudu, kuid see joonlaud ei oma olulist tähtsust. Temaga mõõtmine on siis õige, kui teda õigel kaugusel hojda silmast. Joonlaua aset võivad sama hästi täita ka sõrmed. Igal kuulipilduril peab selge olema tuhandikkudes tema sõrmede mõõt, mida võimalik omada vastavate mõõtmiste harjutustega. Katsed on näidanud, et sõrmedega mõõtmisel teeb vilunud silm vea 5—10% 100—200 m pikkusel rindel. Umbes 1 km kaugusel olevat märki 10 m täpsusega kätte juhatada on küllalt, et sihtur selle leiaks. Peast-tuleplaani juures võib ette tulla juhuseid, kus lühikese märgi kättejuhatamise käsu järgi sihtur seda ei leia. See on tingitud sellest, et plaan on liig primitiivne ja suunad hõredad. Siis tuleb märgi kättejuhatamist täielikumalt teha, kuid üldiselt on tuleplaani kasu silmatorkav.

Rühmül peab püüdma kasutada esimest võimalust peast-tuleplaani täiendamiseks ja fikseerimiseks.

Peast-tuleplaani ei või suuremat teha, kui 3—4 suunaga, sest siis ta ei seisa enam meeles. Et hiljem võimaluse korral tuleplaani täiendada ja fikseerida, on soovitatav võtta alul suunad üle

ühe, s. t. 1, 3, 5 j. n. e., sest siis võime uusi suundi vahele asetada ilma, et järjekord läheks segi.

Tulekäsu ülejäänud osa, s. o. laskemoona hulga ja tuleviisi määramine on lühike, oleneb märgi kaugusest ja iseloomust. Tule avamise hetke oleneb juhi äranägemisest.

Tulekäsk kujuneks peast-tuleplaani olemasolul järgmiseks:

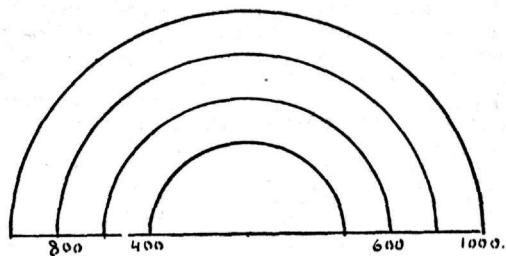
- 1) 8;
- 2) S₅ paremale 50 — kuulipilduja;
- 3) ½ linti;
- 4) tuld.

Tuhandikkud kergendavad eriti aheliku kättejuhatamist. Tuhandikkudeta aheliku piiride kumbagi otsas olevad esemed, mille vahel ahelik asub, kuid tuhandikke kasutades kujuneb kättejuhatamine hoopis lühemaks. Selleks näide: „9, S₅ vasakule 50 kuni 100, ahelik!“

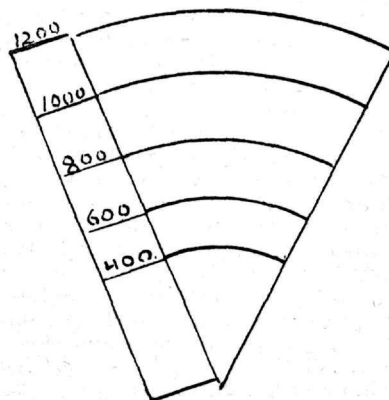
Teist ajajaotust, kus ettevalmistusajaga 10 min. kuni 1 tund, võib taktikalises seisukohast vaadates ette tulla kallaletungi lähtealusele asumisel, kaitsel j. n. e. Siin peaks olema nõutav juba kirjalik tuleplaani.

Tähendatud plaan tehakse täielikum nii suundade arvu (5—8 suunda), kauguste hindamiseks, kui ka suundade vahenurkade määramise suhtes tuhandikkudes. Mida täielikum tuleplaani, seda vähem on karta arusaamatusi märkide kättejuhatamises. Kaugused hinnatakse siin kas kaugusemõõtjaga ehk otsese mõõtmisega, kui seda olukord lubab.

Tuleplaani fikseerimiseks on mitmesuguseid võtteid. Tema valmistamiseks võib kasutada varem osaliselt täidetud plankette. Näiteks Ameerikas kasutatavatest planketidest oleks kaks järgmist:

Joon. nr. 1.

Joon. nr. 2.

Seesugused planketid võimaldavad soovitavaid esemeid peale kanda, nii et kaugused plaanil oleks suhteliselt õiged. Seesuguse tuleplaani juures ei ole meil tarvis esemete kaugusi eraldi peale märkida, sest kaared näitavad juba eseme kauguse.

Ka siin on olemas kasutada olevast ajast meie tuleplaani täielikkus. On ju suur vahe, kas on meil 10 min. või 1 tund valmistamiseks. Tuleplaani fikseerimisel tuleks üldiselt kinni pidada järgmistest põhimõtetest:

Suunad tuleb valida nii, et nad asuksid laskesektoris ja laskekaugusel, s. t. 500 ja 2000 m vahel. Keskmiselt umbes 500, 1000, 1500 ja 2000 m raioonides igalpool ühepalju. See on vajalik selleks, et meil oleks terveist laskesektorist kogu laskeulatuses selgem pilt. Samuti peab suundi valima ühisuguste vahenurkadega. Kui mõnede suundade vahe suurem, siis on selles vahes raskem märke kätte juhatada. Kui on ette näha positsioonile asumist ööseks, siis kerivad suundade valikul veel uued nõuded.

Õist lahingutegevust uurides teame, et öisel liikumisel kasutab liikuja kindlaid suunde, mis ka öösel võimaldavad orienteeruda. Sellest välja minnes peame valima ka suunde öise laskmise ettevalmistuseks. Seesugused suunad oleks: meie positsioonile lähenevad teed, jõe kaldad, orud, metsa servad, raudteeliin, telefoniliin, magistraalkraavid, võsa- ja põlluservad j. n. e. Need on suunad, kust võime oodata vaenlase lähenemist öösel.

Eelpool toodud põhimõtete kohaselt suunde valides, asub rühmil nende kättejuhatamisele toimküldidele ehk, kui olukord lubab, tervele rühmale, kusiures toimküldid ja rühmil ehk üks lahinguvälja vaotlejatest fikseerivad plaani.

Rühmil juhatab märgid kätte järk-järgulise pealesuunamisega kohalikkude esemete järgi ehk horisontaalse kella numbrilaua järgi, nii kuidas meeskond harjunud. Iseloomustab kättejuhatatavat suunda seni, kui kõik toimküldid on vastanud „käs!“ Laseb kindlaks teha kaugused märgini, nurga suurused suundade vahel ja annab need teada toimküldidele. Kui on ette näha õist tegevust, siis määrab suunad, kuhu teha ettevalmistust öiseks laskmiseks, järgmise käsklusega: „S₃ ja S₆ — märkide sihtpunkti sihtpunkt paremal — eesolev püstlatt!“

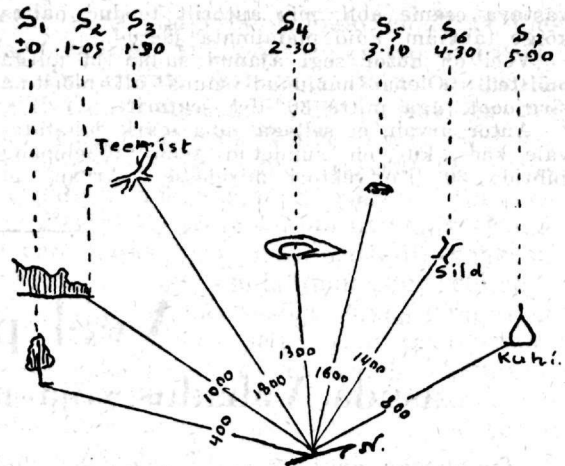
Tuleplaani joonestamine ei nõua mingisugust kunstilist oskust. Joonestatakse ainult antud suuna kontuurid, kuna kõrvalolev maastik joonestamata jääb. Kui suund joonestada keeruline, siis kirjutatakse juurde, mida see suund kujutab.

Kui puudub tuleplaani plankett, kus on olemas kaared kauguse märkimiseks, siis tuleb silmas pidada suundade kandmisel plaanile nende kauguste vahekorrad. Peale suundade, nende kauguste ja vahenurkade, kantakse plaanile põhjalõuna suund, mis läbib rühma asukoha ja pealkiri.

Kui on võetud andmed öiseks laskmiseks teatud suundadele, siis märgib iga toimkül saadud andmed tuleplaani juurde väiksesse tabelisse.

Tuleplaani, mis valmistatud 10 min. — 1 tunni jooksul, kujuneb umbes samaseks, nagu näidatud skeem nr. 3.

Seesuguse tuleplaani järgi tulistades kujuneb tulekäsk samasuguseks, kui peast-tuleplaani juures. Ainult selle vahega, et siin ei ole karta arusaamatusi märkide kättejuhatamisel, sest

III. Rühma
2. toimk.
TULEPLAN
4.02.33.
K. A. P.

Suund nr.	M. m.	Lüüd.
S ₃	55-00	00-50
S ₆	57-40	00-35

Skeem nr. 3.

suundade võrk on tihedam ja suundade vahenurgad fikseeritud.

Peab tegema vahet suuna ja märgi vahel. Suund on ainult märgi kättejuhatamise abinõu. Kui lahingu kestel ilmuvad märgid ja nende asukoht püsiv, siis võib neid ka nummerdada nagu suundi. Seljuhul kujuneb seesuguste märkide kättejuhatamine väga lihtsaks. Tuleb nimetada käskluses ainult märgi nr. (näiteks: M₃).

Tuleplaani valmistamine, kui meil on aega ettevalmistuseks üle ühe tunni, kujuneb veel täielikumaks ja üksikasjalikumaks. Sellepärast puudutan seda eraldi küsimusena. Taktikalisest seisukohast vaadatult tuleb seesugune olukord ette plaanikindlal kaitsel. Olukordades, kus ainult paarist leppemärgist peab jätkuma tule soovitava kohta juhtimiseks (gaasimaskides, udus, lahingumüras, öösel), peab olema tuleplaani ja side peensusteni välja töötatud.

*

„Sõduris“ 1933. a. nr. 5 ilmus artikkel: „Mõnda märkide kättejuhatamisest!“ Selles artiklis esinetakse ettepanekuga paremaks ja täpsamaks märkide kättejuhatamiseks. Selleks soovitatakse kasutada kellanumbrilauda. Arvan, et see ei ole uus märkide kättejuhatamise moodus, vaid seni laialdaselt tarvitatud. Tähenähtud moodus ei rahulda ka neid nõudeid, mida artikli kirjutaja märkide kättejuhatamiseks üles seab ja missugused nõuded täiesti õiged on, s. t. kiiruse ja eksituste vältimine. Artikli kirjutaja väidab, et määrustikkudes puudub suund „otse“ mõiste, kuid seda ei maksaks määrustikult nõudagi. Artikli kirjutaja toob esile kellanumbrilaua meetodi, et vältida märgi kättejuhatamisel ettetulevat pahet, s. o. „otse suunast“ valesti arusaamist. Näitest ei saa siin aru, et juhatatavale arusaadavam oleks „kell 12 suund“, kui käega kättenäidatud „otse suund“ ehk teatava esemega märgitud „otse suund“. „Kella 12 suunda“ peab samuti ära määrama käega ehk

vastava eseme abil, mis autorilt toodud näites kõige tähtsam, kuid mainimata jäetud.

Veel on autor segi ajanud suuna ja nurga mõisted. Oleme harjunud suuna all mõistma sirgjoont, aga mitte 30°-list sektorit.

Autor arvab, et sellega juba märk juhata-tavale käes, kui on suudetud tema tähelepanu juhtida 30°-lise sektori piiridesse. Arvan, et

sellest on väga vähe, sest see annab 1000 m kaugusel umbes 500 m täpsuse rinnetpidi. Peale juhata-tava tähelepanu sektori piirkonda juhti-mist, tuleb ikkagi hakata esemete abil märke kätte juhata-ma ja see teeb märgi kättejuhata-mise pikaks ning seega ei vasta autori väide temalt endalt mainitud ja tegelikult õigele põhi-mõttele, s. o. kiirusele.

Veel pole hilja asuda Vabadusesõja muuseumi korraldamisele.

Tavaliseks nähteks meie igapäises elus on, et kaasaegsed sündmused hinnatakse vaid siis, kui nad teravalt päevakorras. Nii-pea aga, kui neid eraldab vähegi möödeta-v ajavahemik, jäävad nad harilikult mineviku varju — unustusse. Ainult pidulikkudel hetketel ja hädapäevadel kerkivad nad jäl-legi esile, ehkki kaugelt mitte oma tõelises väärtuses.

Kaasaegsete nähete ja sündmuste tõe-line hindamine täies ulatuses teostub vast alles tulevastelt põlveldelt, kellele möö-dunud sündmused kujunevad möödapääs-matuks ja väärtuslikuks elukogemuste an-nutamise allikaks. Seepärast sündmuste, mille tähtsus küünib kaugemale tulevikku, üksikasjaline jäädvustamine on neid sünd-musi läbielanute ja kaasateinute pühaks kohuseks. See töö nõuab loomulikult suuri pingutusi, nii vaimlisi kui majanduslikke, kuid ta on möödapääsmatu, kui kaasaegsed tahavad täita oma kohuse tulevaste põl-vede ees.

Meie rahva kõigi aegade suursündmu-seks on kahtlemata Vabadusesõda. Meie ei peatu siin pikemalt küsimusel, kas meie, kaasaegsed, hindame küllalt väärilt ajas-tut, mil sündis see hiiglaheitlus. Ütleme vaid, et kui hindame, siis kahjuks ainult endi — käesoleva põlve seisukohast. Tu-leviku tarvis oleme seni teinud väga vähe. Esmajooneliseks Vabadusesõja hindamise tõestajaks oleks meil Vabadusesõja aja-lugu kirjas. Sellele tööle on nüüd pandud sedavõrt tõsine alus, et ei ole kahtlust te-ma peatses ilmumises. Kuid ajalugu üksi, andes edasi kogu tolleaegse sündmustiku ja kohatigi miljöö, milles said teoks ühed või teised mõtted ja kavatsused, ei suuda siiski uurijat ja lugejat viia sellesse õhk-konda, lähendada selle ümbrusega, mis val-litses Vabadusesõjas. Siin kerkib parata-matu tarvidus muuseumi järgi, mis võima-

likult laiemalt ja tõetruult täiendaks kirju-tatud ajalugu. Eriti tarvilik on Vabaduse-sõja muuseum meie noorsoo kasvatamiseks nii praegu kui tulevikus, missugusel töö-l peaks ju Vabadusesõja aineistik olema otse põhipaneva tähtsusega. Ju on vist küllalt nendest udustest ilmaparanduslikest idee-dest ja patsifismist, mis seni lopsakalt lok-kavad meie noorte keskel, et ükskord asu-da mehise, tahtejõulise ja julge põlve kas-vatamisele.

Vabadusesõja aineistikuga tutvumisei või selle uurimisel on kirjavara kõrval vää-rtuslikuks allikaks pildid, relvad, riietus, varustus, trofeed, dokumendid j. n. e. Alles kõiki neid esemeid vaadates suudab ini-mene luua omale enam-vähem tõetruu pildi möödunud aegadest. Ühtlasi aga, kir-jutades Vabadusesõja ajaloo ja korraldades Vabadusesõja muuseumi suudavad kaasaegsed jäädvusta-tada suursündmust, mida neil on õnn olnud elada kaasa. Sel-le-ga kaasaegsed hindavad ka Vabadusesõja tähtsust ülimal määral, tehes tema kättesaada-vaks tulevastele põlvedele, nagu ta oli neilegi.

Seepärast tuleks hoogsalt Vabadusesõja ajaloo kirjutamise töö kõrval võtta käsile ka Vabadusesõja muuseumi korraldamine. Siin ei tohiks jääda peatuma ühegi raskuse ees, kuna nende ületamine väärrib seda. Veel ei ole hilja. Veel on palju Vabaduse-sõjast osavõtnuid meie keskel, kel elavalt meeles möödunud ajad. Veel on alal ese-meid, mida oleks võimalik koondada.

Õieti Vabadusesõja muuseum ei peaks haarama mitte üksi Vabadusesõja sünd-mustikku, vaid peegeldama kogu meie rah-va ja maa aastasadu kestnuid võitlusi. Te-mast peaks saama me jõu, mehise, jul-guse ja vabadusearmastuse koda, esikohal

meie suurima ajajärguga — Vabadusesõjaga. Seepärast muuseum peaks nii sise- muselt kui arhitektooniliselt vastama oma suurele ülesandele. Olgu tähendatud, et kõik riigid, isegi need, kelle minevik meistest palju jõuetum ja tühjem, on korraldanud omale eeskujulikud sõjamuuseumid. Seejuures aga ükski riik pole sõandanud oma muuseumi paigutada niisugusse kõrvalisse kohta, nagu ta on meil. On ju sõjamuuseum kogu rahva vara ja kogu rahva raskemate, ühtlasi aga ka suuremate aegade elupeegel, seepärast peab ta ka olema väärikalt korraldatud.

Meil seni on tõsist tähelepanu pööranud muuseumitele ja võib rahuldustundega märkida E. R. muuseumi head ja otstarbekat korraldust, kuid kahjuks Vabadusesõja muuseumi korraldamine pole leidnud seni

mitte seda sooja poolehoidu, mida ta tõeliselt väärib. Siinkohal võiks ehk märkida, et juba aastate eest on asutatud sihtasutus Eesti Kunstimuuseum, mille eesmärgiks on meil kunstihoone ehitamine j. n. e. Sihtasutus asutati riigilt antud 100.000 kr. põhi- kapitaliga, mis iga aasta kasvab veel umbes 20.000 kr. võrra kultuurkapitalist. Nüüd olevat sihtasutisel juba sedavõrt rohkesti raha, et võivat asuda muuseumi ehitamisele. Kas Vabadusesõja muuseumiga ei võiks käia umbes sama teed ja loodetavasti oleks riiklik toetus sellele algatusele sama suur kui kunstimuuseumi sihtasutisele. Loodetavasti on võimalus isegi praegusel raskel ajal panna tõsine ja kindel alus Vabadusesõja muuseumile ükskõik missugusel kujul

N. Rg.

Kaitseväe vormist.

Viimasel ajal on ilmunud „Sõduris“ artikleid, mis käsitlevad kaitseväe vormi muutmise vajadust. Ka kaitseväelaste peres on vormi muutmise küsimus sagedasti kõneaineks. Lubatagu minule mõni täiendav märkus kaitseväe, eriti aga ohvitseride vormi kohta.

Kuni praegu kantava vormini on olnud mitmed ettepanekud, isegi mitmed vastuvõetud kavad, kuid need on püsinud kõik lühikest aega. Nendes kõikides on ilmnenud eksimused riietuse kardinaalõudmiste vastu ja selle tõttu oli nende iga juba nende maksmapanemisel ette äramääratud. Meie praegune vorm ei ole vaba puudustest, kuid on püsinud kõige kauem (7 aastat). Kas selle põhjuseks on olnud vahepealne tüdimus vormi küsimustega tegeleda või on sellel siiski vähem puudusi, kui eelmistel? Väli- vormi muutmine piduvormiks tuttudega vöö juurelisamisega on olulisemaid muudatusi selles vormis ja, peab ütlema, mitteõnnestunud.

Seni on olnud meil kombeks vormi väljatöötamiseks moodustada komisjon. Komisjoni liikmed on alati väga vastukäivate vaadetega ja maitsega. Komisjoni peale ei tohiks küll niisugust ülesannet panna. Ta tuletab meelde saksa tsunfti laulu, kus igaüks midagi juurelisama peab, et kittel valmineks:

„Ach lieber Bär, gib auch was her,
damit der Kittel fertig wär
Der Bär gab seinen Brumm.“

Arusaadav, et tulemuseks on kittel, mis kuhugile ei kõlba. Arvan, et niisuguse ülesandega, kui vormi kavaga esinemine, võiks toime tulla vaid üks isik. Komisjon võiks otsustada kas ettepanud kava on vastuvõetav või mitte. Lisanduste või muudatuste tegemine jäägu vormi ettepanija hooleks.

Meie oleme seotud praegu vormi väljatöötamisel riide koega ja värviga. Sellest riidest saab valmistada vaid kinnise kraega kuub. Mingi muu kujuliseks kehakatteks ta ei kõlba, sest ei saa enesele ette kujutada sellest frakki või sabakuube. Et meie väli- kuube tarvitame pidu kuueks, siis tuleb juba arvestada paratamatust, et pidu kuueks võib olla vaid kittel. Pidulikkonnana tuleks teda siiski vähe muuta, ärajättes kõik, väli- vormis võib olla vajalikud lisandused, peamiselt taskud.

Mis puutub väli- vormi kopeerimisse välismaalt ja rahvuslikku elementi vormi väljatöötamisel, siis need on kaunis tähtsad küsimused, kuid sageli alluvad praktilistele kaalutlustele. Nii meie teame, et Bulgaaria kopeeris vene vormi pea täielikult. Ta oli sobiv seni, kui Bulgaaria oli vene liitlane. Maa- sõjas aga oli sakslastel raskusi venelaste eraldamiseks bulgaarlastest. Ei saa kopeerida igakord väga otstarbekohast väli- riigi sõjaväe riietust, eriti kui see võib osutada tulevase vastase omaks. Inglased kopeerisid buuride riietuse. Venelased, samuti ka Ameerika võtsid oma khaki jaapanlasilt, viimased oma vormi inglismaalt. Sellest meie

näeme, et kopeeritud on nii võidetuult kui võitjailt, kuna mõõduandvaks on loetud otstarbekohasus. Rahvusriietuses esinevad vaid mõned erilised väeosad (Šotti, Kreeka jne.); aga Maailmasõjas nende osade välivorm oli ometigi sootuks teine. Vist mitmed praegu meil veel teenistuses olevatest vanematest ohvitseridest on kandnud Turkestanis punaseid kuradinahast pükse (jalaväes). Nad olid otstarbekohased kui masakaid eemalepeletavad esemed. Teisalt aga moondamise nõue tõrjus need välja.

Ei või mööda minna ka mõnest vähemast detailidest vormi väljatöötamisel, nimelt: kui nõõbid on hõbedast, kullast või oksideeritud, peaks kõik tunnusmärgid, pandlad jms. ka olema vastavad. Kui saapad, mütsinokk tormirihm on mustad, peaks rakmerihmad (vöörihm) olema must. Meie seni sed vormiriided on just nende tühiste asjade pärast kannatanud.

Sellest selgub, et vormi väljatöötamisel tuleb arvestada mitmeid, sageli vastukäivaid, nõudmisi.

Olgu tähendatud, et meil tarvitusel olev inglise müts (ekslikkude mõõtude tõttu, joo-nestaja süü pärast, on ta tulnud nii ebamäärase laia põhjaga) ei ole vene oma, vaid Napoleoni aegsete „Freiheits kämpfer'ite“ oma, sellega saksa algupära). Meie praegust mundri kuube millegipärast armastatakse veel nimetada Kerenski aegse naljaka nimega „frentsh“, mis tõlkes tähendab „prantsuse“; Feldmarchal Frenchil ei ole selle kuuega midagi ühist, nagu see on Havelockil ülilkuuega või Gollifet'il pükstega, kus nende loojate nimed on saanud riietusesemete nimisõnadeks. Frentsh on vene sünnitus ja jäägu Venemaale.

Olen kaugel sellest, et vormiriietus peaks olema väga tagasihoidlik. Kuid ilustamine püsigu soliidseuse piirides. Selle all on kannatanud meie vorm vägagi. Paistab, et vormitegijatel puudus julgus ja nad olid meil üldiselt valitseva tagasihoidlikkuse mõju tuse all, mida loetakse millegipärast „demo-kraatlikuks“. Kardetakse „mis ütleb tädi Grundy“, et ehk „naerdakse välja“. Nii viimase vormil värvi esile toomisega piirduti paelakesega krael ja see paelakene tehti nii kitsas kui vähegi võis. Laiem pael või krael lapp oleks julgem lahendus ja ilusam. Sama mütsi äär võiks ilma kuludeta olla värviline ja see tõstaks vormi nägusust (kui värvid on kooskõlas). Teisalt jälle, nagu alla kriipsutades eriliselt patriootilist tunnet (nagu omal ajal sini-must-valge värviga), püütakse võimatuseni suurendada vormi juure kuuluvaid lisandusi, milles esineb riigi vapp. Sellest tingituna on praeguse vormi juures mütsimärk ebamääraselt suur.

Möödamines peaks tähendama, et kopeerides mõnda välisriikidest, ei saaks kopeerida esemeid, mis teatud traditsioonina või erivormina püsivad selle riigi sõjaväes, nagu Pauli rügemendi kiivrit, Apšeroni rügemendi punaste säärtega saapaid, Bersaglieride või Šotti rüü. vormiriidetust jne., sama ka raudriste jne., olgugi et need võisid olla omalajal, ja ehk veel praegu, mingi mälestusega seotud mõnele üksikule meie sõjaväelasele, või ihaldatud erimärgikeseks mõnele.

Lubatagu minul praegusel rahakehval ajal esineda esitus ja väljaspool teenistust kantava vormi kavandiga: 1) kuub jätta sama löikega, kuid ilma pealeõmmeldud külje ja rinnataskudeta. See annab säästu materjalis ja töörahas; 2) vöörihm tuttidega esitusvormis võib jääda, sest kulu on juba kantud; 3) kuna suuremal osal ohvitseridest on alles sinised püksid, siis esitusvormis ja teenistusest vabal ajal need ettenäha (mustad püksid oleks nägusamad); 4) saapad selle vormi juure — siledad (mitte nõõrsaapad); 5) mütsimärk vähendada ja mütsi põhi teha vähe maks. Soovitav oleks veel värviline mütsirumm. Kuue krael sobiks värviline lapp praeguse paela asemel. Tulevaste riide tellimiste juures tuleks ka riide värv muuta rohkem hallikaks või pruunikaks (praegust värvi on raske defineerida).

Kõige olulisemaks muudatuseks aga loen, et terarelvade kandmine saaks tehtud sun-duslikuks ohvitseridel ja kv. ametnikkudel. See terarelv ei tarvitseks olla praegune Solingeni ebakohane ese, vaid lihtne, meie kv. arsenalis või „Ilmarises“ valmistatud ja vöörihmal kandmiseks hõlpus ja kerge löögirelv (sirge mõök). Selle kandmine muudaks kandja välimuse ja riietuse tunduvalt paremaks.

Need on väga lihtsad, väga väikest kulu nõudvad muudatused ja peaks alul rahuldama praegusega mitterahulolijaid. Sellise uue vormi kandja võiks esineda igalpool ja seda peaks võimaldatama, kuna erariiete muretsemine hakkab ohvitseridel üle jõu käima. Selleks aga, et meil vormiriietus hästi istuks, tuleks vormiriiete rätsepaid koolitada.

P. K. V. L.

Autori ettepanekud vääriavad tähelepanu. Eriti tuleb kriipsutada alla vormi tellimisel nõudmist, et rätsepad täidaksid tellimised laitmatult. Halvasti ja puudustega valmistatud riideid lihtsalt mitte võtta vastu ja nõuda sisse kahjusummad. Teisiti ei saa üle korraliku vormi soetamisest — meie rätsepad, kes võtavad kallist tööraha, peavad ka tegema korraliku töö. Toim.

Üks unustatud ala.*)

Leitnant A. Rääk.

Viimasel ajal on ajakirjanduses akuutselt käsitletud meie kaitseväge tehnilise varustuse ja relvastuse küsimusi.

On püütud leida võimalusi ja teid kaitseväge relvastuse võimsuse tõstmiseks. Ühtlasi on rõhutatud, et igasugune tehnika on äärmiselt kallis. Moodsate relvade hindu tuleb kirjutada astronoomiliste arvudega.

Kas on aga meil kasutatud ära kõik võimalused kaitseväge relvastuse, s. o. lahingjõu tõstmiseks meie ainliste võimaluste piires. Kahjuks peab tunnustama — ei ole.

On unustatud odav ja võimas moodus kaitseväge tugevdamiseks — sniping.

Olen korduvalt alates 1926. a. kirjutanud käesoleva ajakirja veergudel snipingust.

Olen ka kuulnud, et meil ka h e l d a k s e snipingu teostamise võimalustes; selle takistuseks olevat:

- vastavate meeste puudus meie ajateenijate seas,
- teenistusaja lühidus.

Süvenedes asjasse põhjalikumalt kaob neil väidatel igasugune alus. Toon näite tegelikust elust.

Ühes väeosas, kus õpetatakse noori kui ka reamehi, toodi korralisel noortekursuse lõpul üle ühte laskurikompani rühma 30 reameest. Peale kolme nelja laskeharjutust eraldas rühmil neist 5 paremat laskurit. Võimaluse piires said need mehed eridrilli. Erigrupi tagajärjed olid järgmised:

03.02.32.	dist. 300 m kolmest asendist à 3 lasku, normaalmärk, saavutati keskmise silmana 6,13.	
18.02.32.	— keskmine silm — 7,11.	
16.03.32.	— " " — 6,66.	
23.03.32.	— " " — 7,82.	
30.03.32.	— " " — 6,22.	(piis
	kem seeria, 5:5:5).	
13.04.32.	— keskmine silm — 6,36.	
04.05.32.	— " " — 6,56.	
11.05.32.	— " " — 6,55.	
19.05.32.	— " " — 6,95.	20 mehe tagajärg, s.o. kõik kes, sel päeval rühmast laskeharjutusest osavõtsid — 6,20.

Erigrupi mehed saavutasid 21.05.32. klassikatsetel laskuriliidu I klassi keskmise silmana 6,88 ja kõik sooritasid klassikatse.

*) Avaldatakse lootusega, et käesoleva küsimuse kohta võetakse „Sõduri“ veergudel sõna lähemalt neilt, kellesse puutub selle küsimuse algatamine ja lahendamine. Toim.

Relvaks erigrupil oli meil kaitseväes varustusel olev inglisis vintpüss ilma mingi lisandusega. Kaliiber 7,71 kuni 7,77.

Laskemoon — kalibreeritud, mark „K—18 VII—Z“.

See on küll sportlaskmine, n.n. „jaht kümneliste järele“, kuid igast sportlaskurist saab kerge vaevaga korralik sniper, kui alata seda „ümbervormimist“ õigest suunast.

Üldiselt võib kindlasti öelda, et igast sissekutsesest võib 5% (isegi 10%) väljaõpetada sniperiteks.

T e i n e v ä i d e, et sniperisi ei saa väljaõpetada teenistusaja lühiduse tõttu, ei jää ka püsima.

Inglased vajasid 1915. a. oma sniperite õpetamiseks ainult 17 päeva, lätlased loodavad sellega hakkama saavat 60 päevaga, meie võime ju katsetada 120 päevaga.

Sniperite kursuse algaks peale noortekursuse lõppu kestvusega neli kuud. Olles asjast huvitatud olen koostanud ka vastava õppekava ajateenijatele neljakuuliseks kursuseks. Alalisest kaadrist tuleksid ettevalmistamisele instruktorid—sniperid.

Või puuduvad meil relvad sniperiaes varustamiseks? Aga meie arsenalis täpsuspüss — Eesti relvateostuse meisterteos! Arsenalis täpsuspüssile tuleb peale asetada vaid korralik optiline sihik.

„Kaitse Kodus“ nr. 2, s. a. A. P. seab sniperi püssi kohta üles järgmised nõuded:

- 1) püss peab andma täpsa tappetule vähemalt 1000 m ulatuses;
- 2) püss peab olema kergesti kantav ja käsitatav;
- 3) optilise sihiku puudumisel või rikkiminekul peavad harilikud sihtimisvahendid võimaldama täpsa tule.

Esimesele nõudele vastab meie arsenalis täpsuspüss küllaldaselt. Teisele nõudele samuti, sest püss pole kuigi palju raskem harilikust kaitseväge vintpüssist.

Tuleb ju ka arvestada, et sniper pole koostatud sarnaselt nagu harilik laskur.

Kolmanda nõude saab täita praeguse dioptri ja rõngaskirbu allesjätmisega. On muidugi rõõmustav kui konstrueeritakse eriline ülitäppis sniperpüss, nagu soovib A. P.

Kaitseliit paneb viimasel ajal üldse rohkem rõhku lahinglaskmistele. Kaitseliidu ülem omas käsukirjas 02.01.33. nr. 1 § 2 kirjutab: „Ettevalmistustöödega lahinglaskmise kooli läbivõtmiseks tuleb otsekohe peaa-

le hakata. Iga viivitussiin on lubamatu.“

Kas pole üldse snipingu teostamise viivitus lubamatu. On ju päevaselge, et sniping tõstab meie kaitseväge lahingjõudu. Arendame vähemalt selle täiuseni, mis on alati võimalik meie riigi majandusliku kandejõu juures.

Tuleb pidada meeles, et raha eest, mis läheks üheainsa moodsa väljasuurtüki ostmiseks, võime varustada 300 sniperit. Seejuures veel kõige moodsama ja parima varustusega. Kas aga üks väljasuurtükk suudab teha ära sama töö mis 300 sniperit? Ei kunagi. Aitab 30-nest või soodsam juhul vaid kolmest sniperist.

Mõni sõna veel väeosade laskespordiühingutest. Mõned ühingud on katsunud elustada snipingut omal jõul, kuid leides asjast olenevalt isikult ükskõiksust, on kavatsustest loobunud.

Üldse tuleb laskespordiühingutel tihti võita nii mõningaid raskusi. Tean juhust, kus ühe väeosa laskespordiühingu liikmed läksid kõrgemalt poolt korraldatud väeosade vahelistele laskevõistlustele ilma mingi moola ja materjaalse toetuseta väeosalt, õieti omal algatusel. Otsid isiklikult laskemoona jne. Seejuures teised väeosad varustasid oma esindusmeeskondi kõige tarvilikuga. Isegi mõni väeosälem laskis isiklikult kaasa ja väga heade tagajärgedega.

Läti

sõjaväes on snipingu teostamine otsustatud lõpulikult jaatavalt. Sniperi püss varustatakse seal optilise sihikuga, mis on juba katsetatud. Tulemused on head. Laskemoonaks sniperitele antakse värsked padrunid „Sellier un Bellot“ padrunivabrikut, mis asub Riias. Igas k. klp. jaos on üks sniper. Sniperite eriliseks ettevalmistamiseks kogutakse kolm korda väljaõppe aasta jooksul kõik rügemendi sniperid kokku üheks komandoks ja korraldatakse nendele iga kord 15—20-päevased erilised sniperite õppused. Õppekava seab kokku rügemendi staap.

Laskemoon sniperitele antakse erinormide järele rügemendiülema korraldusesse.

Sniperite õppekava koosneb:

- 1) relva tundmaõppimine;
- 2) laskeasjandus;
- 3) kehaline kasvatus;
- 4) vaatlusharjutused;
- 5) kaevumine ja moondamine;
- 6) topograafia;
- 7) taktikaline väljaõpe.

Nendest kõige tähtsam on laskeasjandus. See koosneb kahest osast: tehnilised harjutused (sportlaskmine) ja lahinglaskmine. Eriolist rõhku pannakse ka sniperi kehalisele kasvatusle.

N. Venes

nagu teada on igas laskuri- ja ratsarügemendis 30-meheline sniperite õppekomando; igas diviisis korraldatakse instruktorite kursusi, Osoaviohimil Moskvast sniperite kool ja 19 lendkooli. Esimese viisaastaku kava nägi ette mitmetuhande sniperi ettevalmistamise, olevat ka suuremalt osalt täidetud.

1933. a. on võetud lasketasapinna tõstmine punaväes löökülesandena.

Erilise uudisena on N. Venes sniperid kuulipildurid. Hiljuti lõppes sniper-instruktorite kursus 4. laskuridiviisis. Sellel kursusel õpetati välja ka sniper-kuulipildureid. Tagajärjed olid venelaste endi andmetel head. (Krasnaja Zvezda nr. 4 04.01.33. artikkel „Otšered za snaiperom pulemetšikom.“)

Nende tagajärgede põhjal otsustati ettevalmistada igas diviisis snipereid kuulipildureid nii k. klp. kui ka r. klp. tarvis. Eesmärgiks on neil ülitäpsa automaattule saavutamine.

Venelased lähevad veel kaugemale. Nad laiendavad sniperi mõiste igale meisters võitlejale omal erialal. Krasnaja Zvezda's nr. 283, 09.12.32. kirjutab Isotov lenduritest sniperitest, nii hävitajate juhtidena kui ka pommipildujatena. Isotov seab üles kategoorilise nõude: „Hävitajate eskadrillid peavad olema komplekteeritud lendur-sniperitega“.

Sähelapanu!

Möödunud aastate „Sõduri“ aastakäike müüakse järgmise hinnaga „Sõduri“ talituses (Tallinnas, Toomkooli 7):

— Aastakäigud kuni 1930. a. (s. a.)	à	60 senti;
— 1931. aastakäik	à	200 „
— 1932. „	à	400 „
— Üksik number kuni 1931. a. (s. a.)	à	10 „
— „ „ 1932. a. eest	à	15 „

Aastakäigud posti kaudu saadetakse välja tellija kulul.

Taktika alalt.**Taktikaline ülesanne nr. 2.****Tagala korraldamine kõvendatud pataljoni tegevusel.****1. Tagala korraldamisest üldiselt. Võitlejate rännakukoormatus.**

Ülesande kohaselt on pataljon ja patareid varustatud lahingurännaku alul täiel määral võitlusvahenditega ja elutarvetega. Täiendamine sündis 04.07. õhtul väeosa vooi poolt. Patüli käsutusse on antud rügemendi üks noorematest arstidest ühes vajaliku sanitarimeeskonnaga SP moodustamiseks ja kaks sanitarkaarikut.

Pataljonil seisab ees lahingurännak. Tähtsa asjaoluna esineb jalaväelaste rännakukoormatuse raskus ja kandmise viis, sest sellest oleneb jalaväe liikuvus ja suurel määral tegevuse hoogsus edaspidi lahingus. Vaatleme eraldi laskurite ja kk jao meeste koormatust.

Laskuri normaalne rännakukoormatus on järgmine: (Vt. tab. lk. 348).

Vajadusel võib anda laskurile kaasa käsigranaate, kiiver ja 1 päeva toidunorm puutumata tagavarasid. Kuid võttes arvesse käesoleva lahingurännaku iseloomu, ei ole laskurid nendega varustatud. Seega on iga laskur koormatud keskmiselt 26,2 kg, milline koormatus ei tekita raskusi rännakul.

Kk jaos on iga mees koormatud hariliku varustusega. Peale selle kuulub kk jao võitlusvahendite hulka 1 kk ja tema jaoks vajalik 1 tuleüksus laskemoona. Võttes arvesse laskemoona keskmisi vajadusi lahingus ja meeskonna poolt kandmise võimalusi, tuleb lugeda kk tuleüksuseks 800 padrunit. Need padrunid on magasinides ja viimased kandmise hõlbustamiseks paunades. Igas paunas on 4 magasinid või 100 padrunit. Kk jao varustus kantakse järgmiselt: (Vt. tab. lk. 349).

Seega kk meeste koormatus on keskmiselt 26,2—35,5 kg. Kuid võttes arvesse lahingurännaku iseloomu ja suvist olukorda, võib sihturi ja tema abi seljakotid ühes palitutega ja ajutiselt vähemalt 6 magasinipauna asetada lahinguvooi. Palitu ja seljakoti asetamisega vooi, kergeneb mehe koormatus 7,460 võrra, kusjuures on arvestatud, et koos seljakotiga pannakse vooi veekatlake, teine paar pesu, pastlad, riiete parandusmaterjal, ja varustuse nimekirja muude asjade hulgast esemeid 0,5 kg raskuses. Näeme, et vajadusel ka kk meeste koormatus ei ületa laskuri rännakukoormatust, mis ei tekita kk jagudele liikumisel erilisi raskusi.

Kompanis velskeri ja sanitaride rännakukoormatus on sama, mis laskuril, ainult puudub relvvarustus ja laskemoon, kuid selle asemel on velskeril — velskeripaun (4,1 kg) ja kahel sanitaril kummaldi üks sanitaripaun (3,2 kg). Haavatute kandraamid (2 tk.) veetakse lahinguvoois.

Sidevaatlejate varustus on nagu laskuril, puudub labidas, kuid lisavarustusena on neil rakettpistol ühes raketidega, kirves ja siganaallipud. Rühmavanema ja jaoulema varustus on nagu laskuril ja peale selle veel vile, kompas, kaarditasku ja taskulamp.

Võrreldes ülaltoodud koormatust praegu maksvaga, näeme, et esimesed on tunduvalt väiksemad. Paljude katsete ja kaalutluste tulemusena on kindel kavatsus vähendada kk tuleüksust, on nähtud vähemad magasinipaunad, mis hõlbustavad padrunitte kandmist j.n.e. Niisama on vähendatud jalaväelase normaalset koormatust, on jätetud rännakul vooi käsigranaadid, heidetud kõrvale kiiver j.n.e. On kavatsus püssi tuleüksust tõsta 120 padrunile. Peatselt ilmuva JE I osa koostamisel on arvestatud ülaltoodud asjaolusid.

Rk ja patareid meeste rännakukoormatus ei paku erilist huvi, sest nende liikumine sünnib osaliselt veovahendil ja ratsa (patareid ja saaterühmas), kuna teistel on võimalus raskeid relvi ja seljakotte asetada vooi. Nende meeste isiklik koormatus on umbkaudu sama mis laskuril.

2. Varustamine võitlusvahenditega.

Patüli III käsu p. 5 kohaselt liigub lahinguvooi iga üksuse järel. Võtame eraldi vaatluste võitlusvahendite kandmise ja varustamise küsimuse peajõududes, eelsalgas ja luursalgas.

Peajõududes on 2. (ilma ühe rühmata), 3. ja rk kompanid, patareid, sirühm ja pijagu. 2. komp. on üks rühm luursalgas.

Laskurikompani lahinguvooi koosneb uutel kaalutlustel (JE I osa) 4 vankrist. Neil veetakse:

- 1) igale kk 800 padrunit (teine tuleüksus), mis paiknevad kastides,
- 2) iga rühma kk padrunitte jaoks 1 laadimismasin,
- 3) igale püssimehele 60 padrunit, mis paiknevad kastides, padrunid pidemetes,

Jrk. Nr.	Asjade nimetus	Arv	Keskm. kaal kg	M ä r k u s i	
Relvvarustus ja laskemoon.					
1	Vene jalaväe vintpüss täägiga ¹⁾	1	4,635	¹⁾ Kui varustuses inglise püss, siis: a) püss täägi ja täägitupega 4,935 b) puhastusnõör . . . . . 0,095 c) luku lahtivõtmise konks . 0,715 d) täägi kanderihm . . . . . 0,110 e) tuleüksus (90 lahingupadrunit ühes pidemete-ga) . . . . . 2,510 Kokku 8,365	
a)	Puhastusabinõude kompl.:	1	0,405		
	(nühis, vardapide, varda kaelus, kruvikee- raja pea ja tera, õonekaitse, padrunipesa kaitse, õlitops õliga — kokku 0,305 kg, pu- hastuspulgad, kaltsud ja hoidekotike — kokku 100 g).				
b)	Püssirihm presendist ühes 2 rihmakeesega .	1	0,135		
c)	Tuleüksus (120 lahingupadrunit pidemetes)	1	2 940		
	Kokku		8,115		
Inseneriline, gaasikaitse- ja sanitarvarustus.					
2	Väike labidas	1	0,960		
3	Gaasitorbik	1	1,400		
4	Haavasidumise pakike	1	0,050		
	Kokku		2,410		
Rakmed.					
5	Vöörihm	1	0,250		
6	Rännakurakmed 1 kompl.:				
a)	Seljakott eesti tüüpi (ühes õla-, kiivri- palitu- ja katlakese sidumise rihmadega) .	1	1,150		
b)	Padrunitaskud nahast	2	0,540		
c)	Tagavara padrunitasku presendist	1	0,130		
d)	Täägitupp nahast	1	0,075		
e)	Labida tohl	1	0,210		
f)	Käsigranaadi kandepesad	2	0,035		
	Kokku		2,390		
Riided.					
7	Palitu	1	3,700		
8	Suvipluus	1	0,470		
9	Püksid	1	0,860		
10	Suvmüts märgiga	1	0,240		
	Kokku		5,270		
Jalatsid.					
11	a) Poolsaapad ²⁾	1	1,700	²⁾ Kui varustuses poolsaabaste ase- mel säärsaapad (2,200 kg), siis jalatsid 2,650 kg.	
12	b) Pastlad, maa-	1	0,450		
	Sääresidemed	1	0,380		
	Kokku		2,530		
Pesu.					
13	Särke	2	0,600		
14	Aluspükse	2	0,650		
15	Käterätik	1	0,110		
16	Taskurätte	2	0,060		
17	Jalarätte (või sokid)	2	0,260		
	Kokku		1,680		
Mitmesugused asjad.					
18	Välikatlake vasest (riidest kattega)	1	0,705		
19	Veepudel klaasist, ühes pudelipesaga, veega täidetult	1	1,710		
20	Lusikas	1	0,020		
21	Kruus	1	0,100		
22	Riiete ja rakmete parandusmaterjal (niit, nõe- lad, lapid, nõöbid, haagid, traat, nõör j. m.)		0,150		
23	Seep, saapamääre, hambahari ja -pulber, ha- bemenuga ja pintsel, taskunuga, kell, pliats, paber, tuletikud, paberossid (tubak)		0,290		
	Kokku		2,975		
Toiduained.³⁾					
24	Leib		0,800	³⁾ Vajadusel antakse kaasa 1 päeva puutumata tagavarad (kuivikud, konservid ja sool), siis toiduai- nete kaal 2,362 kg.	
25	Suhkur		0,035		
26	Kohvi või tee		0,015		
	Kokku		0,850		
	Üldse kokku ⁴⁾		26,220	⁴⁾ Vajadusel kantakse: Kiiver . . . . . 1,400 Kaitse käsigr. „Lemon“ . 0,450 Pealetungi käsigr. (saksa) 0,682	

Jrk nr.	Mehe amet	Kk varustus		Harilik varustus		Kokku kaal kg	Märkusi
		Nimetus	Kaal kg	Nimetus	Kaal kg		
TEGEVTOIMKOND.							
1.	Jaotilem	—	—	Nagu laskuril, ainult puuduvad käsigranaadi kandepesad	26,185	26,185	1)Jao koosseis vastab JE I osas toodud koosseisule.
2.	Sihturi abi	Tagavararaud . . . . . Tagavaraosade karp . . . . . Tööriistade karp . . . . . Veekott . . . . . Puhastusvarras . . . . . Puhastusmaterjal	4,755 0,640 0,860 0,715 0,250 0,100 7,320	Nagu laskuril, ainult puuduvad käsigranaadi kandepesad	26,185	33,505	
3.	Sihtur	Kerge kuulipilduja . . . . . Optiline sihik . . . . . Päratugi . . . . . Väike magasinipaun	9,320 1,055 0,770 3,460 14,605	Nagu laskuril, ainult puuduvad relvvarustus, laskemoon, täägitupp, padrunitaskud ja käsigranaadi kandepesad	17,325	32,030	
4.	Nr. 3	Kaks magasinipauna (4, 3) . . . . . Veekott	8,6 0,715 9,315	Nagu laskuril puuduvad käsigr. kandepesad	26,185	35,500	
5.	Nr. 4	"	9,315	"	26,185	35,500	
TAGAVARATOIMKOND.							
6.	Nr. 5	Kaks magasinipauna	8,6	Nagu laskuril, ainult puuduvad käsigranaadi kandepesad	26,185	34,785	
7.	Nr. 6	"	8,6	"	26,185	34,785	
8.	Nr. 7	"	8,6	"	26,185	34,785	
9.	Jaotilema abi	"	—	"	26,185	26,185	

- 4) 1½ tuleüksust käsigranaate laskuritele,
- 5) valgustus- ja signaalraketid,
- 6) pistoli padrunid,
- 7) kk tagavaraosade ja abinõude minimaalsed lahingukomplektid (tüüp C ja D),
- 8) pionerivarustus, iga kk jao peale üks labidas, kirves, kõblas j.n.e.,
- 9) 2 kanderaami j.n.e.

Iga veovahendi keskmine koormatuse kaal on alla 200 kg.

Käesoleva lahingurännaku alul asetatakse kompani lahinguvooi magasinipaunad, peale 1 igas jaos ja sihturi ja tema abi seljakotid ja palitud. Kk ja väike osa laskemoona kantakse seljas, mille tõttu on võimalik igal ajal kk astuda tegevusse.

Rk kompanis liiguvad rk vankrid rühma koosseisus, kuna padrunivankrid on koondatud kompani sappa. Viimastel veetakse tagavara laskemoona rk ja püssidele.

Patarei laskemoon paikneb suurtükkide

eelikutes, laskemoona kastides ja nende eelikutes ja harilikkudel ühehobuse vankritel. Laskemoona vankrid liiguvad 3. kompani vooi sabas.

Peajõudude täiendamine laskemoonaga sünnib rügemendi vooist. Rügement ja grupp saadavad selleks otstarbeks osa oma lahinguvooist sama teed mööda, mille kaudu liigub III/9. rügement.

Eelsalgas on 1. kompani, 1 rk rühm, 1 pijagu ja 1 kerge suurtükk. Eelpatrullis liigub I rühm, tema iga kk jagu on asetanud oma seljakotid ja palitud kompani vooi ja kannab ühes kk ja tema juure kuuluva 1 tuleüksuse laskemoona. Rk rühmas paiknevad rk vankritel, kuna 1. komp. II ja III rühma-des on vankritel kk jagude tagavaratoimkonna magasinipaunad ja tegevtoimkonna seljakotid ja palitud. Andmete saabumisel vastase lähedusest võtavad ka tagavaratoimkonnad selga magasinipaunad ja asetavad vankritele oma seljakotid ja palitud, mille

järele kompani lahinguvoor võib maha jääda ja paikneda varjatult, moodustades kompani LP.

Suurtükiga on saadetud kaasa üks laskemoona kast. Laskemoona kasti ette on rakendatud 6 hobust, mis võimaldab temale samasuguse liikumise kui suurtükil.

Luursalga koosseisu kuulub 2 rattarühma, 2 sarühma, 2 pijagu ja 1 j. rühm 2/III pat.

Jalaväe rühma ja pijao veoks on antud kolm veoautot. Jalaväe rühma jaoks on nendel autodel peale relva juure kuuluva 1 tuleüksuse veel kaasa antud 4 kasti püssi ja 1 kast kk padruneid. Niisama on veoauto dele asetatud täiendavalt laskemoona rattarühmade jaoks. Kõik see laskemoon muidu veetakse kompani lahinguvooris, kuid arvestades luursalga suurt liikuvust, osutub vajalikuks selle laskemoona edasitoimetamine autodel.

Autodele asetatud täiendava laskemoonaga on võimalus moodustada LP luursalgale. Nendele autodele jäetakse ka seljakotid ja palitid, kui j. rühm astub lahingusse.

3. Varustamine elutarvetega.

Pataljon ööbis Kärksi raioonis, asetunud parema puhkuse võimaldamiseks laialt taludes. Väeosade juures asusid nende voorid. Enne väljaastumist anti kell 0300—0400 inimestele soe hommikusöök. Selleks sõitis köök ühes toiduvankriga allüksuste juure ja andis välja sooja söögi ja päevase normi leiba. Väljaastumise eel olid toidetud ja joodetud ka hobused.

III pataljoni ülema käsu p. 9 kohaselt kogunevad kompanite ja patareid majandusvankrid ühisesse kolonni ja v. a. o. K. juhatusel läbibstavad Kärksi teederisti kell 0600, olles seega umbes 1½ tunni võrra tagapool peajõudude lõppu. Üksuste majandusvankrite koondamine ühisesse kolonni on käesolevas olukorras täiesti vajalik. Nende vankrite jätmine kompanite juure suurendaks viimaste rännakkolonnade pikkust, oleks tülilik ja võiks esile tuua asjata kaotusi, kuna kaugemale tahapoole jätmise raskendaks kompanitel nende juhtimist ja korraldamist. On ju enamvähem kindel, et lõunasöök on võimalik anda välja õhtul, seega seni voor ei ole vajalik kompanitele.

05.07. peale on arvatud pataljonile juure antud osadest toidule rattarühmade köögi juure 2 sarühma ja 2 pijagu, kuna ülejäänud pijaod, siderühm ja pataljoni staap — rk kompani juure.

V. a. o. K. korraldab voori liikumist, mis vajadusel sünnib hüpetena või hajutult.

Reeglina on maksev nõue, et voor peab suutma kaitsta vähemate vaenlaste osade kallal tungide vastu. Seetõttu on vajalik voori meeskonna alaline valmisolek ja hea vaatlus teel. Niisama peab voori meeskond suutma parandada vähemaid vigastusi või kõrvaldada takistusi teedel.

Lõunasöögi valmistamise kohta teatab pataljon täiendavalt, sest olukord ei ole väljaastumisel niivõrt selge, et võiks näha ette toidu jagamiseks aega. Selliseks ajaks võib ehk olla jõudmine Matpera raiooni, kust tuleb oodata rügüli korraldusi, kuid selleks soodus olukord võib avaneda ka palju hiljem.

4. Sanitaarala korraldamine.

Peajõudude kolonnis asuvad kompanite ja patareide velskerid ja sanitarid oma üksuse kolonni lõpus, nende kanderaamid — lahinguvoori vankritel. Pataljoni käsutusse antud rügemendi üks noorematest arstidest ühes oma sanitarmeeskonnaga ja kahe sanitarkaarikuga liigub peajõudude saabas, andes seal vajalikku arstiabi ja võttes tarbekorral haigeid ja haavatuid sanitarkaarikutele. Suvisel rännakul palava ilmaga võib eriti oodata inimeste nõrkemisi.

Eelsalgas on esialgu üks kanderaam ühes kolme sanitariga eelpatrulli juures, kuna velsker ja kompani teine ja rk kanderaamid ühes meeskondadega — eelsalga südamikus. Haavatute kandmisel on enamikus tegevusel 3 meest, neist üks sanitarpaunaga, kes annab esialgset arstiabi ja aitab kanda, ja kaks harilikku kandjat. Lahingu tekkimisel velsker moodustab HP ja korraldab kolme kanderaamiga haavatute väljaandmist ja esialgset arstiabi andmist. Vajadusel kasutatakse haavatute veoks sanitarkaarikuid või kompani tühje vankreid.

Luursalgas korraldab esialgset arstiabi andmist rattakompani velsker ühes sanitaridega. 2. kompani annab oma rühmale kaasa ühe kanderaami meeskonnaga. Haavatute tagasiveoks kasutatakse võimalikult veoautot, kui nad on vabad inimeste veost. III pataljoni osade lähenemisel luursalgale kasutatakse evakuatsiooni teostamiseks sanitarkaarikuid ja kompani vankreid.

Võitluse puhkemisel võib pataljoni arst asuda ettepoole peajõudude kolonni ja seal moodustada SP. Haavatute evakuatsioon suunatakse käesoleval juhtumil raudteele, selleks abistab III pataljoni vajadusel sidumisalga veovahendid või nihutatakse evakuatsiooni vagunid raudteel võimalusel lähemale rindele.

I. K.

Dessantoperatsioonid ja dessantide vastu võitlemine.*)

Kolonel A. Parv ja leitnant H. Roots.

II. DESSANTIDE VASTU VÕITLEMINE.

6. ÜLDALUSED.

Dessantide vastu võitlemine kujutab endast rannakaitse tähtsamat osa.

Rannakaitseks nimetatakse „kõigi abinõude koostööd, mis on koondatud antud ranniku raiooni ja tema lähedalasuvasse rannavete piirkonda ja mis on eriliselt määratud nende vahetuks kaitseks kallaletungi vastu merelt, kui põhisuunast, õhust ja mõnikord ka maa poolt.“¹⁾

Rannakaitseks kuuluvad väga mitmekesised võitlusvahendid, mida võime grupeerida järgmiselt:

- passiivsed võitlusvahendid,
- aktiivsed võitlusvahendid ja
- abi võitlusvahendid.²⁾

Esimese grupi moodustavad: 1) rannasuurtükivägi, 2) miinid ja 3) mitmesugused tõkked ja takistused. Seda gruppi võime nimetada ühtlasi põhigrupiks, sest normaalselt selle grupi vahendid moodustavad endast rannakaitse võitlusvahendite alalise ja peamise massi.

Teise grupi moodustavad aktiivsed võitlusvahendid: 1) rannakaitse laevad, 2) maaväeosad ja 3) lennukid. Teises grupis nimetatud võitlusvahendid ei ole rannakaitseks kuuluvuse mõttes tüübilised: nad võivad seal esineda ja võivad ka mitte esineda. Rannakaitse organisatsiooni kuuluvate lahingulaevade all ei tule mõista mitte laevastikku kui niisugust, vaid ainult rannakaitse laevu.

Kolmandasse gruppi kuuluvad mitmesugused abivahendid esimese kahe grupi võitlusvahendite teenimiseks. Need on: vaatluspostid, luureabinõud, helgiheitjad, sidevahendid, korrigeerimise lennukid, traalerid, moondamine, gaasikaitse j.n.e.

Eelpoolnimetatud rannakaitse võitlusvahendite abil teostataksegi dessantide vastu võitlemine. Täheb, aktiivsete võitlusvahenditega (v. a. maaväeosad) võime dessanti hävitada juba tema alguses. Passiivsed võitlusvahendid ja maaväeosad astuvad vaid siis tegevusse, kui vastane on nende mõjupiirkonda jõudnud.

Siit võib järeldada, et dessanti võib hävitada neljal juhul, nimelt: 1) dessant hävitatakse tema jõudude koondamise ja pealelaadimise ajajärgul, 2) dessantlaevastik hävitatakse merel, 3) dessant hävitatakse tema maabumisel ja 4) dessant hävitatakse harilikus maismaa lahingus.

7. DESSANTIDE VASTU VÕITLEMINE DESSANTOPERATSIOONI MITMESUGUSTEL FAASIDEL.

a) Dessandi paljastamine.

„Dessandi paljastamine on luure ülesanne.“³⁾ Luuret teostavad lennukid, allveelaevad, destroyerid, torpeedopaadid j.n.e.

Kaugeluuret teostavad peamiselt lennukid ja allveelaevad, millised saadetakse vaenlase laevastiku baaside ja sadamate raioonidesse. Nende

ülesanne on avastada vastase ettevalmistusetööd, koondatavate jõudude umbkaudne suurus, dessandi liikumise algus ja esialgne suund.

Suure tähtsuse kaugeluures omandab ka agentuurluurevõrk. Arvestades seda, et dessandi ettevalmistusetööd kestavad kaua, võib oletada, et agentuurluure kaudu läheb korda teada saada vähemalt vastase kavatsust dessanti korraldada.

Luuret oma ranniku läheduses toimetavad lennukid, õhulaevad, aerostaadid, laevad ja rannikule ülesseatud vaatluspostid. Lähedamaa luure ülesanne on selgitada dessantlaevastiku suurus, arvatav maajõudude suurus, dessandi liikumise suund ja maabumise raioon.

Vastavalt luure tulemustele korraldatakse dessantide vastu võitlemine.

b. Võitlus dessandiga koondamise ja laevadele laadimise ajajärgul.

Kui on läinud korda avastada vastase jõudude koondamist laevastiku baaside ja sadamate raioonidesse või nende laadimist laevadele, siis võetakse ette kallaletung dessantvägedele. See on initsiaaliivi enda kätte kiskumine.

Kallaletungi sel ajajärgul korraldatakse peamiselt õhujõududega. Koondatud dessantvägede massid, laevad, eriti vägedega laaditud transportlaevad, on headeks märkideks lennuväele. Laevad, asudes sadamates, ei saa manööverdamisega end kaitsta, mille tõttu massiline lennuväe löök võib anda suuri tulemusi. Kallaletung baasidele ja sadamatele võib teostamist leida ka laevadega, nimelt allveelaevadega ja torpeedopaatidega. See kallaletung võib seotud olla kallaletungiga õhust. Käsikäes esimese kallaletungiga vastase dessantvägedele, hakatakse korraldama ka oma rannakaitset dessantide vastu võitlemise seisukohast.

Nimelt koondatakse maajõude ja lennuväge tähtsamatesse mereäärsetesse raioonidesse, asetatakse välja miine ja kaitsevõrke, kuna rannasuurtükivägi asub lahinguväljusse.

d. Võitlus dessandiga merel.

Võitlusest dessandiga merel võtavad osa laevastik ja lennuvägi.

Saades teada vastase dessantlaevastiku väljumisest, peab kaitsja igal juhul võtma ette kallaletungi dessandi hävitamiseks.

Esimese löögi annavad lennukid ja allveelaevad, missugused asetatakse positsioonile vaenlase laevasõiduteede lähedusesse. Aeglaselt liikuvad, vägedega laaditud transportlaevad on

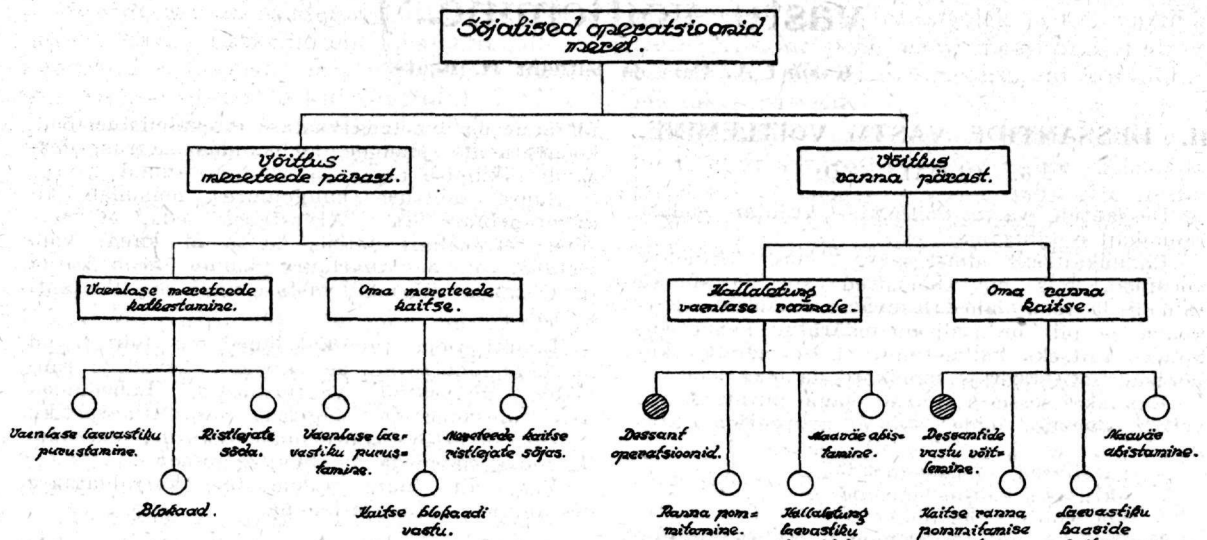
*) Vt. „Sõdur“ nr.nr. 5, 6, 7/8 s. a.

1) L. Nikolajev. „Organizatsija i bojevaja dejatelnost beregovoï oboronõ“. 1929.

2) Kv. lendur kol.-ltn. A. Steinberg. „Lennuväe kasutamine dessant-operatsioonide vastu võitlemisel“. Tallinn, 1932. Lhk. 2.

3) „Lahingueeskiri“ 1932, lhk. 145.

Sõjalised operatsioonid merel.

suurepäralised märgid allveelaevadele ja lennukitele.

Saadetakse välja ka destroyerite ja torpeedopaatide koondisi ristlejate saatel, missugused peavad takistama vastase liikumist merel.

Laevastiku peajõudude ülesanne sel ajajärgul on vastase dessandi hävitamine. Siin tuleb arvestada seda, et vastane oma laevastiku peajõud saab kaitse peajõudude blokeerimiseks. Tähendab kaitse laevastik peab astuma võitlusesse vastase peajõududega. Kõrvale põigelda lahingust on ebaõige. „Võitlust tuleb pidada otsustavalt, minnes välja riskantsete manöövritega.“*)

Koos laevastiku peajõudude lahinguga peab andma löögi ka lennuväe peajõudude mass. Lennuväe rünnakuid ei teostata ühekordselt, vaid neid korratakse.

Kui kaitse peajõududel on korda läinud läbi murda blokaadist või vastase laevastik purustada ja tema lahingulaevad on jõudnud dessant-laevastikule suurtükitele kaugusele, siis võib öelda, et dessandi saatus on otsustatud.

Üksikud laevad, ka väiksemad ja üksikõik millised laevade koondised, kohtades dessant-laevastikku, peavad seda atakeerima ilma korraldust ootamata.

Kui vastasel siiski läks korda läheneda kaitse rannikule, siis atakeerivad teda rasked pommitus- ja torpeedokandjad lennukid. Ühtlasi alarmeeritakse hävitajad võitluseks vastase luurelennukitega. Rannapatareid valmistuvad ette võitluseks vaenlase laevadega.

Rannapatareid, mille suurtükide laskeulatus võrdub laevastiku laskeulatusele, avavad kohe tule niipea kui dessantlaevastik on jõudnud nende tulepiirkonda.

Keskmise- ja lähedamaa võitluse patareide meeskonnad asuvad kaitsehitistes, olles valmis iga silmapilk asuma suurtükide juurde.

Maaväed ja eriosad (tankid, soomusautod, keemilised j.n.e. osad) hargnevad moondatult.

*) „Bojevoi ustav vojennomorskikh sil RKKK“. 1930, lhk. 163.

Esijärgu osad võtavad sisse seisukohad ähvardatava ranniku, asetades üles väiksema kalibrilisi suurtükke, kuulipildujaid j.n.e. Varuosad asuvad ettenähtud teedesõlmedele, kusjuures võetakse tarvitusele kõik abinõud nende kiireks paiskamiseks ohtlikku raiooni. Maalennukid seavad end valmis vastase ründamiseks. Igasugune tegevus teostatakse moondatult.

e. Võitlus dessandiga tema maabumisel.

Maabumise moment on üks soodsamaid dessandi hävitamiseks. Kõik võitlusvahendid maabumiskoha ranniku ja rannavete raionis peavad sellest võitlusest osa võtma.

Otsustav võitlus peab algama juba vastase maabumise ettevalmistusega, eriti ajal, kui vastane pole veel suutnud korraldada küllaldaselt kaitset ja alles hargneb.

Võitluses maabuvate osade esimese ešeloniga tuleb võtta tule alla eeskätt mereväe osad, sest need on dessandi edaspidise arenemise korraldajad ja side loojad.

Suure tähtsuse dessandi vastu võitlemisel maabumise momendil omandab maastik.

Kui maastik on lahtine, lage, taimevaene, madal ja hästi vaadeldav merelt, siis on see kaitse seisukohast väga halb. Siis viiakse kaitsejoon rannast kaugemale ja maabuvad osad ei leia rannikul ühtegi vastast.

Kui maastik on kinnine, künkline ja heade moondamisvõimalustega, siis võtavad dessandi vastu võitlemisest osa peamiselt rannasuurtükivägi, liikuvad patareid ja lennuvägi. Väljasuurtükivägi asetatakse siis tihti lahtistele positsioonidele ja kaotuste vältimiseks on nad sunnitud vahetama sageli positsioone.

Juhul, kui rannapatareid on vaikima sunnitud, võivad laevad eriti lahingulaevad, rannale läheneda, sest praegusaja lahingulaevadele ei ole ei väljakahurid ega ka haubitsad kardetavad.

Kui maastik on kohane kaitseks, pakkudes soodsaid varjumis- ja tulistamisvõimalusi, siis asetatakse rannakaitseosad võimalikult lähemale randjoonele. Siinjuures tuleb kasutada laevastiku nõrkust, tema väikest tabavust lask-

misel kinniste märkide pihta. Seda võimaldab moondamine. Kui kaitsjad ei ole võtnud moondamist tõsiselt, siis on kaotused väga suured, sest nähtavate märkide pihta laskmisel on laevastiku suurtükivägi väga täppis. Kui arvestada seda, et ühel lahingulaeval on kuni kaksteist 12" suurtükki ja palju teisi väiksemaid suurtükke, siis võib öelda, et lahingulaevade tuletoetus on väga mõjuv. Siin peab alla kriipsutama ka suurt moraalselt efekti, mis võib vapustada ka kõige vapraimad osi, kes ei ole harjunud viibima meresuurtükivägi tule all. Kui siia arvestada ka vastase lennuväe massilisi lööke, siis võib öelda, et kaitsja olukorda võib päästa ainult osav moondamine.

Suurt takistust vastase maajõududele pakuvad traattõkked, mis Dardanellide operatsiooni kogemustel asetatakse vette. Rannale üles seatud tõkked pühitakse harilikult laevastiku suurtükivägi varsti ära.

Kui vastane on suutnud vallutada ranna ja tungib edasi sisemaale, siis saadab kaitsja oma varud tegevusse. Nagu eelpool öeldud, omandab varude kasutamisel suure tähtsuse kiirus. Sellepärast asetatakse varud võimalikult liikuvatele abinõudele. Et takistada varude koondamist ning nende kasutamist, võtab vastase laevastik tule alla võimalikud koondamise raioonid (metsad, teederistid j.n.e.), teed ja sillad.

Kui vastane on tunginud sedavõrt kaugele rannast, et ta asub juba väljaspool oma laevastiku tuletoetuse ulatust, siis võtab lahingutegevus harilikult mandrilahingu ilme ja võitlus vastasega organiseeritakse ja teostatakse üldistel alustel. Kuid ka siin jääb maksma põhimõte, et mida kiiremini ette võtta vastukallaletung, seda rohkem võimalusi on vastase merre paiskamiseks, sest ajaviitmisega kasvab vastase vägi.

Vastukallaletungil tuleb ära lõigata eeskätt vastase taandumisteed rannale, kusjuures suurtükivägi oma takistustuledega püüab sulgeda dessandi ühendusteid merega. Otsustavaid tulemusi võivad siin seega anda löögid tiibadele, s. o. haaramine mere poolt. Kui kaitsjal ei lähe korda vastase dessanti merre paisata, siis peab tema tõkestama dessandi edasitungi kõigi abinõudega.

f. Võitlus dessandiga tema laadimiseltagasi laevadele.

„Edukas vastukallaletung lõpeb jälitamise- ga, mille eesmärgiks on dessandi lõplik hävitamine, enne kui ta on suutnud end päästa laevadele.“*)

Jälitaja tegevus põhjeneb siin kiirusel ja alalisel survele vastasele, mis eriti tähtis on sellepärast, et taanduvad osad on harilikult demoraliseeritud.

Dessandi jälitamine peab sündima võimalikult laial rindel, vastase ühe või mõlema tiiva haaramisega mere poolt. Haaramine peab võimaldama ära lõigata taandumisteed, et vastane täielikult ümber piirata.

Kui vastasel on siiski läinud korda välja jõuda rannale, siis on kõige otsustavam silmapilk tema asumine paatidesse. Sel momendil nõrgeneb vastupanu, võivad tekkida segadused ja vastase osad võivad hävineda täielikult.

Dessandi jälitamisest võtavad osa ka kauge- laske suurtükivägi, lennukid ja rk saaterühmad.

Suure tähtsuse dessandi jälitamisel omandavad side ja koostöö väeliikide ja väeosade vahel. Seda saavutatakse sel teel, et kõik väsimatult edasi tungivad ja et juhtide komandopunktid võimalikult ettepoole valitakse.

Vastase dessandi tagasitõmbumine võib sündida ka ilma erilise surveta. Harilikult teostatakse seda ööpimeduse, kunstliku udu ja suitsu kattel, kusjuures vastane võtab kõik abinõud tarvitusele, et näidata nagu oleksid kõik osad kohal. Sellepärast on vastase taandumise õigeaegne paljastamine olulise tähtsusega. Andmeid selle kohta muretsevad võitlevad osad ja ohuluure.

Kui on kindlaks tehtud, et vastane on ilma surveta taandunud, algab jälitamine üldistel alustel.

LÕPPSÕNA.

Maailmasõja kogemused tõendavad, et rinde stabiliseerumine on paratamatu nähe tuleviku- sõjas.

Vastased, pugeses mitmesaja kilomeetri pikkuselt maa alla, on sunnitud pidama kurnavat ja pikaajalist võitlust. Kaasaja kõrgelt arenenud tehnika soodustab pealetungitegevust, kuid ta võimaldab edukalt tagasi lüüa ka kõik läbi- murdekatsed rindelt. Vastaste tiivahaaramise manöövrid lõpevad sellega, et rinne jõuab välja mererannale. Edaspidist tiivahaaramist võimaldavad vaid dessantoperatsioonid.

Meie oludes toetub rinne merre juba sõja esimestel päevadel.

Vaatamata hävitusstrateegiale rajatud vastase kiirele pealetungile võib teatavatel olukordadel rinne sõja alul peatuma jääda juba Narva jõe joonele, kui suuremale looduslikule takistusele. Vastane, kes tahab kiiresti edasi pääseda kuid kelle läbimurdekatsed rindelt ebaõnnestuvad, peab ette võtma dessantoperatsiooni tiivahaaramise eesmärgiga. Nii võib oodata vastase dessantoperatsiooni meie oludes juba sõja algpäevil. Soome laht võimaldab teostada tiivahaaramise eesmärkidega dessantoperatsioone kogu sõjategevuse kestvusel.

Laiialatuslikuma eesmärgiga dessantoperatsioon võib suunatud olla meie riigi pealinnale — Tallinna vallutamiseks. Tallinnasse on koondatud meie riigi valitsemise ja kaitsevõime juhtimise keskorganid, suuremad tööstused, teedeesõlmed, sõja- ja kaubasadamad j.n.e., mille tõttu ta on tundelikumaid punkte meie riigi territooriumil. Tallinna kaotamine annab selle tõttu meie riigile suure materjaalse ja moraalse hoobi.

Operatsioonide abistamiseks Tallinna all või tegevusevabaduse tagamiseks Läänemerele võib vastane ette võtta dessantoperatsioone ka meie Läänemere saartele — Saare-, Hiiumaa- ja Muhu- maale.

Dessantoperatsioonid on seega möödapääsematud nähted tulevikusõjas, eriti meie oludes.

Nagu eelpool nägime, on dessantoperatsioon väga komplitseeritud ettevõtte. Kogu tema kestvusel peab punase joonena läbi käima koostöö nõue maa- ja merejõudude vahel, mida abistavad õhujõud. Maa-, mere- ja õhujõudude koostöö omandab suure tähtsuse ka dessantide vastu võitlemisel.

Koostöö küsimus on üks raskemaid sõjategevusel üldse, kuid eriti valusaks muutub ta nende kolme eritingimustes teotsevate elementide liitmisel ühise eesmärgi saavutamiseks.

*) „Lahingueeskiri“ 1932, lhk. 146.

„Koostööd organiseerib iga juht...“ *) Selle organiseerimise aluseks on väeliikide ja osade omaduste ja võimete tundmine.

*) „Lahingueeskiri“ 1932, lhk. 6.

Järelikult on dessantoperatsioonide korraldamisel ja dessantide vastu võitlemisel maa-, mere- ja õhujõudude vastastikune tundmaõppimine, side loomine ning alalised koostöö harjutused juba rahu ajal väga suure tähtsusega. (Lõpp.)

Relvad ja jalavägi.

Ainus mõistlik kirjutis desarmeerimise alal.

Autor: A. P. Herbert. Tõlkes: V. A.

Minul on alati vaidlused naisega ja ka teiste naissoost isikutega küsimuse üle, kas on sõda õigustatud või mitte, kas on inimlik pommitada lennukitelt või ei, ning alljärgnev kirjutis andis minule tihti peale argumente, mis minule kindla võidu töid.

Tõlkisin selle kirjutise autori soovil (vaata viimaseid ridu) ning lootuses, et ta paljudele aitab nagu minulgi „kodusõjas“ võitjana lahinguväljale jääda.

*

Ennem kui suured härrad Genfis oma hullu võidujooksu desarmeerimise alal jätkavad, tahtsin paar sõna ütelda vaese õnnistatud jalaväe heaks, kelle häält, nagu harilikult, jälle ei arvestatud.

Kaua enne Maailmasõja lõppu leidsid suured juhid, et jalavägi on väga kasulik ja tähtis, ning mis veel tähtsam, leiti, et jalavägi ei oma lõpmata vastupanu, sest kui nõuti, et jalavägi läheks läbi traattõketest marulise kuulipilduja tule alla, ei suutnud ta oma ülesandeid täita. Sellepärast sõja lõpul pandi tööle targemaid mehhi ning mõeldi välja viise, kuidas teha sõda hädaohutuks jalaväele. Leiutati tanke jalamehe kaitseks, mis tegid maatasu traattõkete ja hävitasid kuulipildujaid, valmistades jalaväele ette ilusaid siledaid teid pealetungide ajal. Jalamehi kaeti gaasimaskidega ja gaasikindlate ülikondadega. Tarvitati rohkem kahureid, rohkem gaasi, rohkem inimesi ning veel rohkem lennukeid. Ja kõik vaid selleks, et võimaldada jalaväele hädaohutut, segamatut marssimist Berliini, Pariisi või Londoni. Vanasti jalavägi pidi kõik ise tegema, nüüd oli aga kena ja sümpaatne tööjaotus läbi viidud.

Seega, moderniseeritud ning mehhaniseeritud sõda oli õige mõnus jalaväele. Kui vaenlase lennukid lendasid üle meie kaevikutest, laagritest või kasarmutest, olles teel kaitseta linnade pommitamiseks, ma ei mäleta, et keegi meie seast rindel oleks karjunud: „Ahoi! Pilduge pommid siin alla!“ Vastupidi, meie olime väga rõõmsad, mõeldes, et need pommid visatakse kuskil mujal alla ja, olgem otsekohesed, meil oli ükskõik kus see sünnib. Tõesti, kui üldse sõda peaks tulema, on väga vähe vahet suurte pommide pildumisest kaitseta eraisikute või kaitseta jalaväe pihta.

Võttes asja tõsiselt, esimene pommipildumise võte on isegi vist õiglasem, sest, ex hypotesi, jalavägi koosneb rahva meessoost koorekihist. Pommide pildumisel aga linnadele alati on võimalik, et tabatakse ka neid eraisikuid, kes on süüdi sõja tekkimises.

Nii on siis asjad jalaväe suhtes. Läänud sõja lõpus öeldi, et tulevikus on sõda peamiselt masinate ja teaduse asi, ning jalaväe osa sõjas saab olema õige väike. Hädaohutum koht sõjas, öeldi, saavad olema kaevikud. Ja mina mäletan selgesti, kuidas meie rõõmustasime neid ennustusi kuuldes.

Nüüd aga paistab, et Genf soovib kustutada terve selle kasuliku töö. Tehakse õige teravat vahet kaitse ning pealetungi relvade vahel, ning viimased, räägitakse, on vaja hävitada. Lennukid olevat pealetungi vahendid siis, kui nad viskavad pomme eraisikutele ja politikameestele pähe, kuid niipea kui pommid langevad vahvatele sõduritele, nad loetakse kaitsevahenditeks. Kui sarnane jaotus läbi viiakse, saavad jälle need, kes sõda organiseerisid, rahulikult lõunataa klubides ja kõik pommid koondatakse jalaväele. See on kahtlemata tagurpidi minek.

Siid tankid. Siin on ettepanekud veel imeilumad. Tankid (ehk vähemalt mõned tankid) hääletati pealetungi relvadeks, ning „eksperdid“ teevad koomilisi määrusi tanki tonnaasi kohta, millest ülemines ilus süütu kaitserelv muutub hädaohutlikuks pealetungi relvaks. Ma palun kõiki matemaatika eksperte, mis koondatud Genfi ruumes või mujal, tähelepanelikult uurida tankide ajalugu. Tank, nagu mainisin juba enne, on leiutatud jalaväe kaitsemiseks, seega väeliigi kaitsemiseks, kelle kallale tungitakse sõjas kõige enam. Sellepärast on tank tähtsamad kaitserelvi. Kuulates Genfi seletusi ja otsuseid võiks teha järelduse, et hädaohutlikumaid rüütleid keskajal olid need, kellel oli kõige raskem soomus, kuid see on vale.

Tankide kaotamisega ei vähene verevalamine kaevikutes ja ei lähe sõda kergemaks, vaid ümberpöörduvalt.

Seni töötati mõistlikus suunas, püüdes muuta kaevikute sõda kahevõitluseks tankide vahel, mille tagajärjel lõpeks sõda vaheraha ehk rahuga, kuid nüüd paistab, et terve ülesanne teatakse jälle veeretada vaese vana jalaväe õlgadele ja jalamehel tuleb jälle õppida ümberkäimist püssi ja täägipa. Kuid, karjan, see ei vähenda verevalamist, vaid suurendab.

Kui keelatakse lennukilt pommitamised (sama hästi võiks keelata laskmist kahureist), rakendatakse rohkem kahureid jalaväe hävitamiseks ja see on kõik.

Ning kui keelatakse kahurid, püssid, lennukid, tankid ja kõik teised „pealetungi“ relvad, leiame siiski vana vaese jalaväe magamas mudas kaitsevallide taga ning laskmas vjbudest nooltega ning torgates üksteist odadega.

Ja sõjahädaoht on veel hirmsam kui enne, sest niipea kui beebi, nii öelda, antakse tagasi jalaväe kätte, ei karda enam rahulikud eraisikud sõda, ja võib jälle juhtuda, et sõda algab ilma tõsise põhjusega. Praegusel demokraatlikul ajal teab aga eraisik väga hästi, et kui ta on küllalt rumal sõda provotseerima — ta saab pommitatud, mürgitatud, blokeeritud j.n.e.

Ja miks siis eraisikud ei peaks kannatama oma tegude tagajärjel, vaid vaene õnnistatud jalavägi — sellest ma ei suuda aru saada.

Igasugused ärritatud kõnelused ühe või teise relva kaotamisest on tingitud vaid sellest, et praegu eraisikud saavad väga hästi aru, milliseid hädaohte toob neile üks või teine relv sõja puhul.

Mina pole ühtegi protesti lugenud jalaväe kasutamise kohta sõjas, ning mina teen siin seda esimesena. Kaotage ära jalavägi ja sõda on tõesti kadunud. Kui see võimata, tehke sõda veel hirmsamaks kui ta praegu on, ning juhtige tema relvad kaitseta kapitali ja kaitseta eraisikute vastu. Siis hoiate nende mõistuse niisuguses normaalses ja tervislikus olukorras, et sõda iialgi ei kordu enam.

See on möödaminnes, ainuke mõistlik kirjutis, mis olen lugenud desarmeerimise üle. Loodan, et ta saab tõlgitud teistesse keeltesse, milised on arusaadavad Genfis.“*)

*) Käesolev kirjutis ilmus „The Journal of the Royal Air Force College“ vol. XII, Nr. 2. 1932. a.

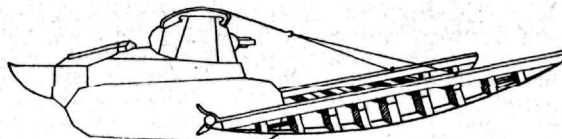
Sõjatehnika alalt.

Lahingumasina tehnilisest arengust.

Ajajärk 1926. a. kuni tänapäevani.

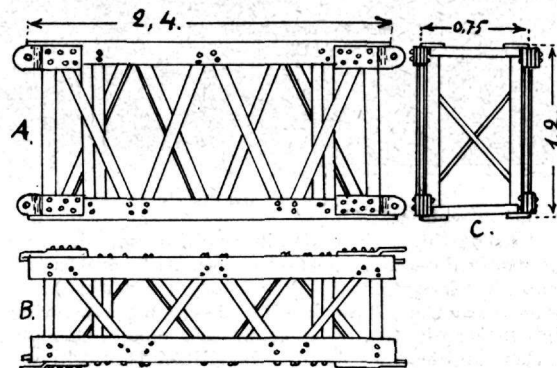
Tankide projekteerimise juures on suure tähtsusega nende läbipääsu küsimus liikumisel. Selle probleemi lahendamise otsingud algasid juba Maailmasõjast ja on kestnud kuni tänapäevani, kuid lõplikku lahendust pole veel leitud. Tankide tegevust takistavad kaunis tugevasti sügavad ja laiad kraavid, veekogud, rabad ja sood. Oma iseloomult on need tõkked väga mitmekesised ja nende ületamiseks nõutakse tankilt omadusi, mis diametraalselt üksteisele vastu käivad. Rabade ja soode ületamiseks on vaja tank, mis kaalult võimalikult kerge. Seda on võimalik saavutada ainult tanki mootude ja soomuse paksuse vähendamisega. Vastavalt neile vähendamistele nõrgestub tanki vastupidavus vaenlase tulele ja kraavidest ülepääsu võime. Ümberpöörduvalt, kraavidest ülepääsu võime tõstmiseks tuleb suurendada tanki mootusid, mis tanki raskeks teeb ja seega vähendab tema läbipääsu võimeid soodest ja rabadest. Kuivad kraavid, vaatamata nende sügavusele ja laiuusele, suuremaid takistusi tankide tegevusele ei või sünnitada, sest jalaväe või pioneeride abiga pääsevad neist tankid võrdlemisi kergesti üle. Hoopis teine lugu on kraavidega, mis veega täidetud, kanalitega, ojade, jõgede ja järvedega. Tankid võivad ületada kraavid 1,5—5 m laiuse ja veekogud 0,5—1 m sügavuseni. Läbipääsu võime on olemas ära mõistagi tanki tüübist (kerge, keskmine või raske). Igasugused läbipääsude tegemised, sildade ehitamised j.n.e. kõrvalabiga, on seotud teatud ajakuluga, mille tankide rünnakul määratu tähtsus, sest kogu pealetung tankide toetuse ajutise katkenemisega võib nurjuda. Järelikult on vajalik, et tankid ise, ilma kõrvalabita, kõne all olevatest takistustest üle pääseks. Probleemi taheti lahendada kantavate sildadega, millega varustati teatud arv tanke. Neid silde konstrueeriti palju ja mitmekesiseid. Joonisel nr. 1 on toodud üks prantsuse sildadest. Seda silda kandis harilik kerge Renault tank. Sild võimaldas ülepääsu kraavidest kuni 6 m laiuseni. Keskmised ja rasked tankid neid silde kasutada ei saa, sest nende kandejõud on selleks liiga väikene.

Katsetati veel mitmesuguseid köissilde j.n.e., kuid praktilist kasutamist nad siiski ei leidnud. Inglise katsetasid ka mitmesuguseid kanta-

Joon. nr. 1.

vaid silde ilma suuremate tulemusteta. Nad kavatsesid valmistada erilisi pioneeritanke, mille ülesandeks pidi olema muuseas ka sildade ehitamine ja miiniväljade traalimine. Katsetamiseks kasutasid nad Maailmasõjast päritolevaid tanke M V kahe tärniga. Tank kandis silda, mis koosnes üksikutest osadest (vermidest). Joonisel nr. 2 on näidatud üks kantava silda osa

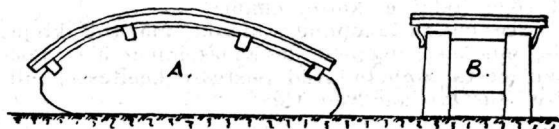

Joon. nr. 2.

(verm), mille kõrgus 1,2 m, laius 0,70 ja pikkus 2,4 m. Joonisel nr. 2 A-ga on märgitud silda küljevaade, B-ga plaanis ja C-ga eest. Silla osad olid nii ehitatud, et neid võis kergesti

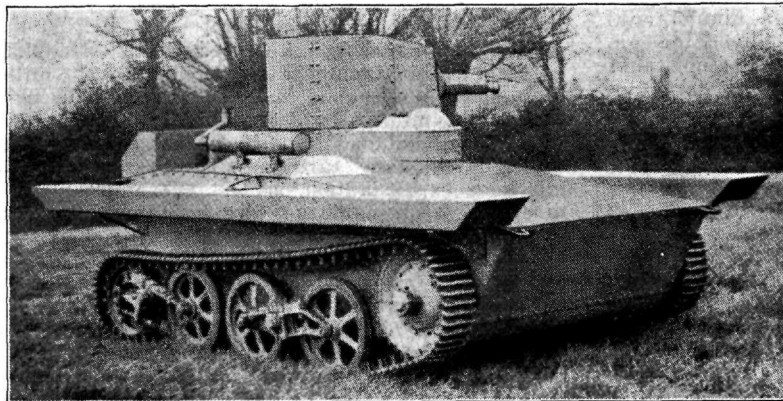

ilma pikema aja kuluta ühendada. Silla osa (verm) kaalus 600 kg. 20 m pikkuse silla ehitamine võttis aega ainult ühe minuti. Sügavatest, kuid mitte liiga laiadest kraavidest taheti ülepääse teha tankide abil, mis lasti kraavi põhja ja millele peale oli kinnitatud sild. (Joon. nr. 3.)

Joon. nr. 3.

Olgugi, et katsed andsid võrdlemisi häid tulemusi, kuid siiski tankidel kantavad sillad ei kindlustanud neile ülepääse kõigist takistustest. Tankide massi takistustest üleminekuks pole kirjeldatud sillad küllalt tugevad. Tankidele kindlate ülepääsude valmistamine tõsisematest takistustest tänapäevani on jäänud ikkagi pioneeride või mõne teise abiväe ülesandeks. Pioneerid sellel alal on suuri edusamme teinud. Näiteks katsetel 1927. a. inglise pioneerid valmistasid puupukkidest tankidele jõest ülepääsu, mille laius oli 15 m ja sügavus 1,5 m, ühe minuti jooksul (aja arvestus esimese pionieri kaldale ilmumisest kuni tanki ülemineku alguseni). Igatahes tankidel kantavad sillad pole annud veel neid tulemusi, mis neilt loodetakse. Olgu siiski tähendatud, et neid katsete tulemusi hinnatakse rohkem tuleviku sõja seisukohalt. Võimalik, et hinnang on ehk veidi karm. Isiklikult arvan, et positsioonisõjas ka tulevikus tankidel kantavad sillad mängivad suurt osa, juhul, kui tehnika mõne uudisega ei üllata.

Joon. nr. 4.

Mis puutub miiniväljade traalimisse, siis olid katsete tulemused inglased täiesti rahuldavad. Traalides kasutasid inglased samuti tanki M V kahe tärniga. Tanki ette 4–5 m kauguselt kinnitati rull, mis koosnes kahest osast. Iga osa kaalus umbes üks tonn. Harilikkude tankivastaste miinide plahvatused (4 kg tugevat lõhkeainet) polnud ohtlikud ei traalerile ega meeskonnale, olgugi et õhusurvega plahvatustest tanki esimene ots veidi tõusis. Palju katseid tehti ka mitmesuguste transport, side, dessant j. n. e. tankidega, kuid levinemist nad ei leidnud, välja arvatud sidetankid. Nagu alul tä-

hendasin, kuivad kraavid kui tõkked ei sünnita tankidele suuremaid raskusi üleminekul, sest läbipääsude tegemine neist on võrdlemisi kerge isegi vastase tule all. Tänapäeva tankettide kaal on niivõrt väike, et nad võivad läbi minna soodest ja rabadest, kust ainult üksikud jalamehed läbi pääsevad. Näib, et ka sood ja rabad tankidele nende tegevuses enam suuremaid takistusi ei sünnita. Looduslikkudest tõketest on veel veekogud, mis tankide tegevust piiravad. Probleemi lahendust, kuidas veekogusid võita, otsiti kahes suunas, nimelt püüti konstrueerida tank, mis kas ujumise või põhja mööda ronimisega pidi veekogust üle saama. Tehniliselt on võimalik konstrueerida veealust tanki, kuid praktiliselt tema kasutamine lahingumasina on kaunis küsitav. Selleks, et tank laskuks veekogu põhja ja seal võiks ronida, peab ta kaalult raske olema. Kui aga niisugune tank veest välja ronib, on tema tegevus suure kaalu tõttu tugevasti piiratud. Seni igatahes säärast tanki, kui lahingumasinat, pole valmistatud. Omal ajal olid kuuldused, et inglased kasutasid Saksa laevade ülestõstmiseks allveetanke. See võib olla, kuid lahingumasinat nad küll polnud. Rohkem reaalena paistab ujuv tank. Praegusel ajal on enam-vähem praktilist kasutamist leidnud Ameerika „Christie“ ja Inglise „Garden-Loyd“ ujuvad tankid. Joonisel nr. 4 on toodud „Garden-Loyd“ (Amphibia) uuem ujuv tank. Konstruktiivselt pole see tank veel kaugeltki täiuslik. Kõige pealt tema soomuskate on nõrk (vertikaal-plaadid 9 mm ja teised 6 mm). Pontoonid, mis tanki ujumisel tasakaalus ja vee peal hoiavad, on läbistatavad harilikkudest püssikuulidest igasuguselt kauguselt. Ujudes on küll pontoonid vee all, seega kaitstud püssikuulide vastu (veest väljas on ainult torn relvaga), kuid kuivale maale tulles, läbistavad

kuulid pontoonid, mille tagajärjel uuesti veekogust üle ujumine rohkem kui küsitavaks muutub. Tank võib seisvas vees ujuda kiirusega kuni 9 km tunnis. Kuival maal tegutsemisel on see tank nõrgem, kui harilikud „Garden-Loyd“ tüübilised. Ta liikumiskiirus on vähem, soomus nõrgem, ronimisvõime halvem jne. Tanki vindid (propelleerid) pole ka kaitstud. Kaevikutes ronimisel võivad need vindid kannatada ja kõlbmatuks muutuda. Näib, et peale tanki esimese lahingu kuival maal, on tema ujumine kaunis küsitav. Pealiskaudsel vaatlusel paistab, et tänapäeva ujuv tank

pole veel kaugeltki tõsine lahingumasin. Ta on veel eksperimentide perioodis. Kahtlemata ta areneb, konstruktiivselt laieneb ja tulevikus muutub tõsiseks relvaks, kuid praegu on ta veel lapsekingades ja teda kui tõsist lahingumasinat vaevalt tuleb arvestada. Kuivamaa tankidega teda võrrelda oleks ekslik, seda rohkem veel eelistada. Nende muretsemine oleks ehk varajane. Kuigi ujuvad tankid pole veel täiuslikud, näitavad nad siiski, et tankidega veekogude võitmise probleemi lahendus on võtnud õige suuna. Veekogud pole tankidele enam niisuguseks tõkkeks, nagu nad olid Maailmasõja

päevil. Vaevalt leidub põhjusi oletada, et ligemas tulevikus ei ilmu täiesti ajakohane ujuv tank.

Eelpool puudutasime lühidalt ka neid tanke, mis määratud teatud mõttes kõrvaliste ülesannete täitmiseks (pioneri, transport, traaler, desant j. n. e. tankid). Katsed nende tankidega andsid rahuldavaid tulemusi, siiski nende valmistamine ja sõjavägede varustamine säärase masinatega on tagaplaanile jäetud vähemalt

rahuajal. Nähtavasti on see lõbu niivõrt kallid, et temast on sunnitud loobuma, isegi suurriigid, kelle kasutada hästi arenenud tööstus ja suured majanduslikud võimalused.

Kokkuvõetult eriliste ülesannetega tankid on tänapäev veel katsetamise perioodis.

Alates 1926. a. on puht lahingumasinad suuri edusamme teinud. Kõigepealt on nende liikumiskiirus tõusnud kuni soovitava kõrguseni.

J. L.

(Järgneb.)

Eesti Ülikooli prof. A. Tammekann Eesti iseseisvuse võimalust eitamas.

Käesoleva kuu algul läbistas eesti ajakirjandust sõnum, et Tartu üliõpilaskonna edustus oma koosolekul 1. märtsil s. a. võttis vastu resolutsiooni, milles mõistetakse hukka prof. A. Tammekann'i tegevus „Looduse“ kirjastusel ilmunud koguteoses „Maailma maad ja rahvad“ (vihk 18, lhk. 2279) artikli avaldamises, milles eitavalt suhtutakse Eesti iseseisvuse võimalusse. Häälteusel oli resolutsiooni poolt 16, vastu ei ühtegi ja erapooletuid 2 esindajat — Vene ja Saksa väemusrahvuste esindajad. Viimane asjaolu on väga iseloomulik terves selles loos.

Toome lähemaks selgituseks siinkohal väljavõtte nimetatud artiklist, mis järgmine:

„Eesti on seega üks väiksemaid iseseisvaid riiklikke moodustusi Euroopas, kuigi just mitte kõige väiksem. Eriti väike on Eesti rahvaarv, mis näib olevat peaaegu liiga väike iseseisva riigi jaoks. Küll on olemas maailmas mitugi veel väiksema rahvaarvuga iseseisvat riiki, na-

gu Euroopas Albaania, Luksemburg, Island, Danzigi vabalinn j. t. Kesk- ja Lõuna-Ameerikas Dominikaani vabariik, Honduras, Costarica, Nikaragua, Panama ja Parakuai riigid või Aasias Mongoolia ja Tannu-Tuva nõukogude vabariik. Need väikeriigid on aga enamasti kas õige algelisel kultuurilisel järjel ja mõnest suuremast riigist majanduslikult sõltuvad, või siis on neil mõne suurema riigiga ühise päritoluga rahvas ja ühine keel, mis teeb nende kultuuriliste tarvete rahuldamise lihtsaks ja hõlpsasti teostatavaks. Nii on just lugu Euroopas Luksemburgi, Danzigi, Lichtensteini ja teiste väikeriikidega, teatud määrani ka Kesk- ja Lõuna-Ameerika väikeriikidega, kus kirjakeeleks on hispaania keel. Eestis on aga, lugu, kahjuks, ebasoodsam. Eestlased moodustavad omaette keelega rahva, kes on suutnud küll arendada omakeele kooli ja kirjanduse, kuid kelle vähene arv hakkab tegema takistusi kõigi kultuuritarvete rahuldamiselo. Peame kas neist loobuma, surudes endid teadlikult madalamale kultuuritasemele, või siis toetuma kultuuriliselt mõnele suuremale rahvale ja keelele.“

Igasugused kommentariid on siin liigsed.
—ts.

SUUR PARAAD.

(parabel)

Sõjajumala Marsi nimelise kuu esimesi päevi. Juba neljandat päeva kestavad vahetpidamata intensiivsed sõjamängud siniste ja roheliste vahel. Viis rohelist armeed võitlevad nelja sinise armee vastu. Mõlematel pooltel on külluses tehnika tippsaavutisi, moodsaid relvi ja võitlusvahendeid.

„Sinise poole kolmas armee on peale ägedaid võitlusi asunud uutele positsioonidele. Roheliste kolmas armee on saanud ülesande löögiga Alfa suunas Omega linna peale, vallutades see ja välja tungida siniste tagalasse, kaasa aidates siniste peajõudude täieliseks piiramiseks ja hävitamiseks.“ Need on viimased teated sõjamängust, mis äsja ette kandis kolonel Keegi. Kolonel lahkus. —

Silmi ette kerkib vaheldusrikas pilt tehnika saavutistest, lõpmata arv masinaid, askeldavaid inimesi, kellel teaduse ja teadmiste helk otsa ees; igaüks on täie andumusega oma masina juures. Nad on kui sipelgad, kes oma kuhila ladumisel ei tee tegemist teiseaga, vaid kannab oma koormat — kuuse ehk männa okast,

et seda paigutada õigesse kohta. Ka sipelgas ei näe muud, kui oma kandami, ja, et teekond on pikk, siis on temal aega mõtlemiseks, mida kõike küll sellest okkast teha saaks ja milleks teda kasutada võiks. Nii ka tehnika rakendamises. Igaüks neist askeldavaist inimesist leidis uusi vourusi omas masinas; igaüks lisas kruvikesi, vedrukesi, plaadikesi, traati, — muutis osade mõtte j. n. e. ja leidis iga kord, et nüüd see masinake on tehnika tippsaavutis, on sensatsioon. Äkki need askeldajad leidsid, et nende tehnikat ei vääristada küllalt õiglaselt — nende teened on väga suured: igaüks nendest toob peatpööritava ja täiusliku muudatuse sõjapidamises. Kui neid ei võeta arvesse, läheb riik ja rahvas hukka, sest ainult nemad on uuema aja sõjaväe tugi ja alus. Nad hüüdsid: „Victoria ex machina“. Et neid oli lõpmata palju, siis tõusis suur müra ja kära, oli kuulda kirjutusmasinate klõbisemist, trüki ladumist, lehepoiste hõikeid, sõnakaid vaieusi ja isegi ägedat sõimu tehnika eriteenistuste vahel.

Maailmasõja suurtest pingutustest väsinud

ja Olympia kõrgustel uinakus viibiv vana Mars ärkas sellest kärast. Ta vaatas alla, nägi seda askeldavat inimperet ja hõõrudes silmi, jäi tüki ajaks mõttesse.

„Mina, vana kooli sõjamees, pean nüüd vist ennast ümber orienteerima ja laskma tarvitusele võtta kõigi selle inimajude saavutuste krempeli!” oli tema esimene mõte. „Tulevikus need hõelad viivad kindlasti lahinguväljale selle kraami. Vaja siiski korraldada neile paraadi ja anda oma otsus. Ka prestiiž nõuab seda.”

Jumalaväärilise meeletuletusena sähvatas väik kõuepilvest ja kostis kõue raksatus. Sellele järgnes õudne vaikus. Siis kostis Marsi kare sõjamehelik hää: „Welled, homme lõunapaiku on suur paraad: igauks teist saab väärilise tunnustuse.”

Täis rõõmu tehnika-vaimud pugesis oma masinatessse. „On tulnud tund, kus tehakse tasa ülekoos — Mars ise määrab uue lahinguvälja kuninga relvliikide vahel!” oli nende askeldavate inimeste arvamine ja igauks neist lootis, et lahinguvälja kuninga tiitli omandab just tema masin-relvik. Siis algas uus tehnika võidukäik sõjaväljal. Homseks olgu kõik hiilgavas korras. Ega vana Mars kiituses kitsi ei ole — tehnika on vesi tema veskile.

Mars oli kaua eemal olnud oma kaaslastest ja paladiinidest. Ta soovis neid kõiki näha paraadil. Neile saadeti kutse, nagu praegusel ajal atašeed saavad kutsed paraadile. Kutsututest olgu nimetatud prominentsemad: Aleksander, Caesar, Hannibal, Friedrich Suur, Cingis-Chan, Gustav Adolf, Napoleon, vana Moltke ja teised — nagu päevalehed tavaliselt kirjutavad paraadide kohta. Nende teiste hulgas oli austava kutse saanud ka vana Vauban.

Järgmisel päeval ilmusid Mars ja kutsutud täpsalt, nagu distsiplineeritud sõdurid kunagi ja asusid poodiumile. Mars oli heas tujus ja käitles lahkest kõiki kutsutuid. Leheneegrid (kus need ei puudu!) olid ka pugunud poodiumile ja, püüdes teha erilist meehead Marsile, edvistsid demonstratiivselt oma šaragooniga arvates, et nad on väga vaimukad. — Nii Hannibalist tähendasid, et „tema elevandid andsid ilusa mati kolme käiguga,” Napoleonist — et „Austerliits oli meisterlikult välja mängitud suur šlam.” Veel oli kuulda lauseid, kus esinesid sõnad — game, knock-out, fairplay j.n.e. Ka Caesar ei pääsenud komplimentidest: „Vastane sai kuiva Alesia väravate kaitsel.” — Marsi staabiülema hakkas piinlik ja ta keelas nendele vastandamist. „Siiski,” mõtles ta, „praegusel ajal tuleb arvestada ka Marsil avalikku arvamist.” Temale meeletus üks äsjä asetleidnud poleemika ja sellepärast pöördes näo paraadivälja poole, lausus leheneegritele kuuldavalt: „Inimene jääb truuks oma tähele; Euroopa täheks on härg. Härg on ka tehnika täheks. Vaimu täheks on lõvi. Euroopas on praegu mõjul härg.” Staabiülema, viibates astroloogiale, püüdis anda uue kirjutusaine leheneegritele, lootuses, et sellel alal nemad on rohkem kodus ja kasutades seda leheveergudel, toovad vähem kahju sõja-asjandusele, kui targutustega asjust, millest neil ei ole taipu.

Paraadiplatsi poodium kihas kõiksugustest isikutest: kutsutuist ja veel rohkem kutsumatuist. Siin olid in corpore „Oberkriegsraat”, sõjanõukogud ja isegi maailmasõjaaegseist nõupidamistest osavõtnud isikud. Eespool, paraadi-

väljal seisid surmvaikusel välväed oma tehnilises rüüs. Relvliikide sõdurid tervitasid Marsi Rooma kombel, tõstes käe lootussädemega silmis, et leiavad täna lõpuliku tunnustuse vana Marsi enda käest ja et täna määratakse uus lahinguvälja kuningas relvliikide vahel. — Põnevusega oodatakse Marsi otsust.

Esimenesena esines lennuvägi. Öhu eskadrillid tõusid õhku vägeva mootorimürinaga. Tehti kukerkuute, niitvaid lende, pilluti pomme, tulistati kuulipildujatest, pildistati Marssi ja minuti jooksul anti temale värsked ülesvõtte. — Lennuvägi esines hiilgavas vormis. Teda kadestati. — Niitval lennul tulistas jalaväe kolonni, — kuid üks mees kolonnis jäi külmavereleiseks, tulistas püssist ja kuulidest tabatud lennukid prantsatasid maasse... — Võimas mootorimürin kestis edasi: lennukeid oli palju. Mars käsutas välja vihma, tuule ja lõpuks udu. Mootori mürin vaibus järkjärgult ja lõpuks, udu tules, vaikus täielikult. Lennuväe etendus oli läbi. Lennuvägi oli kurb, et lõpp ei olnud efektne.

Teisena ilmuvad tankid, tanketid, soomusmasinad. „Darius vedas omi hobustega,” tähendas keegi Aleksandri läheduses. — Uskumata kiirusega risti-rästi üle välja kihutades ja tulistades liikusid need teraskongid. Paistab, et inimhingele ei ole pääsmist selliste riistapuude eest. Kadestatakse ja juba loetakse soomusosi lahinguvälja kuningaks. Kuid Mars laseb esile kerkida nende ees väikesel mudoajal ja siin oligi tankidel stopp — nad ei saa üle. Kümme tanki katsusid üle minna, kuid kadusid porisse. — Siis kostis mürin: osa tanke oli sattunud miinidele ja osa hävitati kiirlaskjatest suurtükkidest. Udu ja suits katsid maa. Tankid ei leidnud õiget teed. Üks matemaatikas tugev sõjaväelane „rechenschieberil” tegi arvestusi; suitsus ja udus on tabamusi vähem 90%. Ei ole näha teesid ega märke. Mõruda näoga ronisid välja oma teraskongidest bensiinist lõhnavad tankistid. Higised, väsinud. Nende näost oli näha, et neil oli kadunud lootus saada lahinguvälja kuningaks.

Marsi käeliigutusel ilmus paraadiväljale kerge-, raske- ja super-raske suurtükivägi Palju torusid: toru toru kõrval. Sealsamas laskemoonamäed. Ta esines vahetpidamata tulega, korraldas barragéi tulerulli, tõkestustuld. Osa torusid oli vägede käsutuses, osa otseseks toetuseks j.n.e. Mürskude lõhkemised muutsid maapinna lehterväljaks.

Selle tule kattel sammus jalamees uhkelt. Äkki nägi oma ees väikest tõkkeribakest, mida suurtükivägi suitsus ja gaasi udus ei näinud. Siis kostis lühidane kuulipilduja ragin ja seda uhkelt sammunud meest ei olnud enam.

Vana Mars käsutas välja 100 toru ja käskis igast ühest lasta 100 pauku ühe veel püsti seisva posti pihta. Suurtükiväelaste peres järgnes suurem sõnavõtmine, kas need torud on otseseks toetuseks või Marsi käsutuses, nagu sellest ripuks laskmise edu. Tehakse mõõtmisi teodolliitidega, arvutatakse valemite järgi; arvutuste rägastik; targutatakse. Äkki keset targutusi kõlas esimene pauk; siis tihenesid paugud kuni lõpuks trummi põrina taoline paukude mürin täitis õhku. Lennukid saadeti tuld korrigeerima raadioga, raket- ja helksignaalidega j.n.e. Tuli lõppes. — Jäi puudu antud arvust vaid üks pauk. — „Püha Barbara!” hüüdis suurtüki-

meister. „Vaata lurjust, post seisab ikka veel! Et pidi puudu tulema ka laskemoonast. Ei suutnud vabrikud valmistada ega transport tuua!”

Vauban küsis muiates: „Kas teie rikošetee-rides ei oleks saanud tulistada, nagu mina omal ajal? Siis üks kuul oleks 3—4 korda pihtanud.” „Ei”, oli kindel vastus. „Rikošet nii edenenu ajajärgus on heidetud kolikambri. Meil on mass plus kiirus — tonnmeetrid hävitust.”

Maheda näoga pool läbipaistev olend — Phantom — ilmus sisenaga paraadiväljale, kattes selle vastiku uimastava ja meeli segava lõhnaga ja hairsuga. Rohi muutus kollaseks, isegi väike vihmauss tõmbas enese kramplikult kokku ja ta kehale ilmusid rakud. Pöörates oma koolnupealuutaolise näo poodiumi poole, Phantom irtvas kuritahtlikult ja, viibates kondise käega seljataha, kutsus sealolejad enese järgi. Vastumeelt, kummalistele eelajaloolistele olevustele sarnlevad inimkujud, mingi pikerguse nottiga näo asemel, sammusid tasa näidatun suunas. Samasugused olevused olid ka vastaspool ja relvad käes ootasid lähenevaid kolonne. Äkki tuul pöördus. Gaasi udusse sai maetud lähenev kolonn. Siis tõusis hirmus kisa ja vandumine. Nõuti seletusi. Tuli mees mustas rüüts ja rääkis rahvale arusaamatuid asju tuulte mõjust, atmosfäärilistest tingimustest j.n.e. Ta kadus.

Punane rist tuli paraadiväljale, pritsis ja tõlmutas mingisugustest riistapuudest, võttis välja indikaatorid, vaatles neid ja raporteeris Marsile, et paraadiväljal on jälle puhas. Ta protesteeris tolle musta mehe ja tema gaasi esinemise vastu. Punasel ristil olevat sellise lehkava sõjaväi si tarvitamise vastu taskus paberilipakas, millel kõikide rüütli allkirjad. See must mees oma gaasiga olevat harimata mats, nagu olid omal ajal šveitslased.

Siis ilmusid üheskoos miinipildujad, leegi-pildujad, suits, helgiheitja ja teised vähemad tehnika saavutised. Isegi elekter pugest traat-tõkkesse. Lähedal seisev keegi tundmatu tugev sõjamees sõnas, et need on rohkem kergetaalu alad; vastase murdmiseks kerge kaal nagu hästi ei sobi; konte murda saavat vaid raskekaaluga. Eriti helgiheitur kiitles, et tema kiir on mõnelegi risti rinda toonud, teisi jälle õigel ajal valgustanud tundmatutes. Üks endistest sõjapaelikutest mingipärast kõhatas ja luges harjumuse kohaselt palveid. — „Aga õhukaitse” edvistas helgiheitur. „Ootame veidi, mis ütleb ins. Poppello!” tuli kuuldavale poodiumi tagumistest ridadest.

Mars vaatas ümber. „Kas keegi enam esineda ei taha? Kus on jalavägi, ratsavägi, insenerivägi? Kus on kuulus tagala oma vori-dega?” küsis ta. — „Kõik ilmuvad, kellel midagi näidata,” raporteeris paraadi ülem.

Seal ilmusid äkki mõned kõhnad olevused — valkütüriad. Nemad hõiskasid ja kiitlesid, et nad kandvat surma — infra — ja kõigi spektrumi värvilisi hävituskiiri, bakteerijaid-spirille ja kokke ning muid saatanlikke leutisi sõjapitamiseks. „Häda vaenlasele!” hüüdsid läbilõikavalt need olevused. Nad ei näinud aga midagi. Mars muutus kannatamatuks, saatis eksperte neid olevusi uurima. Ekspertid selgitasid, et lubatavad vahendid olid veel embryo staadiumis nende kehaes. Nendele kisavatele naistele tegi suurt lõbu see, et neist lugu peetakse: ehk satuvad mõnesse lehte — kas või „Esmas-

päeva”, et mõnel nõrganärvilisel lugejal läheks judin üle keha.

Ka staabid esinesid, kandes suurt tungalt, kaarte ja plaane, dispositsioone, direktiive ja staabi töö tehnikat. Nad esinesid väljaspool võistlust teadmises, et sõna ja plaaniga löövad maha vägevama vaenlase ja hüüdsid: „Victoria on meie patroon.” Nende esinemisel sõnad „inspiratsioon”, „dispositsioon”, „kontseptsioon”, „masside sugestioon” ja palju teisi sõnu, mis lõppesid „ooniga”, hõljusid õhus. Nemad piilusid vana Moltke poole. To naeratas kolmandat korda oma sündimisest saadik. „Kõikide „oonide” kõrval ärge unustage minu sõpra Rooni ja organisatsiooni”, lausus ta kuivalt.

Juba mitmendat korda püüdis esile tükki raadio, kuid ta suruti ikka tagasi. Staabi hõlma all tal õnnestus läbi pugeda. Välkkiirelt ta avastas oma säde, lühi ja pikklaineid, audioonid, katoodid, antennid j.n.e.

Raadio-onu oli ka kohe platsis ja püüdis Marsile pähe rääkida auku, et see amatöörina algaks valmistama detektoraparaati. Isegi osade asukoha näitas kätte ja selgitas neid hüvesi mis raadio pakub. Siis, et Marsi juures rohkem poolehoidu leida, pani grammofoni-plaadi oma riistapuusse ja sealt kostis „Marlborough sõtta tõttas...” „Raadio võidukäik” oli raadio-onu iga kolmas sõna; Mars oli sellest liigutatud; ta käskis oma adjutantid viia raadio teiste sidevahendite hulka. Tee peal adjutant soovitas raadiote läbi lugeda „Reichsarchiv’i” andmetel kokkuseatud Maailmasõja ajaloo seitsmenda köite.

Kannatlikult seisid arvukad jalaväe legionid sirgetes ridades, oodates esinemise aega. „Vist on aeg ka meil minna. Plats on puhas ja esiletikkujaid enam ei ole.” — Ta paiskus laiali, demonstreerides pealetungi, esinedes noolravis, ahelikus, aetas rk positsiooni luustikuks kaitse juures, haaras vastase tiibu püüdes kooperida Cannae’d j.n.e. Hannibali viibimine poodiumil šokeeris teda esinemisel. — Jalaväe esinemisel Aleksandri ja Caesar’i kujud kasvasid võimsalt poodiumil ja särasid klassikalises iluduses. Napoleon, ümbritsetud oma marssalitest, seisis käed risti rinnal. Friedrich Suur toetas ennast kapralli kepile. — Nemad jälgisid tähelepanelikult jalaväe tööd. „Ta on muutunud.” „Vaimu ei asenda tehnika.” „Nad loodavad liiga tehnika imedele.” „Imesi teeb vaim,” tuli kuuldavale marssalite kohal. Keegi deklameeris H. Heine „Grenadeeride” viimast salmi. Moltke, oma iseloomule vastavalt, ütles kuivalt: „Mehr Manneszucht.”

Ratsavägi defileerides varjas omal vasakul tiival jalgrattureid ja hoidus neist vähe eemale; ratsa-ravis vahutasid uhked täkud. Ilusad muudrid, uhked mehed, splendid orkester, lehvivad lipukesed piikide otsas. — Tore pilt paraadil. Asja platsi ümber kogunenud rahvas hõiskas. „Õnn kaasa, ole tervitet meie lemmik! sa uhke lahinguvälja kuningana.” Teised relvliigid kadestasid ratsaväge eriti tema edu pärast õrnema soo juures ja soovisid meelsalt punastele pükstele viperust. Äkki kostis kuulipilduja raggin. Inim- ja hobusekehade hunnik. — Pöörases vihas tormasid edasi ratsanikud, vandudes kadu sellele kokutavale riistapuule. — Mida kaugemale nad tormasid, seda vähemaks muutus edasijõudvate arv ja viimane, püüdes tükki raiuda maa sees augukeses istuvat kuulipildurit,

ei märganud, kui püssitääk torgati altpoolt hobuse sisikonda — ja seal nad lamasid — ratsanik ja hobune omas traagilises lõpus. Čingis-Chan jälgis eriti tähelepanelikult ratsaväe esinemist. — Tema laskis enesele anda von Seeckti raamatut „Gedanken eines Soldaten“ ja hakkas seda lehitsema.

Siis ilmus sõdurite kogu kehva tehnilise varustusega. Nemad nimetasid endid pionerideks või sapöörideks. Nemad demonstreerisid mulatöid, labida võtteid, kirve lööke, traadi punumist, mitmesuguseid mudeleid, ehitasid varjendeid ja vedasid lihtsat sillamaterjali mudaaja suunas, millest tankid ja tanketid üle ei saanud. Hiilisid tasa selle suurtükistulest seisma jäänud posti juure ja asetades laengu, löid ta pilbasteks. Igav oli vaadata rahval seda äripäevalist tegevust peale eelmise hiilgavaid etendusi. „Kus on jäänud teie edenenu tehnika? Teie kobate ikka veel Vauban'i aegsete riistapuudega!“ irvitasid tehnilised noorurid. „Meie tehnikat loodetakse tarbekorral rekvireerida. Praegu elame raasukestest, mis meile jäetakse eelarves. Hiilgav tehnika nõuab palju raha,“ kostus vastuseks. — Vauban ja Brialmont pöörasid pilgud oma sünnimaade poole ja rahustasid seal nähtuga.

Siis demonstreeris veel indendant uut lahingurüüd. Indendant oli äsja saabunud Aldershoti õppeväljalt. See rüü oli nii pehme,

kui praeguseaja karastatud sõduri seisak. „Inetu“, hüüdsid kooris leheneegrid — avaliku arvamise esindajad, püüdes näidata, et see arvamine suudab arusaada sõjaasjandust ja tunneb huvi tema vastu.

Lõpuks palusid audientsi Marsi juures Rahvasteliit ja desarmeerimise konverents. Nemad tähendasid, et soovivad Marsile esitada ilusaid kavasid, kõige maailmakaarte Locarnosid, lepinguid, igavesi neutraliteete, konventsioone jne. Mars laskis neile adjutandi läbi öelda, et tema ei soovi peale äsja olnud etendust näha kergesisulist revüüd.

Siis oli esinemiste lõpp. Oli hiline õhtu. Kaugel ida suunas Jeholi kohal punetas taevas. Seal kostsid üksikud paugud ja hütised „Banzai“. Mars kutsus esinejad poodiumi lähedusse. Ta oli rahuldatud nähtuga. Müriseva häälega ütles oma lõppotsuse: „Iga asi, iga relvliik olgu õigel kohal. Ärgu olgu teie vahel riidu. Mehine vaim ja koostöö akkord olgu minu jüngrite lipukirjaks.“ Järgnes kõue kargatus — ülevaatuse lõpusignaali...

Kolonel Keegi raporteeris: „Sõjamängu lõpufaas. Roheliste 3. armee, edasi liikudes antud suunas, sattus siniste 3. armee poolt moodustatud kotti; järgneb järjekordne „Cannae“... Ka siin ei olnud muutust...“

F a z e t i u s.

Kaitseväe elu.

Kindralid J. Laidoner ja J. Soots Riigikaitse-Nõukogu liikmeteks.

Vabariigi Valitsus määras uude Riigikaitse Nõukogusse liikmeteks kindralleitnant J. Laidoneri ja kindralmajor J. Sootsi.

Praeguse Vabariigi Valitsuse juures töötab Riigikaitse Nõukogu Riigivanema K. Pätsu eesistumisel. Nõukogu teised liikmed on: Kaitseminister kindralmajor A. Tõnisson (abiesimees ja aruandja), välisminister A. Rei, Kohtu-siseminister A. Anderkop, Majandusminister A. Jürman, Kaitseministri abi kindralmajor P. Lill, Kaitsevägepeastaabi ülem kindralmajor J. Tõrvand (abi-aruandja) ja Kaitseliidu ülem kindralmajor J. Roska.

Nõukogu töödest võib võtta osa täieõigusliku liikmena Riigikogu Riigikaitse Komisjoni esimees, kellenä praegusel juhul on kindralmajor J. Soots.

Vabaduseristi kavaleride soodustamise eesmärgi võeti vastu Riigikogu poolt 21. veebruaril 1933. a. niisugusel kujul nagu ta esitati Vabariigi Valitsuselt, mis on avaldatud käesoleva aasta „Sõduris“ nr. 7/8 — lk. 291.

Valimiste tulemusi ohvitseride kogudes.

Tallinna lennukõue ohvitseridekogu.

Juhatusesimees — major H. Jaanson, teised liikmed — major Reissar ja kaptenid Mihkelson ja Döring. Kandidaadid — kaptenid Sepp ja Braun.

Revisjonikomisjoni liikmed — kaptenid Rokk, Parssmann ja Adof. Kandidaadid — major Kalberg ja kapten Stund.

1. suurtükiväegrupi ohvitseridekogu.

Juhatusesimees — kapten Kiviväli, teised liikmed — kapten Pajo ja leitnandid Zimmermann ja Saul. Kandidaadid — leitnandid Vimson ja Oksenberg.

Revisjonikomisjoni liikmed — leitnandid Kruuse, Eber ja Kuhlbach. Kandidaadid — major Kurg ja kv. ametnik Aren.

Kv. Ühendatud õppeasutiste ohvitseridekogu.

Juhatusesimees — major J. Mäe, teised liikmed — major V. Plato, kaptenid E. Kõiv ja O. Treufeldt. Kandidaadid — major A. Viru ja kapten M. Stern.

Revisjonikomisjoni liikmed — kolonelleitnant J. Normann, majorid E. Metstak ja J. Viburg. Kandidaadid — kaptenid J. Soe ja R. Eichvaldt.

5. suurtükiväegrupi ohvitseridekogu.

Juhatusesimees — kapten E. Greving, teised liikmed — kapten V. Veske ja leitnant

did K. Kutsar ja A. Kalt. Kandidaadid — kapten A. Mikker ja leitnant O. Limberg.

Revisjonikomisjoni liikmed — leitnandid B. Pištšenkoff, A. Puurlandt ja A. Renno. Kandidaadid — leitnandid V. Meisipuu ja E. Liiv.

8. üksiku jalaväepataljoni ohvitseridekogu.

Juhatuse esimees — major H. Stokeby, teised liikmed — kaptenid J. Soobik ja E. Schönhardt ja leitnant A. Leis. Kandidaadid — kapten M. Viikmann ja leitnant V. Verro.

Revisjonikomisjoni liikmed — major E. Sarnits ja leitnandid R. Uus ja G. Jakobson. Kandidaadid — leitnant R. Mägi ja n.-leitnant J. Järv.

Sidepataljoni ohvitseridekogu.

Juhatuse esimees — kapten J. Vingisaar, teised liikmed — kaptenid Jakobson ja Veidebach ja leitnant Deklau. Kandidaadid — leitnandid J. Pals ja Simson.

Revisjonikomisjoni liikmed — kapten Linnamägi ja leitnandid Raag ja Issako. Kandidaadid — leitnandid Lõhmussaar ja Vill.

10. üksiku jalaväepataljoni ohvitseridekogu.

Juhatuse esimees — major Ant, teised liikmed — kaptenid Ilves, Kuusk ja Pärn. Kandidaadid — kaptenid Kontse ja leitnant Hints.

Revisjonikomisjoni liikmed — leitnandid Liidja ja Russmann ja kv. ametnik Villemson. Kandidaadid — leitnandid Ambos ja Oja.

Üleajateenijate keskkogu põhikiri.

17. veebruaril kinnitati Vabariigi Valitsuselt Üleajateenijate keskkogu põhikiri, mis on avaldatud käesoleva aasta R. T. nr. 19.

Allohviteride keskkogu põhikiri sarnleb Ohvitseride keskkogu põhikirjale; keskkogu ülesandeks on kõikide üleajateenijate koondamine ühemeelseks isamaaliseks pereks, üleajateenijate seltskondliku ja kaitsevaelise kasvatus arendamise ning üleajateenijaskonnale majandusliku abi muretsemisel.

Keskkogu asukohaks on Tallinn. Otsekohest järelevalvet teostavaks ülemaks keskkogu tegevuse suhtes on Kaitseministri abi.

Kogu liikmete ja alaliste külaliste ühiseks püüdeks peab olema kogu kõrgete eesmärkide teostamine ning keskkogu väärilikkuse ja aukõrgelhoidmine. Põhikirja asendamiseks keskkogu paneb maksma kodukorra, mille võtab vastu üldkoosolek ja kinnitab kamini abi.

Keskkogul on peale harilike tegevuste toetajate liikmete veel auliikmed, keda valitakse üldkoosolekult juhatuse ettepanekul tegelikus kaitseväeteenistuses mitteseisvaist

isikuist, kellel on kasulikud teened kaitseväge või eriti üleajateenijaskonna ees. Alalisteks külalisteks on üleajateenijatekogude tegevliikmete perekonnaliikmed, ohvitserid ja kaitsevägeametnikud.

Keskkogu organiteks on: 1) üldkoosolek, 2) juhatus, 3) revisjonikomisjon ja 4) majavanem.

Keskkogu üldkoosolekust võtavad osa hääleõigusega üleajateenijatekogude esindajad ja keskkogu juhatuseliikmed. Esindaja saadetakse väeosajamalt üldkoosolekust osa võtma nagu ametialalisele läkitusele.

Kogu saadab keskkogu üldkoosolekule: ühe esindaja, kui kogus on kuni 35 tegevliiget; kaks esindajat, kui kogus on 36—60—; kolm esindajat, kui kogus on 61—85—; neli esindajat, kui kogus on 86—110—; viis esindajat, kui kogus on üle 110 tegevliikme.

Keskkogu juhatuse esimees ja abiesimees valitakse kumbki eraldi, kusjuures üks neist peab olema Tallinnas asuvast väeosast või asutisest

Liikmemaksu maksavad keskkogule: Tallinna garnisoni kuuluvate väeosade üleajateenijad — $\frac{1}{4}$, kõik teised üleajateenijatekogud — $\frac{1}{8}$ nende poolt oma liikmetelt võetud liikmemaksust.

Keskkogu saab nii riigi kui eramajades ruume, kütet ja valgustust kui kaitsevääsutas. Ruumide suuruse määrab kindlaks Kaitseminister.

Asja kinnitatud üleajateenijate keskkogu põhikirja elluviimiseks on Kaitseministril õigus anda juhtnöore.

Loodame, et selle üleriiklise üleajateenijate organi loomisega tunduvalt areneb meie kaitseväge allohviteridest koosneva juhtkonna igakülgne tegevus, nii riigikaitse kui üleajateenijate pere enda huvides, milleks soovime palju edu.

Valimiste tulemusi Pärnu garnisoni üleajateenijatekogus.

Juhatuse esimeheks valiti tagasi ohv. aset. A. Lõokene, teisteks liigeteks — veltv. K. Frosch, veltv. J. Tõnisson (endised) ja kapral N. Viik (uus). Tagavara liigeteks — veltv. G. Laur ja kapral V. Noodaper.

Revisjonikomisjoni valiti — veltveebel O. Sulp, van. allohviterid: V. Tomberg ja O. Kevardt, kapralid R. Hendrikson ja A. Krimm. Tagavara liigeteks — van. allohviterid A. Ausmann ja A. Pugal.

Majavanemaks — van. allohv. D. Lapp (endine). J. T.

Küsimus ja vastus.

X-Sõdurite Kodus antakse lõunat (supp ja praad) möödunud aastast saadik à 25 senti.

Kaitseväe üksuste köökides maksab lõuna à 28 senti. Üleajateenijad saavad päevas toiduraha 32,7 senti.

Kas on kavatsusel lõunatoidu suhtes uus normeerimine?

*

On kavatsusel uuesti normeerida, maksamahakkamisega 1. apr. 1933.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Sõjaväelised harjutused spordina Saksamaal.

Möödunud aastal moodustati Saksamaal eriline ametkond Saksa noorsoo sportlise ettevalmistuse korraldamiseks. See ettevalmistus, millele on antud nimeks „Wehrsport“ — kaitse sport — kannab ilmselt sõjaväelist laadi.

Kauguste hindamine ja esemete kättejuhatamine maastikul.

Harjutustest osavõtma määratud 16 — 21 a. vanused nooredmehed peavad vastava kutse põhjal teatud päeval ilmuma kogunemiskohta. Kogunemiskohast saadetakse nooredmehed õppustele laagritesse, milliste asupaigaks peamiselt endised manöövriväljad. Kokkukutsututele antakse välja vormiriided ja varustus.

Kolm nädalat kestva õppuse tähtsamateks elementideks on „Deutsche Zeitung“ järgi:

- 1) harjumine valju korra, täpisealsuse ja lihtsa eluviisiga, millest kõik mõnusused on eemaldatud;
- 2) füüsilised, individuaalsed ja grupi harjutused (võimlemine, osavuse arendamine, jooks, võtlused, poksimine ja ujumine);
- 3) ühised kestvusrännakud vähemalt 25 km kaugusele, 12½ kilolise kan-

damiga, kiirusega — 1 km 12 minuti jooksul. Neid norme saavutatakse järk-järgult. Harjutatakse ümber käima kaardi ja kompassiga;

- 4) meelte arendamine: kauguste hindamine, maastiku hindamine, jälgede avastamine. Oma osavuses peavad mehed jõudma nii kaugemale, et kauguste hindamisel kuni 1500 meetrini viga ei tohi olla üle 20%;
- 5) raaportid ja krokiid. Noorimehi harjutatakse kokku seadma ettekandeid ja aruandeid ühes plaanidega;
- 6) mängud maastikul, milliste otstarbeks on arendada leidlikkust, tähelepanu ja otsustusevõimet. Tehakse taandumise ja jälitamise, üllatamise ja kohtamise harjutusi. Parajatel juhtudel tutvustatakse noortelemeestele telefoniga ümberkäimist ja signaliseerimist, samuti ka sidepidamist mootorratturite või ratsanikkude abil.

Moondamisharjutustel.

Nagu näeme, ei erine kaitse sport palju sellest, mida harilikult kutsutakse sõjaväeteenistuseks — puuduvad ainult relvad ja laskeharjutused. Lex.

Kaardilugemise harjutusi maastiku-mudelil.

Saksa noormehed mundris teostamas sõjalisi harjutusi. Siin näeme seda, mida Papen asestantslerina oma kõnedes laseb paista, et ärkamine tähendaks sõjalise vaimu õhutamist... Ta sõnad: „Rahvas, kelle noorsugu on patsifistlik, määrab end kadumisele maailma ajaloost“.

Meil armastatakse vaadata niisugusele suurele liikumisele skeptiliselt. Ajakirjandus, tuues pilte neist noorist mundris, tähendab:

Kaitsesportlasi rännakuks rivistatult.

„Niisugused nad on, need saksa rahvussotsialistliku partei võitlusrühmade noorukesed, kes isegi veel endale aru ei suuda anda oma tegevusest, kuid kes nüüd teraskiivrite ja haakristidega varustatult tahavad viia „Saksamaad vastu uuele hülgusele“ (Tallinna Post nr. 10. 1933. a.). Tuletagem meelde, ka Eesti noorsugu Vabadussõjas ja eriti algpäevadel, siis peaks küll ka meil teisiti vaadatama noorsoo kasvatamisele.“

Poola Sõjaministeeriumi eelarve 1933/34. eelarve aastal.

18. jaanuaril algas Poola Seimi eelarve komisjon Sõjaministeeriumi 1933./1934. a. eelarve arutamist.

Aruandjatena pikemas kõnes esinesid Seimi abiesimees Polakievicz ja sõjaministri II abi kindral dr. Slavoj-Skladkovski.

Abiesimees Polakievicz valgustab eelarves ettenähtud rahasummade vajadust järgmistel põhjustel (kokkuvõetult):

Kui vaadelda Poola riiki sõjaväelis-politilisest asendist ja neid sündmusi, mis rahvusvahelises elus esile kerkinud 1932. a. kestel, siis tuleb jõuda veendumusele, et riigi kaitsmise ettevalmistus Poola ei või jääda taha teistest riikidest.

Vaadeldes relvastuse vähendamise konve-

rentsi töid, mis algasid 1932. a. veebruaris, ei saa meie selle töö tagajärgi hinnata kuigi optimistlikult. See konverents pole lahendanud ühtki küsimust põhimõttelikult, mis võiks iseloomustada tulevase konventsiooni ulatust, vaid vastupidi — on esile toonud uusi vaieldavaid küsimusi, näiteks Saksamaa nõudmine üheõiguslikuks relvastamiseks. Olime ja oleme praegugi arusaamisel, et see konverents ei suuda kunagi relvastumist kaotada täielikult, ta võib ainult tõsta vastastikku usaldust, mis saaks aluseks poliitilisele stabiilsusele. Meie ei tohi unustada viivukski oma riigi rasket kokkuvarisemist minevikus. Relvastuse nõrgendamisele ei või mõeldagi varem, kuni pole saadud kindlaid tagatisi julgeolekuks. Meie kuulume riikide hulka, kes

oma iseseisvuse saavutanud alles hiljuti. Meie riigi lõhkkärastamine 3-st võrrast näitab, et kaitsmise mõttes oleme taga, võrreldes teiste riikidega. Kindluste puudus piiridel, sõjalaevastiku puudus arvuliselt ja väärtuslikult, mis vastaks meie nõuetele ranniku kaitsmisel ja huvidele Baltimerel — need on tähtsamad positsioonid, mis nõuavad uutele riikidele lisakulusid peale normaalsete kaitsekulude.

Kui võrrelda meie eelarvet meie naabrite Saksamaa ja Vene sõjaväe eelarvetega, siis selgub, et see on vägagi kehv.

Saksamaa Sõjaminesteeriumi eelarve 115.000 inimese jaoks on 674.470.000 Smk., mis vastab 1423 miljoni zlotyle, kuna Poola Sõjaminesteeriumi eelarve on käesoleval aastal 1,31 protsenti ehk 11.000.000 zloty väiksem, kui möödunud aasta eelarve. (Seega oleks Poola Sõjaminesteeriumi eelarve käesoleval aastal: $1,31\% = 11.000.000$; $100\% = 839.694.656 - 11.000.000 = 828.694.656$ zloty. Saksa ametlik armee on Poola armeest väiksem kaugelt üle 100% , kuid eelarve palju suurem: $1.423.000.000 - 828.694.656 = 594.305.344$ zloty võrra. Minu arvestus. K. U.)

Üks Saksa armeelane maksab keskmiselt 5865 Smk., kuna Poola armeelane ainult 1435 Smk. või 3044 zloty. Isegi 1913. a., kui Saksamaa kõige intensiivsemalt relvastas ennast, maksis seal üks armeelane 2486 mk., nüüd aga 5865 mk.

Kuid Saksamaal peale ametliku armee on veel tsiviil-sõjaväeline armee, kes presidendi dekreediga loetud sõjaväe üldüsteemi. Arvuliselt oleks see võetuna ümmarguselt:

Stahlhelm 1.200.000 liiget; hitlerlasca 900.000; Republ. Reichsbanner 3.000.000; võimas Kyffhäuserbund 3.000.000; Reiter-Vereine — ratsasportlased 100.000; tehnilised osad 200.000; soomusosad 30.000. Peale selle veel moodustatud viimasel ajal, et vähendada töötähtaegust, n.n. „Freiwilliger Arbeitsdienst“ või vabatahtlikude töölise amet, kus aga esiplaanil sõjaväelised õppused.

Ja peale selle veel 150.000 politesi armee, kes sõjaväeliselt väljaõpetatud, moodustab Saksamaa varjatud sõjaväelise kaadri.

Kui võtta N.-Vene, siis peab ütlema, et seal on sõjaväeliseks otstarbeks määratud rahasummad varjatud. 1932. a. ametlikult avaldatud sõjaväe kulude eelarve on siiski kolossaalne, nimelt 1.478.286.000 rbl., või 6.000.000.000 zloty, mis arvates 1923.—24. aastast on hiiglasammul kasvanud; siis oli see ainult 413.406.000 rbl.

Suures enamuses kulutatakse see raha sõjaväe varustuse moderniseerimisele, lennuväe arendamisele ja soomusjõudude täiendamisele. Viimaste kohta võib võtta ainult ühe väikse näite: novembrikuu sõjavägede ülevaatusel demonstreeriti ainult Moskva ja Leningradi garnisonides 500 tanki.

Kõik ülaltoodud andmed räägivad ise enda eest selget keelt, ilma et neid kommenteerida.

Vaatamata Poola kehvale Sõjaminesteeriumi eelarvele, võrreldes Ida ja Lääne naabritega, on püütud kätte saada sõjaväe administratsiooni korrallikkust, uuemaaja ühetaolist varustust ja selle valmistamiseks kindlustamist kodumaal.

Kui süveneda 1933./1934. aasta eelarvesse, siis selgub, et erilist rõhku on pandud armee motoriseerimisele, lennuväe arendamisele, armee ümberrelvastamisele ühetüübiliste relvadega, soomusvägede laiendamisele, mereväe tehnilise varustuse täiendamisele, isikliku koosseisu väl-

jaõpetamisele sisemaa kaitsealaevastiku üksuste täiendamiseks ja uute ujuvate kaitseabinõude täiendamisele.

Üldise hindade langemise tagajärjel on suudetud Sõjaminesteeriumi eelarvet vähendada tootlustamise alal 9.500.000 zloty ehk 12% , riidevarustuse alal 930.000 zl. ehk $7,8\%$ ja vähem kokkuhoid on saavutatud veel reorganiseerimise alal, väljaarvatud side-, lennu- ja soomusväeosad, sest nende väeosade organisatsioon nõuab uuemal ajal möödapääsemata uute üksuste juure loomist vahetpidamata, millepärast nende peale ka väljaminekuid tuleb suurendada. Samuti nõuab uute üksuste organiseerimist sõjalaevastik (mere ja sisevete) ja sellepärast on viimase eelarvet 1933./34. aastal suurendatud 3,5 miljoni zloty võrra.

Üldiselt on suudetud siiski 1933./34. eelarveaastal Sõjaminesteeriumi väljaminekuid vähendada, võrreldes 1932./33. aasta eelarvega, 11.000.000 zl. või $1,31\%$ võrra.

Enne eelarve komisjoni istangu algust demonstreeris sõjainistri II abi kindral dr. Slavoj-Skladkovski komisjoni, seimi ja senati liigetele seimi hoovil tanke, autosid ja mootorrattaid.

Demonstreerimisel seletas kindral Skladkovski, et lõviosa nendest masinatest on valmistatud kodumaal, mis tunnistust annab Poola tööstuse rippuvuse vähenemist välismaast.

Esmalt demonstreeriti kodumaal valmistatud autosid ja täielikult valmistatud lennukimootorit, milline tööstus alguse saanud 1932. a. veebruaris.

Siis näidati kergest tanki T. K. (Tadeusz-Kosciuszko), mille kaal 2,5 tonni, suurepärase soomuskattega ja väga paenduv liikumisel. Selle tanki kohta tähendas kindral Skladkovski, et see on meie „hiilgus“.

T. K-le järgnes tank „Vickers“, mis kuulub läbimurde tankide liiki. Lähemal ajal hakatakse valmistama selle tanki osi kodumaal, et välja tõrjuda Inglise tanke.

Järgmisena esitati „Saurer'i“ maastiku auto, mille karosserii ja mootor valmistatud kodumaal, ainult šassii veel välismaa tööstuselt, kuid lähemal ajal asutakse 55 tk. šassii valmistamisele kodumaal.

Sellele järgnes väikse neljaistmelise sõiduauto „Fiat'i“ demonstreerimine, mille ostuhind välismaalt 7200 zl. Käesoleval aastal hakatakse selletüübilisi autosid valmistama kodumaal.

Lõpuks näidati lahtivõetavate osadega sanitaarauto „Saurer“, mille kummid valmistatud kodumaal ja omnibussi „Fiat“.

Peale demonstratsiooni ja seimi abiesimehe Polakieviczi aruannet asub kõnetooli kindral Skladkovski, kus põhjalikus kõnes selgitab Sõjaminesteeriumi kõikide tegevusalade tehnilist külge, mis seoses eelarvega. Kõnet illustreerivad paljud joonistused ja tabelid.

Materjalide valmistamise väärtus on tuntuvalt tõusnud, sellepärast relvastuse suurem osa valmistatakse kodumaal ja see valmistamine tõuseb järjekindlalt, sest välisfirmadelt on mu-retsetud litsentsid nende tööstussaaduste valmistamiseks kodumaal. Näiteks jalaväe rügementide relvastuse rahuaegseid nõudeid rahuldatakse 100% . Kerge ja keskmise suurtükiväe varustamine kõige tarvilikuga samal ulatusel on lähemate aastate küsimus.

Kodumaal valmistatava püssirohu jaoks osletakse välismaalt ainult puuvill ja tarvilikul

määril püssirohtu eeskujuks 50.000 zl. eest aastas.

Käesoleval aastal hakatakse valmistama kodumaal yperiidivastaseid maske, praegu on need katsetamisel hobustele ja koertele.

Gaasimaskidele on saadud kodumaalt tellimisi 138 miljoni zl. peale ja välismaale antud ainult 8 miljoni zl. eest.

Poola uue gaasimaski prillid ei higistu, sest on olemas kindel vahesein huulte ja prillide vahel. Mask maksab ainult 30 zl.

Lennuväe varustamise produktid valmistatakse kõik kodumaal, väljaarvatud teatud toor- resmaterjal.

Praegu on töös 500 mootorratast CWS. Kõik valmistatakse kodumaa materjalist, väljaarvatud Delco magnet.

Kodumaal valmistatud „Saurer'i" mootoreid hakatakse panema 6-tonnilistele tankidele, laia- ja kitsarööplaste mehaanilise veoga mootorva- gunitele, elektriveo seadeldisega soomusvagi- nitele ja väljõujuamadele vähese ümbertöötamise korral ka laevadele.

Valmistades poolatüübilisi autosid, saab sõ- javägi ühetüübilise auto, millel suur paremus sõjaajaks.

Sõjaväe korterite ehituse alal pannakse pea- rõhku olemasolevate hoonete korrashoiule, las- ketiirude ehitamisele ja uute hoonete ehitami- sele pealinnas, mis peavad vastama riigi pea- linna tähtsuse nõuetele, lennukiväljade ehitamisele.

Intendantuuri alal oleks abiesimehe Polakie- viczi andmeid sellega täiendada, et igakülgset katsutakse tösta sõduri toidu väärtust. Konser- vide alalhoidmist on suudetud tösta 4 aastalt

6 aastale, millega saavutatakse 0,5 miljonit zl. kokkuhoitu.

Sõjaväe tervishoiu alal on ettenähtud kõik, et vähendada haigestumisi ja selle tagajärjel surmajuhtumeid. Lähematel aastatel on ette näha teenistusse võetavate noormeeste arvu kahanemist sõja-aastatel vähese sündivuse tule- musena. Et ära hoida nekrutite vähenemist, tu- leb panna suurt rõhku inimeste tervishoiule üle riigi.

Veterinaaralal on jõutud nõnda kaugele, et hobumaterjaliga võib kodumaa toodanguga läbi saada ja seda tänu uuemaaja veterinaararsti- mise meetodile.

Puudutades sõjatööstuse toodangut, tuleb märkida, et peale oma nõuete rahuldamisest on eksporteeritud Kreekasse, Hiinasse, Eestisse ja Hedžas'i 7.000.000 zl. eest, seega eelarve see osa on täitsa rahuldav.

Sõjaväelise väljaõppe kohta peab tähendama, et nendele noormeestele, kes kaks aastat enne sundaja teenistust osa võtnud sõjaväelistest õp- pusest väljaspool sõjaväge, vähendatakse tee- nistuse aega igas relvliigis 3 kuu võrra. Ohvit- seride igasugused täienduskursused on nõnda korraldatud, et ohvitser, kes varemalt pidi ole- ma mitmesugustel tarvilikkudel kursustel kuni majori auastmeni 18 ja pool kuud, viibib niisu- gustel kursustel vaid 10 kuud, jalaväe ohvitse- rile on seda aega vähendatud 4 ja poole kuu võrra.

Lõpuks peab ütleva, et sõjavägi pole mitte ainult selleks, et oma kohust täita, vaid et ka ära teenida rahva usaldust ja armastust.

„Polska Zbrojna" 19. ja 20. jaan. 1933. a. andmetel. K. U.

Sõjakirjandust.

INGLISMAA.

THE ARMY QUARTERLY.

Jaanuar 1933. a.

1. Toimetuselt. Toimetuse arvates Briti riigikaitse komitee praegune esimees mr. Baldwin, kes olnud sellel vastutusrikkal kohal juba kümme aastat, annab tänapäeva kee- rukale maailmapoliitilisele olukorrale väga ta- bava hinnangu. „Rahvaid vaevab raskesti umb- usalduse ja mingi instinktiivse kartuse tunne oma naabrite vastu“, olevat see riigimees öelnud ühes oma m. a. novembrikuus parlamendis pee- tud kõnes. „Kõige rohkem tuntakse hirmu... hädaohu vastu õhust. Parimaks kaitseks kal- laletungi vastu õhust on teovõimeline ja aktiiv- ne lennukivägi, kuid selle olemasolu on alaliseks ning paratamatuks ähvarduseks teise riigi tsi- viilelanikkonnale“. Niikaua, kui inimene jääb iseloomult selleks, mis ta oli tänapäevani, on sõda alati võimalik. Ühes sellega püsib ka sil- mapiiril hädaohu õhust. Selle kaotamine pole siitamaani õnnestunud. Genfis on küll palju räägitud lennukite kandejõu vähendamise- st ja õhust pommitamise keelust; kui see ka teo- tuks, siis ei päästaks see meid ometi hädaohu eest õhust: teadus edeneb ja juba homme võib olla, suudetakse valmistada pomme, mis ei ole suuremad kui päffel, kuid purustamisvõimelt

ületavad kõik senituntud pommid. Keeld ei saavuta siin tagajärgi, sest pole, näiteks, mõel- dav mees, kes ei haaraks esimest kättepuutu- vat relva, kui temale kallale tungitakse. Panna täieline keeld lennukitele? See pole mõeldav, kuna teadus oma arenemiskäigus ei tunne ta- gurpidi minekut. Seega hädaohu õhust jääb püsima ja selle kartusel suurendatakse relvas- tust. Sõja vältimiseks on ainuke abinõu: mitte lasta tekkida sõja põhjusi; ja sõja põhjus- teks on mitte rasked tankid, suurekaliibrilised kahurid, pommipildujad lennukid ja allveelaev- ad, nagu tavaliselt arvatakse, vaid poliitilised, majanduslikud ja rassilised vastolud rahvaste vahel. Kuid nende kõrvaldamine ning rahu tahte kasvatamine inimkonnas on väga raskeks ülesandeks isegi praegusel ajal, kus on veel elus see põlv, mis on läbielanud viimase Maailma- sõja koledusi; seda raskemaks muutub ta tule- vikus, kus pääseb võimule uus generatsioon, kes pole küll näinud sõda, kuid omab võitlusinstinkti, mis alati on olnud inimsoo iseloomustavamaks omaduseks.“ Nii on kokkuvõtlikult mr. Baldvini mõtted praeguse poliitilise meeleolu kohta. — 2. Kol. J. D. Lavarack. Briti riigi, eriti Austraalia ja Kaugida kaitse kor- raldamine. Ühe Austraalia kindralstaabi ohvitseri mõttemõlgutusi selle küsimuse kohta. — 3. Marssal Joffre'i sõjamälestus- ed. Arvustades seda raamatut autor leiab, et

sisult ta on ühekülgne, eriti selles osas, mis käsitleb Maailmasõja sündmusi. Mitte ainult saksa, vaid tihti ka inglise ja isegi prantsuse vägede liikumised ja positsioonile asumise kirjeldused olevat ebatäpsad ja kujutatavat operatiivset ning taktikalise olukorda, nii kuidas seda kujutas omale ette ülemjuhatus, mitte aga nagu see oli tegelikult. Ka skeemidel ja kaartidel leiduvat märkus, et need on koostatud ülemjuhataja staabi luureteenistuse andmeil. Kogu raamatust saavat mulje, et marssal on siin endale ülesandeks teinud tagasi tõrjuda pärast-sõjaaegses sõjakirjanduses tema vastu tõstetud süüdistused sõjaliste operatsioonide juhtimise alal. — 4. Kindralmajor J. F. C. Fuller. Sõjalised leiutised, nende päritolu ja mõju sõjapidamisele. Maailmasõjas hakati esimest korda kasutama võitlusvahendina elektrit, sõjagaase tunti juba umbes 100 aastat tagasi, kuid kuulipilduja, tanki, allveelaeva, torpeedo ja lennuki idee on pärit väga kaugest minevikust. Mõõdus üle tuhande aasta püssirohu leiutamistest, enne kui see tähtis võitlusvahend suutis kutsuda esile revolutsiooni sõjaajanduses. Inimesele on omane tunda hirmu iga uue asja ees, mille kohta tal puuduvad oma kindlad kogemused. Kõneldakse, et ajaloo tuntuim Sparta väejuht Archidamus (elas 2300 a. tagasi), nähes esimest korda katapultit, olevat hüüdnud: „Oh Hercules, kadunud on mehe väärtus!“ Tahtes sellega vististi küll öelda, et vaprus, julgus ja osavus ei maksa midagi niisuguse võitlusvahendi ees. Umbes sellelaadiline hirm — nii arvab autor — on praegu valitsemas Genfis uute sõjaliste leiutiste ees, kuna Rahvasteliit on pannud keelu alla sõjakeemilised ja -bakterioloogilised vahendid ja kuuldavasti kavatseb seda teha ka tankide, allveelaevade ning lennukite suhtes. Oletame korraks, et see saaks teoks, kuid mis kasu tuleks sellest rahvastele ja riikidele. Keelatud relvade idee jääks ikkagi püsima, ja kui häda käes, siis võetakse nad kahtlemata tarvitusele, ükskõik mis selle kohta ka ütleks Rahvasteliit. Genfis leiab pooldamist kvalitatiivse desarmeerimise mõte, mille järele relvad jagunevad defensiivseteks ja ofensiivseteks. Neist esimesed, millele hulka kuuluvad püss, kuulipilduja ja väljasuurtükk, oleksid lubatud, kuna teised: tank, lennuk ja raske-suurtükk tuleksid ära keelata. Mis annaks niisugune desarmeerimine? Kindlasti mitte seda, mis temalt oodatakse. Defensiivsed relvad — nagu seda näitavad selgesti Maailmasõja kogemused — viivad paratamatult vastu pikale, kurnavale sõjale katkestamatute traattõkete ning kaevikute reaga stabiliseerunud rinnetel. Kaevikud on küll heaks varjeks sõdureile kuulide eest, kuid ometi nad ei suuda takistada vastase lennukite tungimast üle rinde kaugesse tagalasse, külvates surma ning hävi rahulikkude elanikkude hulka või keelata allveelaevu laskmast põhja kaubalaevu. Mida pikem sõda, seda suurem on relvade hävitusetöö. Ofensiivsed relvad lühendavad sõda: õhujõudude rünnakud linnadele ning asulatele nõrgendavad rahva võitlustahet, kuna samal ajal tankid tõrjuvad sõdurid kaevikutest välja lagedale, kus otsustub kiiremini sõja saatus. „Pikale veninud sõjas rahva füüsilised, moraalsed ja intellektuaalsed jõud on mobiliseeritud täies ulatuses, kogu tema keha, hing ja mõistus on mürgitatud sõjast; lühikese kestvusega sõjas kannatab militarism ainult keha pealne osa, kuna liha jääb terveks.“ Sellest peaks Genfis aru saadama

ning mitte keelu alla pandama just neid relvi, mille abil on võimalik lõpetada sõda — muidugi kui see peaks tulema — vähemate kannatuste ja verega. „Praegu aga soodustatakse Genfis positsioonisõda tema 1914.—1918. a. saatanlikus aupaistuses“ — nii lõpetab autor. — 5. Kapt. Liddell Hart. Mõistus ja masin. Mõtisklusi 1932. a. suviste taktikaliste õppuste puhul Inglise sõjaväes. Artiklil on järg. — 6. Leitn. O. F. Sheffield. Auastmes kõrgendamise probleem. Küsimust käsitletakse eeskätt Briti olude kohaselt. — 7. Kapt. H. A. Freeman. Mäss Kuprope saareil 1931. a. Lühikene ülevaade. — 8. Kol. R. H. Beadon. Jõu õigustamine. Mõtisklusi sõja ja rahu probleemide kohta. — 9. Malcolm Burr. Vene sõjaväe lagunemine nii nagu seda kirjeldab Trotski. Trotski arvamuse järgi distsipliin vene sõjaväes löi kõikumise kaua aega enne revolutsiooni algust. Lahingutes suuri kaotusi kannud sõjavägi oli komplekteeritud noorukete poistega ja habemetes perekonnaisadega, kellest viimastel polnud mingit lusti sõdida. Distsipliini ning andmist olevat aga nõutud endise valjusega ja sõdurite peksmised ülemuselt olnud harilikuks nähteks. Tundus selgesti sõjatüdimus ja selle olemasolu löi soodsa pinna revolutsiooniks. Viimase algades ohvitserid jagunesid kahte gruppi, ühed pooldasid revolutsiooni ja teised töötasid selle vastu ning „püühi minema sõdurite uputusega.“ Kindr. Brusiilovi arvamuse järgi umbes 15—20% ohvitseridest olevat läinud kaasa revolutsioonivooluga, 5—10% hakanud flirtima sõduritega, kuna 75% jäänud täiesti passiivseteks, mitte osates orienteeruda sündmuste käigus. Niisuguses olukorras keegi muidugi ei uskunud enam sõja edasipidamise võimalustesse, veel vähem võidusse. Oli tarvis erakordsete juhiomadustega isikut, kes oleks suutnud viia lahingusse selle demoraliseeritud massi. Tolleaegsete vene kindralite hulgas niisugust meest ei leidunud. Muide olid kõik kindralid Trotski vaenlased, mispärast nende iseloomustamisel ta on õige sapine: Aleksejeff olnud „hall keskpärasus“; Brusiilov ja Koltšak — veidi kõrgema kultuuriga kui teised; Denikin polnud mitte ilma iseloomuta, kuid esinenud selle peale vaatamata harilikku vene kindralina, kes on läbi lugenud 5—6 raamatut; Judenitšid, Dragomiitrovid, Lukomskid, kes rääkisid või ei rääkinud prantsuskeelt, purjutasid rohkem või vähem, ei kujutanud endast midagit; Kornilovit Trotski nimetab meheks, kel oli lövi süda, kuid lamba ajud (brain of a sheep) kuna suurvürsti Nikolai Nikolajevitši ta loeb meheks, kes erines teistest ainult oma kõrge kasvuga. Nii Trotski arvamused vanast vene armeest, nagu ta esines Maailmasõja viimastel aastatel. Kas ennesõja-aegne, 1914. a. armee oleks ühinenud revolutsiooniga või seda võimaldanud, seda loeb Trotski siiski küsitavaks. — 10. G. S. O. 1914. a-st. Peatused rännakutel ja lüpsid. Autor eelistab lühikesi ja sagedamini korraldatud peatusi kestvamatele ning harvemini korraldatud peatustele. See arvamused põhjendavad sõjakogemustel ja rahuajal läbitehtud sellesuliste katsete tulemustel. — 11. Major A. L. Pemberton. Suurtükk väikekalibriliste tulerehvade vastu. Ajalooandmeid igivanast võistlusest nende kahe relvtüübi vahel. Ka praegu polevat see võistlus veel lõppenud; suurtükk pidavat veel tublisti suurendama oma manööverdamise võimet ja tule

paenduvust, kui ta tahtvat võistelda väikekaalibriliste tulereelvadega. — 12. Hilary Levin. M ä s s. Veste Briti Burmast. — 13. Kapt. Chubb. N u h k. Veste Nigeriast.

SOOME.

SUOMEN SOTILASAIKAKAUSLEHTI.

Nr. 1 — 1933.

1. Suuskurosade kaitse- ja viivituslahing. Kolleit. Tiiainen. Artiklis autor alul võrdleb üldse kaitsele asumise viise suvel ja talvel. Ta mainib, et Soome tüübilisel ebatasasel maastikul kaitsja loomulikult valib seisukohad kõrgustikel, põllu- ja niiduaartel, kust algab mets, et saavutada avaramat laske- ja vaatlusalat. Tavaliselt need kõrgustikud ei moodusta vastupanurinde suunas pidevat ahe-likku, vaid on lahutatud üksteisest madalamate orgudega, mis sageli metsata ja viljeldud; sageii soised ja kaetud vaid madala okaspuupadrikuga. Need madalamad kohad tõkestatakse kunstlik- kude tõketega, mille esised hoitakse risttule all lähemalt kõrgustikelt. Suvel ja madala lumega talvel, mi! pealetungija meelsamini ründab suus- kadeta, kaitsjal tuleb asuda võimalikult mada- lamale, kõrgustikkude vaenlasepoolsele lüngule. et kaitsa ennast vastase vaatluse eest ja vältida tulereelvade „surnudala“.

Pealetung autori arvates, suundub esmajoo- nes ülalmainitud aastaagadel kõrgustikkude vastu, millised tavaliselt kallaletungi lähteal- usele lähemal; samuti kõrgustikevaheliste orgude kaudu läbimurret üritades, satuks pealetungija lagedal maastikul pikemaajalise hävitava tule alla.

Kui lume sügavus tõuseb aga üle veerand- meetri, on see piir saavutatud, kus pealetungija, eriti kindlustamata seisukohti rünnates, meelsa- mini püsib suuskadel. Kas jäävad nüüd peale- tungija lähemad märgid ja teotsemisviisid endi- seks?

Kallaletung suuskadel on äärmiselt raske. iseäranis relva käsitlemine ja hüpete sooritamine. Selle tõttu kallaletungija püüab vähenda hüppeid miinimumini. Et kiiresti läbis- tada vahemaad, kallaletungija suuskadel valib kallaletungi suuna tasasel maastikul, meelsamini veelgi allamäge. Ülesmäge on liikumine niivõrt pikaldane, et see üldse küsimuse alla ei või tulla, eriti kui tuleb tõusta üles piki pöösastiku või risuga kaetud rinnet või kui kaitsja on suut- nud rindele ehitada mingisuguseid tõkkeid. Nii jäävad sügava lumega talvel läbimurde kohta- deks, autori arvates, kõrgustikevahelised mada- likud, kinnikülmanud sood ja järved. Siin kal- laletungija jääb küll kestvama tule alla, kuid maastik ei takista liikumist. Pealegi vähendab tabamisvõimalusi pealetungija kasutades valget rüüd ja hommikuhämarust.

Kaitsja peab talvel aga oma seisukohad mäe- jalalt asetama kõrgemale: mäeharjale või jär- sumatele lüngudele, et olla kättesaamatu suuska- dega varustatud ründajale ja vältida üllatusi. Automaatrelvade ülesanded ja elavjõu paigutus jäävad üldiselt endiseks. Lõikude määramisel peab aga arvesse võtma, et sügava lumega on pealetungi raskus suunatud madalaid kohti mööda ja lõigu piire ei või enam määrata vii- maste kaudu, nagu seda suvel tavaliselt prakti- seeritakse. Seda peab arvesse võtma samuti ka varude asetamisel. Suusateed varude asupa-

gast vasturünnakuks peavad olema avatud neisse kohtadesse, kus tõenäoliselt on oodata läbi- murret.

Luure- ja julgestusosad tulevad saata välja kõrgendikelt, meie toetuspunktide asukohast, et mitte vastast varustada avatud suusateedega meie kaitsepositsiooni nõrgemate kohtade vastu.

Viivituslahingus asupaikade valikul ja elava- jõu rühmitamisel tuleb tähelepanna peamiselt samu nõudeid kui kaitselahinguski. Jälitaja püüab kiiresti edasi jõuda ja vältib ebatasaseid kohti. Tasandikke peab siis eeskätt sulgema.

Kui viivitusosadel on aega, peavad nad oma tee valima kõrgustike üle, sellega viies jälitaja segadusse, kel raske otsustada — kas püsida taanduja jälgedes või on soodsam ja kasulikum ringisõita. Esimesel juhul jälitaja püsib kind- lasti taanduja jälgedes ja säilitab kontakti; kuid teisest küljest tema edasiliikumine või- dakse hoopis tõkestada. Teisel juhul jälitaja juba alguses valib suuna, kust läbipäas kind- lam. Kumb tee valida, oleneb täiesti lume kand- vusest ja lume pinnast. Kui lumepind on suu- satajale soodus, jälitaja vaevalt hakkab rün- dama ülesmäge. Viivitusosade tagasitõmbami- sel peab tähelepanema, et meie oma suusajäljed ei avastaks meie uut viivituspositsiooni. Vale- suusajäljed peavad viima vaenlase segadusse.

Lõpuks mainib autor, et mingisuguse joone kaitsmine tasasel maastikul, kus vahelduvad metsasaarekesed ja legendikud, ei ole ülaltoo- dule analoogiline, kuna siin metsatukad moo- dustavad vaenlasele samuti soodsaid läbimurde- kohti. Siiski võib metsa kergesti ehitada tõk- keid, millede olemasolu on talvel sügava lumega palju mõjuvam, kui suvel.

2. Hobusemeestest ja nende vä- ja õppest. Kirjut. —s. Artiklis arvestatakse seda pinnalisust, mis praegu valitsemas meeste valikul vooriüksustesse ja nende väljaõppel.

Senise vooriüksuste komplekteerimise viisi juures, kus rivijuhtide hooleks jäetakse meeste inääramine, satuvad hobusemeesteks juhuslikud inimesed. Tavaliselt need, kes kõigiti saamatud ja kellest riviüksused püüavad lahti saada. Kuna sellised mehed ei suuda endagi eest tavalisel määral hoolitseda, kuidas võivad nad siis toime tulla hobuse eest hoolitsemisega. Hobusemees- teks peab valima sellele ametikohale vastava eel- dusega mehed: eeskätt talupoisid, kes selleks ise soovi avaldavad, kuid tugev tervis ja kes ise- loomult rahulikud ja sõbralikud.

Väljaõppel peaksid hobusejuhid saama sa- masuguse ettevalmistuse, kui teisedki spetsia- listid kaitseväes. Seni puudub isegi selleko- hane eeskiri. Erilist rõhku väljaõppel tuleks panna hobuse juhtimisele mürdamastikul ja teotsemisel õõsel.

3. Lahingulaskmisest. Kapt. S. Si- melius. Autor esitab konkreetse näite lahing- laskmise korrastamisest ja läbiviimisest maas- tikul.

4. Tulereelvade kõlasumbutamise Kapt. M. Terä.

Tulereelvade lasust tekkivate kõlade ja nende sumbutamise võimaluste üle. Lõpukokkuvõttes autor jõuab otsusele, et seniste leiduste varal on võimalik peaaegu täieliselt sumbutada n.nimetat- tud lasukõla. Kuid viimase sumbutamisega ei ole tulereelvad muudetud kõlatuks (väljaarvatud vast nõrgajõulised püstolid), kuna kuuli (mürsu) tekitatud kõla sumbutamine ei ole praktiliselt võimalik. Kõlamõõdu jaamade tege-

vuse takistamiseks lasukõla sumbutamisest üksnes ei aita seni, kui ei ole hävitatud n.nim. relva õonekõla.

5. Raadiotelegrafistide ettevalmistusest. Kapt. E. V. Lind.

Õppuste korrastamisest ja modernsematest õppeviisidest.

Bibliograafia.

Ad. K.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Kolonelleitnant Jaan Maide: „Ülevaade Eesti Vabadusesõjast 1918—1920.” Kaitseliidu kirjastus. Hind 3.50.

Käesolev teos kujutab üksikasjalikumalt ülevaadet meie Vabadusesõjast, neist kirjutistest, mis on meil sellel alal seni ilmunud, sisaldades ligi 500 lk. Teos on seda huvitavam, et tema autoriks on isik, kes ise teinud kaasa Vabadusesõja algusest lõpuni ja ka hiljem seisnud lähedal sellele küsimusele, pidades Vabadusesõjast loenguid Sõjakoolis.

Teos tahab olla kokkuvõtlik ülevaade vabadusesõja aegse heroilisima ajajärgu või isegi selle üksikute perioodide sündmusist. Käsitletud on peamiselt lahingutegevust; teised teenistusharud, nagu seljataguse organiseerimine, varustamisküsimused j.n.e. on jäetud autorilt teadlikult välja.

Teos jaguneb kahte ossa. Esimeses osas leiavad lühidat käsitlust need olukorrad ja faktid kaugemast ja lähemast minevikust, mis töid eesti rahva iseseisvuse algpäevini ja viisid meid Vabadusesõtta. Teises osas antakse vabadusesõja aegne operatiivtegevuse ülevaade selle tähtsamate operatsioonide kaupa.

Lisadena on toodud: „Eesti Asutava Kogu seletus Eesti riiklisest iseseisvusest ja rippumatuses,“ „Rahuleping Eesti ja Venemaa vahel“ ja palju selgitavaid skeeme. Skeemid on tehniliselt hästi valmistatud ning on selgelt loetavad.

Allikadena on kasutatud kõik seni Vabadusesõja alal ilmunud tööd, kas eriväljaandena või „Sõduri“ veergudel, peale selle palju saksa-, soome- ja venekeelseid allikaid.

„Sõdur“ kavatses võtta teose lähemal ajal üksikasjalikumale vaatlusele.

ERK nr. 1, 2 ja 3.

ERK hakkas ilmuma 1933. a. jaanuari kuust ja seni on lastud välja kolm kausta nr. 1., 2. ja 3. Ta on Rahvuslaste klubide poolt väljaantud ajakiri, käsitelles ja ergutades meie rahvuslikke üld-, majandus- ning kultuurpoliitilisi küsimusi integraalselt, põhjalikult, ühtlasi aktuaalselt ja peibutusvabalt. Ta, nagu juba näha esimestest kaustadest, tahab olla väljaspool kihihuvi-utilitaristlikust seisukohast ja ühekülgsest propagandarünnakust, pühendudes sotsiaalsete probleemide käsitelule tõsiskriitilise ühiskonnateaduse vastsete saavutiste abil.

Ajakirja tegevtoimetajaks on mag. geogr. Edg. Kant, vastutav toimetajaks keeleteadlane Ed. Roos, toimetuse liikmeteks: dotsent dr. jur. E. Ein, õigusteadlane V. Nõges, majandustead-

lane Ed. Poom, õigusteadlane Ed. Sahkenberg, majandusteadlane Leo Sepp, ajakirjanik-toimetaja H. Tammer. Kaastööd on lubanud anda paljud Eesti tuntud riigi ja seltskonnategelased. Peale selle Soomest ja Ungarist. Seni on oma kaastööd ajakirjale andnud Riigivanem K. Päts, Kaitseminister kindral A. Tõnisson, L. Sepp (pikem kirjutis „Kapitalismi kriis“), H. Tammer, admiral J. Pitka, Ed. Laaman ja paljud teised.

ERK pakub igale teadlikule riigikodanikule ja eriti kaitseväge juhtkonnale palju väärtuslikku ja huvitavat teaduslikku lugemismaterjali poliitiliste, sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste küsimuste alal rahvuslikult platvormilt. Ka hinnalt on ta kõigile kättesaadav. ERK ilmub 10 korda aastas. Tellimishind aastas Kr. 2.—, poolaastas Kr. 1.20, üksiknumbrid à 25 senti. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised riigis. Toimetuse ja talituse aadress on Tartu, postkast 140, Eesti Rahvuslaste Klubi.

Õpiseid N diviisi sõjamängudest.

Vanemvahekohtunik: „... Rügüli otsus ja manöövri idee hea. Soovida jättis vaid rügüli juhtimistehnika. Viimast kujutan ette näiteks järgmiselt: Rügül asudes Pühtitsa kloostritorni hoiab ühes käes ohjad ja teises — piitsa...“

RIIGI TRÜKIKODA

TALLINNAS
NIINE TÄN. 11

TRÜKIB

OBLIGATSIOONE
LOTERIIPILETEID
AKTSIAID
OSATÄHTI JNE.

Paaditööstur ja ehitusmeister

I. KIIL

Tallinn, Miinisadamas. Tel. 439-03.

Võtan enda peale
majade ja igasuguste hoonete
ehitamisi

oma kui ka tellija materjalist.

Täielik remont vilunud tööjõudude poolt.

Valmistan igasuguseid uksi ja aknaid.

Paatide, mootorpaatide, süstade jne.
ehitamine ning purjekate
remonteerimine.

Laos igasuguseid ehitusmaterjale.

Töö headuse eest vastutus.

Riigi Põlevkivitööstusel

2 uut bensiini müügikohta!

3 bensiinisorti müügil!

Garanteeritult puhas välisbensiin **29** senti ltr.

Välis- ja põlevkivibensiini segu tunt. „autobensiin“ **27** senti ltr.

Puhas eksport põlevkivibensiin **27** senti ltr.

4 bensiini müügikohta Tallinnas:

UUED MÜÜGIKOHAD: 1. Veneturul, pitsimaja juures (müügil „autobensiin“ ja välisbensiin) Autokummide täitmine. 2. Koidula ja Köleri tän. nurgal, Narva m. ääres (müügil „autobensiin“ ja välisbensiin). Autode pesemine ja kummide täitmine

VANAD MÜÜGIKOHAD: 3. Vaksali puiest., pagasiada vastas (müügil „autobensiin“). 4. Sadamas. Põlevkivitööstuse sadama laos (müügil „autobensiin“, välisbensiin, puhas põlevkivibensiin). Autokummide täitmine.

Riigi Põlevkivitööstus Juhatus ja müügebüroo: Tallinnas, Valli t. 4. Telefonid 450-85 ja 450-62.